

MİLLET KÜTÜPHANESİ NUMARA 24/5'TE YER ALAN NAMAZ KONULU RİSALE ÜZERİNDE BİR DİL İNCELEMESİ

Ömer GÜVEN*

Özet

Türk dili tarihinde önemli bir yere sahip olan Eski Anadolu Türkçesi döneminde telif ve tercüme pek çok eser kaleme alınmıştır. Bu dönemde kaleme alınan eserler genellikle dinî içeriklidir. Kur'ân, hadis, siyer tercümeleri, fıkıh metinleri, kısasü'l-enbiyâlar, tezkiretü'l-evliyâlar gibi çeşitli türlerde eserler kaleme alınmıştır. Bu dinî muhtevalı türlere ilave olarak bir tür teşkil edememiş müstakil bir konuda yazılmış dinî içerikli eserler de görülmektedir.

Üzerinde çalışılan eser de dinî içerikli bir metindir. Mensur olarak kaleme alınmış olan eserde namaz konusu ele alınmıştır. Genel olarak namaz kılanların elde edecekleri mükafatlar ile namazı terk edenlerin karşılaştıkları akıbetler eserde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Konu ele alınırken çeşitli örnekler verilmiş ve bazı kıssalardan da alıntılar yapılmıştır. Ayrıca metnin içinde besmelenin de tefsiri yapılmıştır. Fatih Millet Kütüphanesi 34 Ae Şeriyye 24/5'te yer alan eserin ilk olarak transkripsiyonlu metni oluşturulmuştur. Ardından eserin dizinli sözlüğü hazırlanmıştır. Daha sonra metinden alınan örneklerle eserin gramer özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Oldukça sade bir dille yazılmış olan eser genel olarak Eski Anadolu Türkçesi özellikleri barındırmaktadır. Geç dönemde istinsah edildiği izlenimi veren eserde yer yer Osmanlı Türkçesine geçiş özellikleri de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi; namaz; dil incelemesi.

A LANGUAGE REVIEW ON THE BOOKLET ON PRAYER AT THE NUMBER 24/5 OF THE NATION LIBRARY

Abstract

In the period of Old Anatolian Turkish, which has an important place in the history of the Turkish language, many works of copyright and translation were written. The works that were written during this period are usually religious in content. Various types of works such as Qur'an, hadith, the translations of prophetic biography, fiqh texts, stories of the prophet, Tezkirat al-Awliyâ (Memoirs of the Saints) were written. In addition to these genres with religious content, there are also works with religious content written on an independent subject that could not constitute a genre.

The work studied on it is also a work to be evaluated in this way. In the work, which was written in prose, the subject of prayer was discussed. In general, the rewards that those who pray will receive and the consequences that those who leave the prayer will face are explained in detail in the work. Various examples were given while the subject was discussed and quotations were also made from some of the stories. In addition, the başmala were interpreted in the text. The first transcribed text of the work, which is included in Fatih Millet Library 34 Ae Shariyye 24/5, was created. Next, the indexed dictionary of the work was prepared. Afterwards, the grammatical features of the work were tried to be determined with the examples taken from the text. The work, which was written in a very plain language, generally contains features of Old Anatolian Turkish. There are also features of

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, omer.guven@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9376-3538

transition to Ottoman Turkish in places in the work, which gives the impression that it was created in the late period.

Keywords: Old Anatolian Turkish, prayer, language review.

Giriş

Farsçada “tazim için eğilmek, kulluk, ibadet” anlamına gelen namaz¹, sözlükte “dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak” manalarındaki Arapça salât kelimesinin (çoğulu salavât) karşılığı olarak Türkçeye geçmiştir. Terim olarak salât tekbirle başlayıp selâmla son bulan, belirli hareket ve sözlerden oluşan bedenî ibadeti ifade eder. Namaz ibadetindeki rükünlerin aynı zamanda fiilî ve sözlü bir dua niteliğinde olması salât kelimesinin terim ve sözlük anlamları arasındaki ilişkiyi teyit etmektedir (Yaşaroğlu, 2006: 350).

Namaz, insanın yaratılışından önce meleklerin devamlı yaptığı, ilk insan ve ilk Peygamber olan Hz. Âdem (s.a.v.)’den beri her peygamberin ümmetine belirli şekil, vakit ve sayılarda emredilen, bütün dinlerde de ortak bir şiar olarak göze çarpan ilk ve en eski ibadettir. Dinler tarihi incelendiğinde namazsız hiçbir semavî dinin olmadığı görülür (Karadâvî, 1974: 298).

Kur’ân-ı Kerîm’de mutlak biçimde namaz emrine defalarca yer verildiği gibi bazı ayetlerde çeşitli üslûplarla namazın önemine işaret edilerek namaz kılanlardan övgü ile söz edilmiş (el-En’âm 6/92; el-Mü’minûn 23/9; el-Meâric 70/22-35), namazı ciddiye almayıp özünden uzaklaşanlar yerilmiştir (el-Mâûn 107/5) (Yaşaroğlu, 2006: 351). Bu sebeple dini içerikli yazılan eserlerin birçoğunda namaz konusu işlenmiş, namaz kılmanın önemi ele alınmış, namazı terk edenlerin karşılaşılabilecekleri akıbet oldukça ayrıntılı işlenmiştir. Öyle ki fıkıh kitaplarında en fazla değinilen ve en geniş yer ihtiva eden konuların başında namaz gelmektedir.²

¹ Namaz hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İsrail Balcı, (2017). Hz. Peygamber ve Namaz, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 196; Fahri Kamili, (2006). İslâm Fıkıhında Namaz İbadeti, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi; Mehmet Yiğit, (2011). Bir İbadet Biçimi Olarak Namazın Tarihçesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınları Genel Müdürlüğü Yayını, Cilt: 47, Sayı: 1, s. 19-30; Ali Fahir Doğan, (2013). Tasavvuf Ehlinin Namaz Hakkındaki Görüşleri ve İki Örnek, Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 1, 69-95; Ali Yüksek, (2018). Namaz İbadetinin Tarihi Süreci, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 111-125; H. Yunus Apaydın, (1999). Namaz, İlmihal I, İstanbul: TDV Yayınları, 217-378; Mesut Okumuş, (2004). Semantik ve Analitik Açından Kur’an’da ‘Salât’ Kavramı, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, III/6, 1-30; İbrahim Kâfi Dönmez, (1997). Namaz, İstanbul: İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, C. III, TDV Yayınları, 427-446; Ömer Aksoy, (2018). İlhamî Baba Jepçevî’nin Türkçe Namaz Risalesi: Tuhfetü’l-Musallin ve Zübdetü’l-Haşiin, ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), Cilt: III Sayı: 6, 169-191.

² Bu türde kaleme alınmış eserler için bk. Recep Toparlı, (2017). İrşâdü’l-Mülük ve’s-Selâfîn, 2. bs. Ankara: TDK Yayınları; Muzaffer Akkuş, (1995). Kitâb-ı Gunya, Ankara: TDK Yayınları; Abdurrahman Özkan, (2018). Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l-Leysi’s-Semerkindî Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler Tıpkıbasım, Konya: Palet Yayınları; Zeynep Korkmaz, (1968). Eski Bir Kudûrî Tercümesi. XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, s. 225-231; Tanju Oral Seyhan, (2004). Mübeyyen Der Fıkh (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), İstanbul: Çağrı Yayınları; Azmi Bilgin, (1998). Nazmü’l-Hilâfiyat Tercümesi Giriş-Metin-Dil Özellikleri, Ankara: TDK Yayınları; Mertol Tulum, (1968). Şerhü’l-Menâr Hakkında, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi S. XVI, 133-138.

1. Eserin Nüsha Tavsifi ve Konusu

Tespit edilebildiği kadarıyla tek nüshası Fatih Millet Kütüphanesi 34 Ae Şeriyeye 24/5'te kayıtlı bir mecmuanın 41a-56b varakları arasında yer alan eserin nüsha tavsifi şu şekildedir: Yazma 225x160, 177x125 mm. boyutlarında, 15 varak olup oldukça okunaklı harekeli nesihle yazılmıştır. Siyah mürekkeple yazılmış olan eserin başlıkları ile bazı ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple kaleme alınmıştır. Sırtı bez meşin, satırları ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt içindedir. Cetvelsiz olan eser 13 satır ile yazılmıştır. Katalog kaydında “Namazın Lüzûm ve Vücûbuna dair” ibaresi yer alsa da metin içerisinde bu başlık yer almaz. Eser besmele ile başlar. Eserin bulunduğu mecmuada dinî muhtevalı şu eserler yer almaktadır:

1b: Hâzâ Kitâbü Sûreti'l-Fâtiha

5b: Bâb Ahvâli'l-Kıyâmet

15a: Resûl hazretlerinin Vasiyyetnâmesi

16b: Kitâbü bâ-Savâb Esrârü'l-Ârifîn

41a: Namazın Lüzûm ve Vücûbuna dair

56b: Mevizadan bir risâle

72b: Tasavvufla ilgili bir risale

89b: Ali ibn-i Ebî Talib'in vasiyeti

96a: Kitâb-ı Güzîde (Meviza'ya dair bir kitap)

Mecmuadaki 9 tane eserden yalnızca Fatiha tefsirinde müellif adı olarak Şeyh Sivâsî ismi geçer. Diğer eserlerde bir müellif adı bulunmaz. Ayrıca mecmuadaki diğer eserlerde herhangi bir müstensih adına da rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışmış olduğumuz eserin müellifi ve müstensihi belli değildir. Ayrıca eserin telif ve istinsah tarihine dair de metinde bir kayıt bulunmamaktadır.

Mensur olarak kaleme alınmış olan eserde namaz konusu ele alınmıştır. İslam inancında en önemli ibadetlerin başında yer alan namaz konusu pek çok eserin içinde yer alan konuların başında gelmektedir. Üzerinde çalışılan bu eserde müstakil olarak namaz konusu işlenmiştir. Genel olarak namaz kılanların elde edecekleri mükafatlara yer verilirken, namazı terk edenlerin karşılaştıkları akıbetler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Konu ele alınırken çeşitli örnekler verilmiş ve bazı kıssalardan da alıntılar yapılmıştır.

Eser, Hz. Muhammed'in namaz kılmayan kişilerle ilgili bir hadisi ile başlar. Bu hadiste Hz. Muhammed namaz kılmayan kişilerle ilgili olarak; namazı terk edenler için kıyamet gününde azap vardır, namazı terk edenin cenazesi taşınmaz, cenaze namazı kılınmaz ve o kişi Müslüman mezarlığına defnedilmez, diyerek onların karşılaştıkları akıbetle ilgili söylemlerde bulunur. Ardından Zümer suresinin 7. ayetinden yapılan bir alıntı ile, “hiçbir günahkâr diğerinin günahını yüklenemez”, esere başlanır. Eserin başlangıcı şöyledir:

Ol ‘ālem fahri Muḥammed Muṣṭafā eyitdi: Her kiṣi kim namāz kılmasa şayru ve sökel olursa varup şormağıl. Eger ölürse varup namāzın kıılman ve anı Müslimānlar sini arasında koman ve kıibleye karşı dağı koman. Kaçan namāz kıılmaz kiṣi bir ev öjinden geçse ol eve kırk güne degin berekāt gelmez, kıyāmet günü olduğıda kırk ev koñşularından tamuya bile ileteler, didi. Kaçan ‘ālem fahri bu sözi didi şahābeler eyitdiler, Allāhu Te‘ālā eydür ki: Bir kiṣi yazuğı-y-ıla bir kiṣiyi kınamayam, didi. Bu ne aḥvāldür? Resūlullāh Selmān-ı Fārisi’ye eyitdi: Yā Selmān, şol fülān yirde dört ölmüş koyunu yüz, didi, kıarınların yar, didi. Vardı, eyledi. Dükkānlar içinde aşı kodı. Altı yidi gün durdı, kıurt düşdi, yiyidi, dükkānları yaptılar, anuñ rayiḥāsından kaçtılar. Resūl’e geldiler, feryāz kııldılar. Andan Resūl eyitdi: Ol kendü siğiri-y-ile aşıılır, siz noldıñuz? Andan Resūl eyitdi: Namāzsuz kiṣiler sin içinde ḥalkı şöyle incide kıyā metde dağı şöyle incide zinhār namāz kıılmaz kiṣilerle koñşu olman.

Namaz konusunun ele alındığı eserin dikkat çeken diğere özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

Metnin tamamında namaz kıılmanın önemi sık sık tekrar edilmiş, namaz kıılanların kurtuluşa ereceğı çeşitli örneklerle anlatılmıştır:

Mi‘rāc gicesi Ḥaḳ Te‘ālā Muḥammed’e eydür: İy ḥabībüm Muḥammed, ilet bu beş vakt namāzı ümmetünje, öğretgil tā kim kıılalar, ‘izzüm, celālüm ḥaḳkı-çün. Her kiṣi kim senünj ümmetünjden dursa irtte namāzın kıılsa anuñ gövdesin göksine degin ḥarām kıılam tamu odından ve dağı her kim ikindü namāzın kıılsa anuñ gövdesin göbeginden dizine degin ḥarām kıılam ve dağı aḥşam namāzın kıılsa anuñ gövdesin tamu dizinden topuğındañın tamu odına ḥarām kıılam ve dağı yatsu namāzın kıılsa dükelı tenini ve cānını tamu odına ḥarām kıılam ve beşāret olsun şaşa yā ḥabībüm didi.

Ḥaḳ Te‘ālā Münkir’e ve Nekir’e emir ide. Varuñ, ol kıuluma suvāl şoruñ diye. Andan Münkir ve Nekir heybet-ile geleler. Şağ yanından irtte namāzı karşı gele, faşih dille söyleye, eyde kim bu kiṣiye niçün zaḥmet virmek istersiz, ol dünyāda dāyim irtte namāzın kıılurdu diye. Bu kez şol yanından geleler. Öyle namāzı karşı gele, komaya. Öjünden gelse ikindü namāzı komaya. Ardından geleler aḥşam namāzı karşı gele, komaya. Başından geleler yatsu namāzı komaya. Ayağından geleler vitr-i vācib komaya. Andan firişteleler ilāhī, ol kıuluna bekçiler kıomışsin, anı bekler, aña nesne şormağa yakın varımaduğ, diyeler.

Eserde namaz kıılmanın önemi vurgulanırken özellikle namazın cemaatle kıılınması gerektiğı ifade edilmiştir. Beş vakit namāzı cemaatle kıılanların mahşerde karşılaşacakları haller sitayişle anlatılmıştır:

Ol mescid içinde tā‘at kıılanlar bineler, ‘Araşāt’a yıldırım gibi ireler ya kıatı eser yıl gibi varalar. Kıyāmet maḥlūkı karşıudan bakalar eydeler ki bu gelen mürsel peygāberler mi ki yoḥsa muḳarreb firişteleleri mi ki diyeler. Andan ‘arşdan avāz gele eyde: Bular ne mürsel peygāberdür ve ne muḳarreb firişteleleridür veli biş vakt namāzı cemā‘at-ile kıılanlardur diyeler.

Eserde işlenen konulardan biri de namaz ibadetinin insanlara beş vakit olarak neden farz kılındığı meselesidir. Eserde Hz. Ali'nin, Hz. Ebu Bekir'in ve Hz. Osman'ın Hz. Muhammed'e namazın niçin beş vakit olduğunu sormaları ve Hz. Muhammed'in de bunu cevaplaması anlatılmıştır. Örneğin Hz. Ali ile Hz. Muhammed arasında namazın beş vakit olması ile ilgili geçen diyalog şöyledir:

Tefsîr-i Kebîr'de getürmüşlerdür kim 'Alî rağîyallâhu 'anhu hazret-i (7) Risâlete şordı kim bu beş vaqt namâz niçün altı veyâ yidi olmadın. Andan Resûl (8) allâhi eyitdi: Yâ 'Alî, ol Tañrı haqqı-çün kim beni haq peygamber yaratdı, anuñ-çün (9) biş vaqt oldı kim Âdem'e cân girdiği vaqtın biş hâl anuñ üzerine gelür. Birisi (10) süd emdüği hâl ve birisi oğlanlık hâli ve birisi yigitlik hâli ve birisi (11) kırğıllık hâli ve birisi kocalık hâli. Namâz anuñ çün bişdur.

Namaz kılmanın yanında eserde mescitlere de önem vermek gerektiği ve oralarda ibadet etmenin önemi ve bunun sonucunda mescitlerin o kişilere yardımcı olacağı ifade edilmiştir:

İmdi iy mü'minler mescidlere hürmet kılun, tã'at kılun, size meded geleler.

Müellif metin içerisinde kimi zaman çeşitli tefsirlere de başvurmuştur. Bunlardan biri de bismelenin tefsiridir. Bismelenin tefsiri yapılırken kimi zaman Fatiha tefsiri (bk. Develi, 1998; Tabaklar, 2003; Güven ve Keskin, 2017) gibi çeşitli tefsirlerde görülen harf harf açıklama yöntemi bu metinde de kullanılmıştır.

E'üzü tefsirinde bir kaç faydalar söyleyelüm, işiden kişiler dileyem beşâret olsun. E'üzü billâhi demek, şıgındum ol arı Tañrı'ya demek olur. Mine's-şeytânî'r-racîm sürülmiş, merdud olmuş şeytân demek olur...

Her kişi kim e'üzünüñ nun'ın dise benüm ol kulum benüm Nüh'uma şanuklık virür. Nitekim dünyâ denizinden Nüh'ı kırtardum ol kulumı belâ denizinden kırtaram. Her kişi kim e'üzünüñ şın'ın dise ol kulumı şäkirlerden yazam. Her kişi kim te'sin dise ol kulumı dünyâdan gidecek âhirete anı İmân-ıla gönderem...

Yer yer metinde Hz. Muhammed ile Allah'ın karşılıklı konuşmalarını içeren bölümlere de yer verilir. Bu tarz daha çok peygamber kıssalarında (bk. Cemiloğlu, 1994; Bayraktar, 2008; Yılmaz, Demir ve Küçük, 2013; Karataş, 2013) özellikle de Musa peygamber (bk. Demirci, 2017) kıssasını anlatan metinlerde görülmektedir.

Andan Haq Te'âlâ eydür: Yâ Muhammed, eyit ümmetüne bu beş qorhudan qurtulmağa sebep vardur. Andan Resûl 'aleyhi's-selâm eyitdi: İy Çalabum, benüm ümmetüm ol biş qorhudan nice qurtulur, haber ver, dedi. Andan ol Cebbâr-ı 'Âlem haber verür, eydür: Yâ Muhammed, eyit ümmetiñe irta namâzın kılsunlar, hiç terk itmesünler tã kim ilk qorhudan anları emîn kılam ve dağı öyle namâzın kılsunlar terk itmesünler, ikinci qorhudan emîn kılam ve dağı ikindü namâzın kılsunlar hiç terk itmesünler, üçüncü qorhudan emîn kılam ve dağı aħşam namâzın dāyim kılsunlar, dördüncü qorhudan emîn kılam ve dağı yatsu namâzın dāyim kılsunlari beşinci qorhudan emîn kılam, dedi.

2. Eserin Dil Özellikleri

2.1. Ses Özellikleri

2.1.1. Ünlüler

2.1.1.1. Ünlü Değişmeler

i/e değişmesi: Türkçede tartışılmalı konuların başında olan $i > e$, $e > i$ değişimlerini metinde tespit etmek zordur. Metin harekeli olduğu için metne sadık kalınarak esre görülen yerde /i/ sesi, üstün görülen yerde /e/ sesi okunmuştur. Arap harfli metinlerin kapalı e (è)³ ile ilgili özel bir işaretinin bulunmaması sebebiyle metin oluşturulurken kapalı e (/è/) sesine yer verilmemiştir.

Bugün /e/ ile yazılan pek çok kelime metinde /i/ ile yazılmıştır: işitdüm 45a/13, girü 42b/7, itdi 45b/4, virem 51a/6, yidi 51a/7, biş 43b/1, didi 43b/3, gice 55b/12.

Bazı kelimelerde ise Eski Türkçe döneminde /e/ olan ses metinde /i/ şeklinde karşılanmıştır: imdi 52a/10, işiden 43b/10, nice 44a/12.

Metinde e-i tercihinde bazı kelimelerdeki i'li tercihler de dikkat çekicidir: bil 47b/7, firıştehleridür 43b/1.

ı/u, i/ü değişmesi: Günümüz Türkçesinde /ı/'lı ve /i/'li olan bazı kelimeler metinde /u/'lu ve /ü/'lü şekilde yuvarlak kullanılmıştır: kendü 47a/1, ayru 50a/7, degüldür 52a/12.

2.1.1.2. Ünlü Uyumu

Kalınlık-İncelik Uyumu: Kalınlık-incecik uyumu bir kelimedeki vokallerin kalınlık-incecik bakımından birbirine uygun olmasıdır. Türkçede bir kelimedeki vokallerin hepsi ya kalın ya ince olabilir. Bir kelimedede hem kalın hem ince vokal bulunamaz (Ergin, 2006: 70). Türkçenin bütün dönemlerinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde de kalınlık-incecik uyumu oldukça sağlamdır. Bu devirde tartışılması gereken uyumdan çok uyumsuzluklardır (Gülsevin ve Boz, 2013: 39). Metinde zarf fiil eki -iken uyum dışında kalmıştır: başmışiken 55a/6, yaparken 42a/7, dururken 44a/12.

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Eski Anadolu Türkçesi'nde, bir iki örneğine rastlansa bile, genellikle dudak benzeşmesi yoktur. Uyumsuzluk köklerde ve

³ Geniş bilgi için bk. Timur Kocaoğlu, (2003). Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı e/i Meselesi, Türk Kültürü, S. 483-484, 266-281; Emine C. Yılmaz, (1991). Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü, Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları, 151-165; Reşit Rahmeti Arat, (1987). Türkçe Metinlerde e/i Meselesi, Ankara: Makaleler, Cilt: I, 334-341; Ahmet Cevat Emre, (1946). Türkçe'de Bulanık e (è) Fonemi, Türk Dili Belleten, seri III/ 6-7, 487-497; Mecdut Mansuroğlu, (1958). Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları; a. mlf., (1956). Ahmet Fakih-Çarhnâme, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları; Saadet Çağatay, (1977). Türk Lehçeleri Örnekleri, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları; Mehmet Dursun Erdem ve Münteha Gül, (2006). Kapalı e Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi Anadolu Ağızları İlişkisi, Karadeniz Araştırmaları, Sayı: 11 (Güz), 111-148; Zeynep Korkmaz, (2005). Eski Anadolu Türkçesi'nde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, 491-505; Musa Duman, (1999). Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde e/i Meselesine Dair, İlmî Araştırmalar Dergisi, S. 7, 65-103.

eklerde olmak üzere iki şekilde kendini göstermektedir. Uyumsuzluk gösteren bu yuvarlaklaşmanın bir kısmının sebebi açıklanabiliyorsa da, bir kısım kelimelerde görülen yuvarlaklaşma henüz bir sebebe bağlanamamaktadır (Özkan, 2009: 101).

Kelime köklerinde görülen uyumsuzluklar: degüldür 52a/12, eyü 48a/2, altuna 50a/3, kendü 47a/1, berü 43b/2, ılduzlar 47a/9, kibrüğün 49b/8.

Eklerde görülen uyumsuzluklar: içü*müzde* 42b/9, firiştehleri-*dür* 43b/1, şüret-*lü* 43b/6, söyley-*elüm* 43b/10, ögren-*sün* 52b/9, şor-*du*-m 53b/3, in-*üp* 55b/11.

Metinde yoğun olarak görülen bu uyumsuzluklara karşın düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmiş bazı örnekler de bulunmaktadır. Bu durum eserde geçiş devri (Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine) özelliklerinin varlığına delil teşkil etmektedir: yazul-*ıp* 52b/5, gir-*dig*-i 51a/9, ol-*du*-lar 55b/3, oldu-*ğın*-da 55b/5

2.1.1.3. Ünlü Düşmesi

Eserde görülen ünlü düşmelerinin büyük çoğunluğu ekleşme sırasında meydana gelmiştir. Türkçede vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi oldukça yaygın bir ses olayıdır. Bu durum üzerinde çalışılan metinde de görülür. Metinde vurgusuz orta hece ünlüsü genellikle düşer: oğulan > oğlan 55b/8, konuşu > konuşu 41b/3, ağızından > ağzından 52a/4, ayuruk > ayruk 52a/2, beñize- > beñzer 50a/3.

Metinde görülen bir diğer ünlü düşmesi ise kelime birleşmeleri esnasında meydana gelir: kendüzin 54a/7, böyle 51b/6, niçün 42b/13, şol 49a/3, şöyle 52a/7, kimse 48b/13.

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Ünsüz Değişmeleri

b > v değişimi: Eski Türkçede bulunan bazı kelimelerin ön ses, iç ses ve son ses durumundaki b'leri v'ye döner: biribi- > viribidi 51b/8, bir- > virür 45b/3, bar- > varsa 42b/1, bar > vardur 43b/2.

t > d değişimi: Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde t/d seslerinin kullanımında ikili durum söz konusudur. Sadece farklı eserlerde değil, aynı eserde bile bu ikili kullanımlar sıklıkla görülür. Bu durum eserde benzerlik gösterir.

“d”li örnekler: dutdı 52a/9, demrenjüden 52b/6, dürlü 55a/8, ditredi 42a/1, degin 40b/7, deprenmeye 42b/12, dükeli 44a/13, dizinden 53a/9.

“t”li örnekler: tıruñ 41b/9, tımağını 42a/1, tıaş 42a/10, tıoğardı 44a/3, tıamarı 46a/9, tıağdan 51b/1, tıavardan 54a/8, tıoñuz 49b/5, tıolu 50a/3.

Ayrıca metinde hem t'li hem de d'li şekillerin birlikte kullanıldığı kelimeler de vardır. Bunlar imlâda henüz sistemli bir yapının tam kurulmadığını göstermektedir:

durdı 41a/12, tırup 56a/11.

k > g değişimi: Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliklerinden birisi Eski Türkçedeki k seslerinin tonlularak g sesine dönmesidir. Bu ses olayı Eski Anadolu Türkçesi için umumi denilebilecek bir değişimdir. Metinde de bunun pek çok örneği bulunmaktadır: gölgesinde 56a/12, göricek 44b/13, gevez 45a/11, gele 45a/11, gerek 49a/2, gerçeksiz 54b/6, güninde 56a/8, gövdesine 49a/13, gemi 43b/6, gönderem 46a/3, gün 52a/3.

ķ > ħ değişimi: Türkçede kelime başında ħ- olmadığı malumdur. Bugün h- ile başlayan birkaç kelime Eski Türkçe devresinde ķ sesini ihtiva etmekte idi. Sesin ħ şeklinde inkişafı daha sonraki yüzyıllarda olmuştur. İstanbul ağzında ve yazı dilinde ince h'li olan birkaç kelime Anadolu ağzlarında ħ iledir (Timurtaş, 2012: 48). Eserdeki ķ > ħ değişiklikleri şunlardır: daħı 49b/1, ķorħu 49b/3, ķoħusından 52a/4, yoħsa 43a/12, aħşam 50b/2.

2.1.2.2. Ünsüz Düşmesi

Birden fazla heceli kelimelerin ve eklerin sonundaki -/ğ/ ve -/g/'ler ile, kelime ortasındaki iki hece başındaki bulunan eke veya kelimenin bünyesine dahil -/ğ/- ve -/g/'lerin Batı Türkçesi'nde düştükleri (Timurtaş, 2012: 61) bilinmektedir.

b ve l düşmesi: Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken *bol-* fiilinin *b* sesi düşmüştür. Yine Eski Türkçede *keltür-* ve *oltur-* şeklinde kullanılan fiillerdeki *l* sesi de Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmüştür: *bol-* > *ol-* 50b/6, *keltür-* > *getür-* 44a/10, *oltur-* > *otur-* 41b/11.

g/ğ düşmesi: Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliklerinden biri iki ve daha fazla heceli kelimelerin sonundaki -g/-ğ sesleri ile ek ve hece başında yer alan -g/-ğ ünsüzlerinin düşmesidir. Bu düşme sonucunda bazı kelimelerde yuvarlaklaşmalar meydana gelir: *ķamu* < *ķamuğ* 46b/9, *ķamudan* < *ķamuğ* 56a/5, *yokarudan* < *yokğaru* 53b/13, *ķatı* < *ķatığ* 42a/5.

l düşmesi: *ilan* 42a/1.

2.1.2.3. Ünsüz İkizleşmesi

Bazı kelimelerdeki çeşitli ses olayları neticesinde ünsüz ikizleşmeleri görülür. İkizleşme Türkçenin benimsediği olaylardan değildir. Ancak bazı ses değişiklikleri nedeniyle ikizleşme ortaya çıkabilir. Bu hadise çoğunlukla ekleşme durumunda ve eriyen *g* sesinin uzattığı ünlü normal uzunluğa dönerken hece dengelenmesi amacıyla ortaya çıkan ikizleşmedir (Şahin, 2018: 46). Metinde ünsüz ikizleşmeleri çok az kullanılmıştır: *ıııg* > *ııııı* 51b/9, *aııg* > *aıııı* 48b/12.

2.2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Yapım Ekleri

2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+cAk: *yalnıcağ* 56a/11.

+çI: tımarcı 41b/12.

+dAş: arkadaşlarım 45a/7.

+IIK, +IUK: zelîllikden 45b/6, şanıklık 45b/8, kocalık 51a/11, ululuk 46a/6.

+IU: zahımlu 48a/5 görklü 50a/1, şüretlü 43b/6, sevgülüdür 46b/10.

+ncI: yidinci 43b/13, ikinci 49a/2, beşinci 50b/3.

+rAk: yigregi 56b/5.

+sUz: hisâbsuz 45b/3, imânsuz 49a/8, namâzsuz 41b/2.

2.2.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-IcI: cân alıcı 49a/5, yiyicidir 42a/4, şorucular 49b/1.

+gU: sevgülüdür 46b/10, çalgular 44a/2.

-IK/-UK: yazuk 55a/9, ayruk 52a/2.

-m: ölüm 54a/2.

-mAz: yaramaz 50a/1.

-U: koğusından 52a/4, korhu 49b/3, ayru 50a/7.

2.2.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+A: benzer 50a/5, yarlıgayam 51a/5.

+IA-: bağışlaya 43a/8, yıyılamağ 51a/1, bağlamağ 56a/2, işleseler 50b/13.

+e-: dileyem 43a/6.

+irge-: esirgeyüp 51a/11.

2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-Ar-: kırtaram 45b/6, çıkara 42a/9, gidermese 45a/10.

-dUr-: aldurur 46b/6, bindürmeyeler 43b/7, bildürem 47a/2.

-t-: eyitdi 47a/1, öğretgil 53a/5.

-Ur-: geçüre 45b/9, bitürdi 55a/11.

-I-: sürülmüş 43b/12, yaradılmış 46b/12, yarıla 9a/5, yazılmışdur 52a/6, tartılır 46b/2.

-n-: sevinür 49a/4, öğrensün 52b/9, deprenmeye 42b/12, bulunmadıysa 43b/7.

-ma-: cevāb virmezse 49b/2, gelmedi 44b/5, doğunmadı 42a/8, bulunmadıysa 43b/7.

-ş-: çağrışdılar 48b/6, görüşdi 44b/12.

2.2.2. Çekim Ekleri

2.2.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.2.2.1.1. *Çokluk Eki:* Çokluk eki olarak -lAr kullanılmıştır: çalgular 44a/2, şorucular 49b/1, konuşlar 54a/9, firişteler 54b/4, mü'minler 56b/8, 'ālimler 47b/6.

2.2.2.1.2. *İyelik Ekleri:* Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik ekleri Türkiye Türkçesindeki şekillerinden sadece bazı küçük fonetik değişiklikler dolayısı ile farklıdır. ekleri Türkiye Türkçesindeki küçük ünlü uyumu Eski Anadolu Türkçesinde tam gelişmemiş olduğundan, bu dönemdeki iyelik eklerinin bir kısmı sadece 'düz ünlü', bir kısmı ise 'yuvarlak ünlü' ile kalıplaşmıştır (Gülsevin, 2007: 12).

Teklik I. Şahıs: +(U)m: luḫfum 48a/9, 'azametüm 48a/11, 'izzetüm 52b/3.

Teklik II. Şahıs: +(U)ḡ: ĩmānuḡı 46b/7, dilüḡden 45a/4, ümmetüḡden 47a/8.

Teklik III. Şahıs: +İ, +sİ: anası 55b/4 tevbesi 55a/4, yüzi 49b/7.

Çokluk I. Şahıs: +(U)mUz: ĩmānumuzı 49a/9, içümüzde 42b/9.

Çokluk II. Şahıs: +(U)ḡUz: düşmānıḡuzdur 45a/10, tenüḡüze 41b/9.

Çokluk III. Şahıs: +lArI: günāhları 51a/12, bitileri 52a/11.

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri

2.2.2.1.3.1. *İlgi hâli eki: + Uḡ, +nUḡ:* peygāamberlerüḡ 56b/4, taḡlaruḡ 51b/12, oḡlanlarınuḡ 48b/5, mü'minüḡ 56b/6.

2.2.2.1.3.2. *Yönelme hâli eki: +(y)A:* dünyāya 51b/8, ḫamuya 50a/6, kıbleye 41a/5.

2.2.2.1.3.3. *Yükleme hâli eki: +(y)I, +n:* kendüyi 55b/7, şuyı 41b/7, yüzün 42b/10, tevbesin 52a/6.

2.2.2.1.3.4. *Bulunma hâli eki: +dA:* kitābımızda 52b/5, 'arşda 44a/12, yirde 41a/11.

2.2.2.1.3.5. *Uzaklaşma hâli eki: +dAn:* uçmağdan 42b/6, dünyādan 42b/7, hāzretinden 44a/10, zelīllikden 45b/6.

2.2.2.1.3.6. *Eşitlik hâli eki: +cA, lAyIn:* ağrıncā 51b/4, şuyıncā 51b/12, yazduğumuzlayın 52b/5.

2.2.2.1.3.7. *Yön hâli eki: +ArU, +rA, rU:* şonra 56b/1, taşıra 55a/10, üzerine 55a/11, yoğarudan 56b/3, girü 41b/13.

2.2.2.1.3.8. *Vasıta hâli eki: +IA:* taş-ıla 42a/7, çoğular-ıla 44b/12, şüret-ile 44b/12.

2.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri

2.2.2.2.1. Şahıs Ekleri

2.2.2.2.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs eki: -Am: gösterem 45b/3, virem45b/6, kırtaram 45b/6, buyuram 50a/2.

Teklik 2. şahıs eki: -sIn: buyurursın 50b/7, işleyesin 50b/13.

Teklik 3. şahıs eki: Ø:

Çokluk 2. şahıs eki: -sIz: çekünürsüz 43a/2, istersiz 54a/13, bilürsüz 42b/9.

Çokluk 3. şahıs eki: -IAr: gülerdi 44a/13, iderlerdi 54a/6, dutarlardı 42a/7.

2.2.2.2.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs eki: -m: şandum 44b/13, bağışladum 43a/1, virem 45b/6.

Teklik 2. şahıs eki: -ñ: şanduñ 50b/6.

Teklik 3. şahıs eki: Ø:

Çokluk 1. şahıs eki: -k: geçerdük 43b/5, varımaduk 54b/5.

Çokluk 2. şahıs eki: -ñUz: geçerdinüz 43b/4, noldinuz 41b/1.

Çokluk 3. şahıs Eki: -IAr: yudılar 41b/13, ağladılar 51b/11, eyitdiler 41a/8.

2.2.2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

2.2.2.2.2.1. Bildirme Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman: -dI: eyitdi 41a/3, yiyidi41a/13, buyurdi 53a/1.

Öğrenilen Geçmiş Zaman: -mIş: dönmiş 41b/13, kıararmış 52a/10, bezemişsin 52b/2.

Gelecek Zaman: IsAr: şınısar 49b/7, kópısar 49b/7, geliserdür 48b/3, geliser 49b/9.

Geniş Zaman: -Ar, -Ur: kaçar 55a/12, tamām ider 46a/7, virür 45b/5, oturur 46a/10.

Geniş zaman ekinin olumsuzu -mAz'dır: bilmez 49a/1, kabül olmaz 51b/13.

2.2.2.2.2. Tasarlama Kipleri

İstek: -A: göreler 56a/8, varalar 43a/11, bineler 43a/11.

benüm 'izzetim haqqı-çün ol taşu atanuñ oğlanları kıyāmete (11) degin Ka'be'yi bekleye

Şart: -sA: kova 48a/6 dursa 53a/6, gelse 53b/13, söylerse 42b/6.

Emir: Emir kipinde diğerk kiplerde olduğu gibi belli başlı ekler söz konusu değildir. Emir kipi, her şahıs için ayrı eklerle yapılır:

Teklik 1. şahıs emir eki: -AyIm: çıkarayım 48a/12.

Teklik 2. şahıs emir eki: GI: şormağıl 41a/4, kılđıl 43a/5, eyitgil 47a/12.

Teklik 3. şahıs emir eki: -sUn: bağışlasun 42b/13, görsün 48b/7, öğrensün 52b/9.

Çokluk 1. şahıs emir eki: -AIUm: söyleyelüm 43b/10.

Çokluk 2. şahıs emir eki: -Uñ: řuruñ 41b/9, varuñ 54a/11, řoruñ 54a/11, işitdün 55a/4.

Çokluk 3. şahıs emir eki: -sUnIAR: gidermesünler 45a/5, namāzın kılısunlar 50b/1.

2.2.2.2.3. Bildirme Eki

Çođunlukla ekleşmiş olarak kullanılan bildirme eki, daima yuvarlak kullanılır: firişte durur 46a/12, yardımcısıdur 46b/1, dūřmānıñuzdur 45a/10, şüretlüdür 44a/12, sevgölüdür 46b/10.

2.2.2.2.4. Sıfat-füller

-dUK: geçdüği 47b/12, emdüği 51a/10, namāza durduğu 47b/13.

-mIş: kararımış 52a/11, ölmüş 41a/11, sürölmüş 43b/12.

-An: namāz kılan 46b/13, gelen 43a/12, işiden 43b/10.

-**mAz**: yaramaz 50a/1, namāz kılmaz 41a/6.

-**r, Ar**: yürür 47a/10, eser yıl 43a/11.

2.2.2.2.5. Zarf-füller

-**ıAcAK**: kabül olıcağ 52b/6, namāzı kılıcağ 46b/12, göriceğ 48b/10, işidiceğ 53a/12.

-**IncA**: tölününca 52a/3, bitince 52b/2, gelince 56a/5.

-**mAdIn**: geçmedin 49a/7, olmadın 51a/7.

-**Up**: varup 41a/4, şıyup 48a/1, toğup 48b/4, geyüp 48a/3, binüp 48a/7, üşüp 49a/13.

Metin⁴

[40b] (13) *Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*. [41a] (1) Kale'n-nebiyyü şallalāhu 'aleyhi ve's-sellem: “تبارك الصلوات لأعدركه عند” (2) *الله يوم القيمة لا نبيم جنازته ولا يصل على ولا يدفن في مقابر المسلمين*”⁵ (4) Ol 'ālem faḥri Muḥammed Muştafā eyitdi: Her kişi kim namāz kılmasa şayru (4) ve sökel olursa varup şormağıl. Eger ölürse varup namāzın (5) kılmay ve anı Müslimānlar sini arasında komañ ve kıbleye karşı dañı (6) komañ. Kaçan namāz kılmaz kişi bir ev önünden geçse ol eve kırk güne (7) degin berekāt gelmez, kıyāmet günü olduğda kırk ev koñşularından şamuya bile (8) ileteler, didi. Kaçan 'ālem faḥri bu sözi didi şaḥābeler eyitdiler, Allāhu Te'ālā (9) eydür ki: “ولا تزروا رت وزس اخرى”⁶ Bir kişi yazuğı-y-ıla bir kişiyi kınamayam, (10) didi. Bu ne aḥvāldür? Resülullāh Selmān-ı Fārisi'ye eyitdi: Yā Selmān, şol (11) fülān yirde dört ölmüş koyunu yüz, didi, qarınların yar, didi. Vardı, (12) eyledi. Dükkānlar içinde aşa kodı. Altı yidi gün durdı, kırt düşdi, (13) yiyidi. Dükkānları yapıdılar, anuñ rayihāsından kaçtılar.

⁴ Metnin kuruluşunda şu yöntemler uygulanmıştır: Metnin transkripsiyonu yapılırken büyük ölçüde metne bağlı kalınmış, bariz imla hataları dışında metne müdahale edilmemiştir. Metindeki eklemeler ve metin tamirleri köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir. Metinde okunmasında tereddüt yaşanan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur. Metinde mükerrer yazılan veya atılması gereken kısımlar ise < > işaretiyle gösterilmiştir. Metinde noktalama işaretlerine yer verilmiştir. Özel isimlerin ilk harfleri büyük harfle yazılmış olup, özel isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır. Metinde geçen ayetler transkribe edilmiş ve hangi sure ve ayet oldukları dipnotta belirtilmiştir. Ayet olmayan diğer Arapça ibareler ise transkribe edilerek anlamları dipnotta verilmiştir.

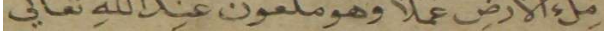
⁵ Namazı terk edenler için kıyamet gününde azap vardır. Namazı terk edenin cenazesi taşınmaz, cenaze namazı kılınmaz ve o kişi Müslüman mezarlığına defnedilmez.

⁶ Kur'an-ı Kerim, 39/7.

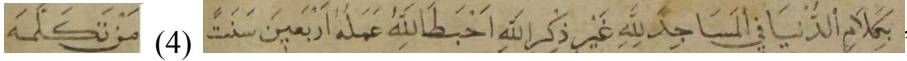

Resül'e geldiler, feryâz [41b] (1) kıldılar. Andan Resül eyitdi: Ol kendü siñiri-y-ile aşılır, siz noldıñuz? Andan (2) Resül eyitdi: Namâzsuz kişiler sin içinde halkı şöyle incide kıyâ (3) metde dañı şöyle incide zinhâr namâz kılmaz kişilerle konuşu olmañ.

Ka'le'n- (4) nebiyyü 'aleyhi's-selâm: “

تَارِكُ الصَّلَاةِ لَا دَارَ لِجَنَّةٍ لَهُ مِنْ رَأَيْتَ الْجَنَّةَ وَلَوْ كَانَتْ

(5) ”⁷ Mısr şehrinde bir zâhid var- (6) dı, Müslümânlara gülâb şuyunu saçardı. Bir külhân yigidi geldi, kapkara libâs (7) geymiş, eyitdi: Baña dañı saç. Ol zâhid eyitdi: Bu gülâb şuyı senün (8) tenünge lâyıq degüldür, didi, vermedi. Kaçan kıyâmet gün olsa kamu mü'minlere rahmet (9) yağa. Bî-namâzlara firîştehler geleler; girü tıruñ, sizün tenünge rahmet ne lâyıkdur, (10) diyeler. Namâz kılmaz kişiler mahrum olalar, rahmet bulamayalar. Resül 'aleyhi's-selâm (11) bir gün şahâbeler birle oturdı. Ağlayu ağlayu bir yigit içerü girdi eyitdi: Yâ Resül- (12) lallâh, atam öldi, tımarçı yok, didi. Şahâbeler vardılar, gördiler ol kişinün şüreti eşek (13) şüretine dönmiş. Peyğâmbere 'a.m. du'â kıldı, girü bayağı oldu, hele yudılar, götürdiler. [42a] (1) Giderken cenâze ditredi. Yire kodılar, gördiler, iki kara ilan tımağını soğulmuşlar (2) dururlar. Andan şahâbeler eyitdiler: Yâ Resülallâh, ilanlara şorgıl bu kişinün 'amelin (3) didiler. Resül 'a.m. şordı ol ilanlara. Eyitdiler: Yâ Resülullâh, bunun üç çirkin (4) 'ameli vardı: Biri yalancıdur, ikinci hâram yiycidür, üçüncü bî-namâzdur. Allâhu Te'âlâ (5) bize buyurdu, buña sin içinde katı 'azâb idevüz, didiler. Allâhu Tebâreke ve Te'âlâ (6) İbrâhîm Peyğâmbere 'a.m. buyurdu. Ka'be'yi yaptı. Andan İbrâhîm Peyğâmbere 'a.m. Ka'be'yi (7) yaparken kâfirler hışım dutarlardı. Bir gün bir kâfir İbrâhîm'e bir taş-ıla atdı. (8) İbrâhîm'e doğunmadı, Ka'be'ye doğundı, yapışdı, kaldı. Andan İbrâhîm diledi kim (9) ol daşı çıkara. Tanrı Te'âlâ'dan nidâ geldi kim eyitdi: Yâ İbrâhîm, (10) ol taş dursun, benüm 'izzetim haqqı-çün ol taşı atanun oğlanları kıyâmete (11) degin Ka'be'yi bekleye, İmân şehâdet virem. İmdi bir kâfir hışımıyla aña taş (12) atdı. Ol taş anda kaldı. Allâhu Tebâreke ve Te'âlâ aña İmân virdi dañı anun (13) oğlanlarına İmân virdi, kıyâmet günine degin ol evün bekçisi kıldı. [42b] (1) 'Aceb ne vire aña kim beñzi şarardup ziyârete varsa ya aña varmağa güci (2) yitme bu mescidlerde tât kıılursa Ka'be dañı Tanrı'nun mescidler (3) dañı Tanrı'nun, der. “

وَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا”⁸ “

 (4) (5) Ya'nî mescidlerde tevâzu' birle oturmak gerek. Eger oturmasa dünyâ kelecisinden (6)

⁷ Namazı terk eden kişi yer yüzü dolusu amel işlemiş bile olsa cennet kokusu alamaz, o kişi Allah katında lanetlenmiştir.

⁸ Kur'ân-ı Kerîm, 72/18.

⁹ Allah'ın mescitlerinde Allah'ın kelamını söyleyin, dünya kelamı söylemeyin. Allah, kırk yıl amel etmiş olsalar bile mescitte dünya kelamı konuşanların kelamlarını boşa çıkarır.

söylerse kırk yıllık ‘ibâdetini ħabaṭ ider. Zîrâ bu mescidler yiri uçmağdan (7) gelmişdür, bu dünyâdan girü uçmağa varırsardur, didi. Uçmağda nice tavhâneler va (8) rısa bu mescidlerde olısar, didi. Mescidler kıyâmet güninde yiñilenler (?) eydeler: (9) Yâ uçmağlar, siz mü’mini ne bilürsüz, diyeler. Dünyâda bizüm içümüzde namâz kılurdı, (10) yüzün toprağa urup sübhâne rabbiye’l-‘alâ diyüp Allâh’a yalvarurdu, diyeler. (11) Kaçan kıyâmet günü olsa yitmiş biñ firiştehler geleler altun zencirler-ile (12) Ka’be’yi ‘Araşât yirine iledeleler. Andan Ka’be hiç deprenmeye. Firiştehler eydeler: (13) Niçün gelmezsin diyeler. Andan Mekke eyde: Baña ziyâret itmege kim ki geldi-y-ise bağışlasun [43a] (1) diye. Yine nidâ gele kim bağışladum diye. Andan Ka’be kâlka, yürıye, ‘Araşât yirine gele. (2) Kaçan kıyâmet yiri görünse Ka’be bir kez çekine, eydeler: Ne sebebden çekünürsüz, (3) diyeler. Ka’be eyde kim baña kaşd kılup gelürken yolda olanları bağışlasun (4) diye. Nidâ gele kim bağışladum. Kaçan Ka’be ‘Araşât yirine gelse Muĥammed Muştafâ’ya (5) şataşa, eyde: Yâ Muĥammed, sen ayruğlara şefâ‘at kılğıl. Kim ki baña geldi-y-ise (6) ya gelürken öldi-y-ise bunları ben Çalab’dan dileyem diye. Andan mescidler daĥı (7) eydeler: İlâhî, kim ki benüm içümde ‘ibâdet kıldıysa baña bağışla diye. Çalab (8) bağışlaya. Muĥammed Muştafâ ‘a.m. şâz olup girü döne. Faĥıye eydür: Kaçan (9) kıyâmet günü olsa mescidler kıızıl besirek olalar. ‘Âlimler anı yideler ya‘nî (10) imâmlar yideler. Mü‘ezzinler Burâk’a binüp süreler. Ol mescid içinde tã‘at (11) kılanlar bineler, ‘Araşât’a yıldırım gibi ireler ya katı eser yil gibi varalar. Kıyâmet (12) maĥlûkı karşıdan bakalar eydeler ki bu gelen mürsel peygâmblerler mi ki yoĥsa muĥarreb (13) firiştehleri mi ki diyeler. Andan ‘arşdan avâz gele eyde: Bular ne mürsel peygâmberdür [43b] (1) ve ne muĥarreb firiştehleridür velî biş vaĥt namâzı cemâ‘at-ile kılanlardur diyeler. (2) Naĥıya eydür: Şırâtdan berü bir ‘azîm deñiz vardur, derinligi üç biñ yıllık (3) yoldur, kıyâmet maĥlûkların aña kısalar, didi. Yığılalar koyun gibi, deñize girmeyeler. (4) Andan firiştehler eydeler: Dünyâ deñizine uğrasañuz nice geçerdinüz, diyeler. Bunlar eydeler: (5) Dünyâda gemi olurdu anuñla geçerdük, diyeler. Andan ‘arşdan avâz gele. Mescid (6) leri getürler gemi şüretlü olup¹⁰ (?) bu dünyâda anuñ içinde ‘ibâdetde bulundıysa (7) bineler. Kim ki dünyâda anuñ içinde bulunmadıysa ol gemiye bindürmeyeler, ol deñize (8) ğarĥ olalar. Ol deñiz ĥamu deñizlerindendir. İmdi iy mü’minler mescidlere (9) ĥürmet kılun, tã‘at kılun size meded geleler. Ve daĥı e‘üzü billâhi mine’ş-şeytâni’r- (10) racîm. E‘üzü tefsirinde bir kaç faydalar söyleyelüm, işiden kişiler (11) dileyem beşâret olsun. E‘üzü billâhi demek, şığındum ol arı Tanrı’ya demek olur. (12) Mine’ş-şeytâni’r-racîm sürülmüş, merdüd olmuş şeytân demek olur. (13) E‘üzü billâhinün nüzüli oldur kim ol vaĥt şeytân

¹⁰ Yazmada: oluyan

‘aleyhi’l-la‘ne yidinci k̄at [44a] (1) yir altında olurdu. Ol vaqt Muḥammed Muṣṭafā ‘a.m. zamānı-y-ıdı. Ne qadar kim (2) ḥalk fısk ve fesād işler, çalgular çalsalar ve yavuz işler işleseler ol mel‘ün (3) gülerdi. Ḥattā oğlanları toğardı, semürürdi. ‘Ālem ḥalkın ‘aciz (4) eylemişlerdi. Bir gün iblis oğlu eydür: Yā ata, bunda neylersin, varsavuz, dünyāya (5) çıkısavuz, ādem oğlanların yoldan çıkıarsavuz, didi. İblis ‘aleyhi’l-la‘ne (6) eyitdi: İy oğul, benüm bir qorḥum var, andan varmağa didi. Andan Beyzā eyitdi: (7) Yā ata, neden qorḥarsın? İblis eyitdi: Anda bir kişi vardır, yir yüzinde anuḥ adı (8) Muḥammed’dür, andan qorḥaram, didi. Andan Beyzā eyitdi: İy ata, hīç ol kişinüḥ (9) şākirdi ve ḥizmetkārı var mıdır, didi. İblis eyitdi: Bir elçisi vardır, (10) anuḥ adı Cebrā’īl’dür, Ḥaḳ Te‘ālā ḥazretinden gelür, gider, aña ḥaber getirür, didi. (11) Andan Beyzā eyitdi: Yā ata, hīç ol Cebrā’īl’i sen gördüğüñ var mıdır? İblis (12) ‘aleyhi’l-la‘ne ‘arşda dururken Cebrā’īl’i görmışdi. Nice şüretlüdür (13) eydi verdi. Beyzā mel‘ün dükeli şürete girürdi. Derḥāl bir efsün okudu, [44b] (1) Cebrā’īl şüretine girdi. Sürdi, Muḥammed Muṣṭafā ḥazretine geldi. Peyğamber (2) ‘aleyhi’s-selām ikindü namāzına meşğül olmışdi. Şağ yanına selām virdi, (3) şol yanına selām virdi, gördi kim Beyzā mel‘ün Cebrā’īl gibi geldi, (4) göründi. Resül ḥazreti ‘aleyhi’s-selām Cebrā’īl’i şandı, eyitdi: ‘Aceb (5) Cebrā’īl’i emīn şol yanumdan geldi, şağ yanumdan gelmedi, didi, ta‘accüb (6) eyledi. Resül ḥazreti ta‘cīl du‘āya meşğül oldu kim dura, ikrām eyleye. Allāhu (7) Te‘ālā Cebrā’īl’e buyurdu ki tīz iriş, ol mel‘ün Beyzā benüm ḥabībüme geldi (8) senüñ şüretünde, gerek kim vesvese vire. Andan Cebrā’īl ‘a.m. oloḳ sâ‘at irişdi. (9) Peyğamber ‘aleyhi’s-selām gördi kim şağ yanından geldi. Beyzā mel‘ünü kanadıyla (10) eyle urdu kim Hind iklimine bıraḳdı, bir cezīrede maḥbūs eyledi. Ol vaqten (11) berü Beyzā mel‘ün anda dutsaḳdur. Cebrā’īl döndi, Resül qatına geldi ḥüb (12) şüret-ile ve laṭīf qoḥular-ıla peyğamber-ile görüşdi. Andan Resül ‘a.m. eyitdi: (13) Yā Cebrā’īl, ol gitdi, anı göricek seni şandum. Cebrā’īl eyitdi: Ol mel‘ün, [45a] (1) merdūd, Taḥrı dūşmānı iblis oğlu Beyzā’dur. Ol bāṭıldı nitekim Qur’ān’da (2) buyurur: “**وَقُلْ جَاءَ أُمَّتِي وَأُمَّتُكَ بِالْبَاطِلِ وَإِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا**”¹¹ Andan Cebrā’īl (3) ‘aleyhi’s-selām e‘üzü billāhi mineşşeyṭānirracīmi Muḥammed’e şunu virdi, (4) eyitdi: Yā Muḥammed, işbunı dilünğden giderme ve daḥı ümmetiñe buyurgil, (5) dillerinden gidermesünler. Her kişi kim e‘üzü billāhi dilinden gidermese Ḥaḳ (6) Te‘ālā anı dükeli dūşmāndan emīn kıla. Peyğamber ‘a.m. buyurur: “**اعْلَمُوا الْجَوْلِيَّةَ**”¹² (7) Ya‘nī bilün iy benüm qardaşlarum, şeyṭān bayıḳ sizün dūşmānıñuzdur. Ol (8) dūşmānı qahr eyleñ e‘üzü billāhi mineşşeyṭānirracīm kılıcı-

¹¹ Kur’ān-ı Kerīm, 17/81.

¹² (Ey benim) kardeşlerim, biliniz.

y-ıla didi. (9) Nitekim Tañrı Te‘ālā Ƙur‘ān’da buyurur: “
”¹³ (10) Ya‘nī şeytān sizüñ
düşmānıñuzdur. Her kim e‘üzü billāhi dilinden gidermese (11) dükeli işi geñez gele.
Zīrā kim Tañrı’ya şıñınmağdur dañı Tañrı-y-ıla olmağdur. (12) Peyğāmbēr ‘a.m.
eydür: Cebrā’īl’den işitdüm, Cebrā’īl dañı Mikā’īl’den. Mikā’īl (13) eyitdi: Ben
‘Azrā’īl’den işitdüm. ‘Azrā’īl eyitdi: Ben İsrāfīl’den işitdüm. [45b] (1) İsrāfīl’e
Allāhu Te‘ālā’dan keşf olmış. Hağ Te‘ālā eyitdi: İsrāfīl (2) her kişi kim benüm
kullarımdan e‘üzünüñ el-ayn’ı dise benüm Tañrılığıma şanuklık (3) virür. Ben aña
dīdārum hisābsuz gösterem. Her kişi kim ‘ayn’ı dise benüm varlığıma (4) şanuklık
virür. Ben aña raħmet kılam, fāni eyleyüp toprak itdi kimden şonra. (5) Her kişi
kim vāv’ın dise ol kulum benüm vilāyetime şanuklık virür. Ben aña (6) bir ölümlük
virem. Her kişi kim zel’in dise ben anı zelīllikden kurtaram, (7) azīz eyleyem,
düşmānların ħor eyleyem. Her kişi kim e‘üzünüñ bi’sin dise (8) ol kulum benüm
bāķīliğıma şanuklık virür. Ben Cebrā’īl’e buyurdum, kulumı kıyāmet güninde (9)
şarp yirlerden geçüre. Her kişi kim e‘üzünüñ hi’sin dise ol kulum (10) benüm
heybetime şanuklık virür. Ben ol kulumı kıyāmet korhularından emīn eyleyem. (11)
Her kişi kim e‘üzünüñ mim’in dise benüm ħabībüm Muħammed’e şanuklık virür.
Ol kul benüm (12) Muħammedümle dāri’s-selām içinde bile ola. Her kişi kim
e‘üzünüñ nun’ın dise (13) benüm ol kulum benüm Nūh’uma şanuklık virür. Nitekim
dünyā denizinden Nūh’ı kurtardum ol [46a] (1) kulumı belā denizinden kurtaram.
Her kişi kim e‘üzünüñ şın’ın dise ol kulumı şākir- (2) lerden yazam. Her kişi kim
te’sin dise ol kulumı dünyādan gidecek (3) āħirete anı ĩmān-ıla gönderem. Dañı
nitekim Hağ Te‘ālā Ƙur‘ān’da buyurdi: “
”¹⁴ didi kim
kişilerden yazam. Her kim e‘üzünüñ te’sin dise (5) tã‘atini każāsına kaķkan
eyleyem. Kişi kim e‘üzünüñ re’sin dise ol (6) kuluma raħmet eyleyem. Her kişi kim
cim’in dise ben aña āħiretde ululuk (7) virem. Her kişi kim mim’in dise e‘üzi tamām
ider. Ben ol kulumuñ her işini (8) tamām eyleyem, āħiretde ol kuluma raħmet
eyleyem dañı dīdārum gösterem. Ādem (9) oğlanınuñ kanında üç yüz altmış altı
tamarı vardur. Şeytānın bir (10) tamarı vardur raħmāni. Degme bir tamarı üzerine
bir şeytān oturur. Zīna itmege (11) çeker, süci içmege çeker, yalan söylemege
çeker, ħarām yimege çeker. Dāyim bularuñ (12) işleri budur. Ol bir raħmān tamarı
firişte durur. Ol firişte dāyim tã‘ate (13) çeker ve iħsān itmege çeker. Nice kim
şeytān çoğ-ısa ol firištenüñ [46b] (1) yardımcısidur. Kaçan kim bir mü’min e‘üzü
dise bir mancılık Ƙurılır, billāhi dise (2) keşkine (?) tartılır, mine’şşeytānırracīm
dise atılır. Dört yüz biñ (3) dīvüñ Ƙarın yara, yüz biñ dīvüñ ayağın şır, dört yüz

¹³ Kur‘ān-ı Kerīm, 36/60.

¹⁴ Kur‘ān-ı Kerīm, 8/20.

biñ dīvün gözin (4) çıkarur. Nice kim ğarbdan şarğa degin ne kadar şeytān varısa cümlesine dört (5) yüz biñ ağaç had ururlar. İmdi iy mü'min, biregü silāhıyla koyun gütle (6) koyunun kırda aldurur, aña erlik dinilmez. İmdi Hāq Te'ālā şaşa silāhı virdi, (7) süñü virdi. Bunca kalkan-ıla, bunca silāh-ıla İmānuñı şeytāna virseñ (8) erlik dinilmez. "Fezāil şalavāti'l-ħamsi."¹⁵ Allāhu Te'ālā Muħammed'e haber virdi, eydür: (9) İy benüm ħabībüm Muħammed, ahir zamānda kamu peygāMBERlerden sen benüm ħatumda (10) sevgülüsün ve senün ümmetün cümle ümmetlerden benüm ħatumda sevgülüdür. Anuñ-çün kim (11) dükeli tātlatları cem' etdüm, adın namāz urdum, anı senün ümmetüne ruzi kıldum. (12) Kaşan ümmetlerün ol namāzı kılıcağ benüm ħatumda şöyledür kim dükeli yaradılmış (13) başa ne kadar tātlat kıldılarsa ol namāz kılan kulum dükelin kılımsca şevāb bulur, [47a] (1) didi. Resūlullāh eyitdi: İlāhī, kerem kıl kendü ve faşluñ-ıla. Namāz nedür başa bildür. (2) Ben daşı ümmetüme bildürem. Bunlar daşı namāza becid olup senün raħmetün bilsünler, (3) dedi. Hāq Te'ālā eyitdi: Yā ħabībüm Muħammed, 'arşum rüküdadur, anuñ tesbihi (4) sübhāne rabbiye'l-'alādur. Kürsüm kıyāmdadur, anuñ tesbihi sübhāne rabbiye'l-'aẓīm- (5) dür. Levħüm secdedür, anuñ tesbihi sübhāne rabbiye'l-'alādur. Gökler, uçmağlar, ħüriler, (6) ılduzlar, ay ve güneş, bulutlar, yiller, ağaçlar, dükeli firışteler kıyāmdadur, Bunların tesbihleri: (7) "Sübhāneke allāhümme ve biħamdik ve tebārekesmük ve te'alā ceddük velā ilahe ğayruk." Yā Muħammed, (8) her kim senün ümmetününden bu beş vaqt namāzı kılsa 'arşum ve kürsüm ve levhi kalem, (9) uçmağ, şamu, gökler, ılduzlar, bulutlar ve od ve şu ve yil ve toprak, tağlar ve taşlar, havada (10) uçan kuşlar ve yirde yürür cānavarlar, deñizde balıklar, dükeli başa tesbih ve tehlil iderse (11) ve daşı rükü' sücüd iderlerse ol namāz kılan ümmetüne yalnız başına anlaruñ şevābınca (12) şevāb virem, dedi. Yine Allāhu Te'ālā eyitdi: Yā ħabībüm Muħammed, eyitgil benüm ħatumda (13) dürlü dürlü 'ameller vardur, andan görklü 'amel yokdur. Anuñ birisi oruç dutmağdur, biri [47b] (1) cömerdlikdür, biri ğazā kılmağdur, biri namāz kılmağdur. Bu üç 'ameli senün ümmetüne (2) namāz içinde ruzi kıldum. Nitekim bir kişi namāza dursa namāz üzerinde aña yimek, içmek (3) ħarāmdur. Ol kuluma oruç şevābın virdüm ve daşı namāz içinde zekāt virmek yokdur. (4) Elün zekāti el götürüp Allāhu ekber dimekdür. Gözün zekāti secde yirin gözetmekdür. (5) İki ayak zekāti namāza durmağdur daşı mescide varmağdur. Dilün zekāti ħur'an (6) oğımağdur ve daşı Allāhı zikir itmekdür. Kulağ zekāti ħur'an dinlemekdür daşı 'ālimler sözün (7) işitmekdür. Bil zekāti rükü'a bükülmekdür. Dizler zekāti taħiyyāta oturmağdur. Baş zekāti (8) secde eyleyüp iki yanına selām virmekdür. Bu dükelisi namāz içindedür. İmdi (9) bilgil iy benüm ħabībüm, ābdest almağ silāh geymekdür. Başa mesih (10)

¹⁵ Beş vakit namazın faziletleri.

itmek ışık geymekdür. Cenâbet vâki[‘] olup gûsül eylemekdür. Çuçal geymek (11) mescide, cemâ[‘]ate varmak, çeriye ulaşmağdur. Beklemek şavaşa gitmekdür, yarağın (12) buyurmağdur. Mescide varmak, meydâna girmekdür. İmâm mihrâba geçdügi dîn bahâdurıdur, (13) namâza durduğı iblis meydâna diledügidür. Namâzı kılup fâriğ olmak dağı du[‘]â kılmağ, [48a] (1) şeytân çerisin şıyup kovmağdur. İmdi iy benüm habîbüm, dünyâ pâdişâhları (2) öñünde bir kişi çeriye girse bahâdurlık eylese ol beg aña eyü hil[‘]at virür, dağı (3) eyü at virür. İmdi yâ Muhammed, kaçan benüm kullarum gûsül çuçalın geyüp âbdest biligin (4) kuşanup mesiğ ışğın başına urnup cemâ[‘]at çerisine ulaşup imâma (5) uyup gelüp mescid meydânına girüp şeytânı dîn kılıcıyla zağımlu kılup (6) çerisin şıyup kovsa ol kuluma uçmağı mağâm virem, dîdârum aña hil[‘]at virem, (7) uçmağ ni[‘]metlerin ta[‘]âm virem, uçmağ burâkların aña binüp virem, uçmağ bahçelerin aña (8) teferrücgâh virem, uçmağ içinde gılmâni vildâni aña hizmetkâr virem, uçmağ hürilerin (9) aña helâl virem ve dağı dürlü dürlü fazlum ve luğfum gösterem dağı bunlardan (10) razi olam. Mi[‘]râc gicesi Tanrı Te[‘]âlâ eydür: Yâ benüm habîbüm, görürven, yavlağ (11) ümmetün guşşasından katı göyünürsin benüm ‘izzetüm ‘azametüm hağğ-çün bunlaruğ (12) guşşaların göñlinden çıkarayım. İy benüm hâş dostum Muhammed, bilgil kim kullarimuğ (13) beş dürlü korğacağ yirleri vardur: Evvel meydân korğusıdur ya[‘]nî evvel vağt [48b] (1) kim Tanrı Te[‘]âlâ Âdem peygamberi yaratdı dağı firiştelere buyurdı, âdem peygamberi (2) omuzlarına götürdiler, göklere çıkardılar, gezdürdiler. Andan âdem eyitdi: İlahî (3) ne kadar kim benden ve benüm oğlanlarumdan kıyâmet günine degin toğup geliserdür, (4) dükelini kendü fazluğ-ıla baña şimdi göster, dedi. Allâhu Te[‘]âlâ hitâb kıldı, (5) eyitdi: İy âdem oğlanları, dedi. Ol vağt âdem oğlanlarınuğ cânları (6) yaratılmış idi. Ol cânlar kamu çağrışdılar, lebbeyke Allâhümme lebbeyk dediler. (7) Hağ Te[‘]âlâ buyurdı: Cümleñüz çıkuğ, Âdem peygamber sizi görsün, dedi. Kimi (8) sağ yanından ve kimi şol yanından çıkdı. Andan Âdem sağ yanına (9) bağıdı, görđi, dükelisi ağdur. Şol yanına bağıdı, görđi, dükeli kağğaradur. Âdem (10) ol ağları göricek şâz oldı ve ol qaraları göricek yirindi, katı (11) ağıladı. Andan Allâhu Te[‘]âlâ eyitdi: Yâ Âdem, sağ yanundağılar hep uçmağlığdur, (12) bunlar uçmağa girdüklerinden baña aşşı yoğ. Şol yanundağılar hep (13) şamulığdur bular şamuya girdiginden baña ziyân yoğ. İmdi hiç kimse [49a] (1) bilmez kim ol vağt ol ağ cânlardan mıdur yoğsa kara cânlardan mıdur. İmdi (2) her kişiyeye gerek kim ol fikirde olup dâyim ağılayu durmağ gerek. İkinci (3) korğı yiri oldur kim Âdem miskîn şayru olup şol cân viresi (4) vağtinde bî-çâre Âdem’ün cânı hulğa gelse iblis ‘aleyhi’l-la[‘]ne sevinür, (5) güvenür, anuğ imânın almağa gelür. Âdem oğlanı miskîn şağına bağar, cân alıcı (6) görür, şolına bağar şeytânı görür. Andan miskîn Âdem zâr zâr inler. (7) Bir sâ[‘]at geçmedin cân alıcı cânın alur ve eger şeytân dağı imânın (8) alsa bî-çâre âdem

dünyâdan İmânsuz gider. Ol kişi şamulık olur. Ol kara (9) cānlardan olur. İlāhī, ol vakt bizüm İmānumuzı kendü faẓluñ-ula şeytān (10) mekrinden sakla. İmdi bes lâzumdur ki her kişi ol hālden qorqa (11) durmaq gerek. Üçüncü qorhu yiri oldur ki bir kişi dünyâdan sefer itse (12) qarañu sin içinde giriftār olup yaticaq ol toprak taş üstine yıǵalar (13) dañı ilan ve çıyan bir yaña gövdesine üşüp şol belā içinde dururken [49b] (1) dañı şorucular gelüp, eger şorduqlarına görklü cevāb virürse hoş¹⁶ ve eger (2) cevāb virmezse qatı ‘azāba giriftār olur. İmdi her kişiye lâzumdur ki (3) Münkir ve Nekīr qorhısından qorqa durmaq gerekdür. Dördüncü qorhu yiri (4) oldur kim Ādem girü sininden qopucaq bilmezler kim nice şüretde koparlar. (5) Kıyāmet güninde kimi maymūn şüretinde kimi toñuz şüretinde kimi ayu şüretinde. (6) Her bir kişünñ ‘ameli ne-y-ise şol şüret-ile qopar. Kimünñ kim içinde ihlāş var-ısa (7) ol İmān-ıla ihlāş taşrasına şınısar, (?) anuñ yüzi bedir ay gibi qopısar. (8) Her kimünñ kim içinde kibrügin ğıllıǵış var-ısa ol dañı taşrasına urısar, (9) yüzi qapqara olısar. Ol demde şamuya hitāb geliser. İy şamu, ol kara (10) yüzlüleri kendüñe al deyü. İmdi her kişiye gerekdür ol hāilde dāyim qorhuda (11) ola. Beşinci qorhu yiri oldur kim qaçan kıyāmet günü olsa mü’minleri şırāt (12) köprisine süreler, mü’minleri şırāt köprisi üstine qadem başup geçmege hayrān, (13) ‘āciz qalalar. Allāhu Te‘ālā eydür: Yā habībüm Muḥammed, ben ḥalīm, kerīmüm Tañrıvan, qullarımñ [50a] (1) yaramaz fi‘illerin rüsvāy qılmağa utanurvan. İmdi hāş qullarım, görklü ‘amel (2) işleyen qullarıma buyuram, dükeli gelüp şırāta qadem başalar. Her qulum kim (3) şālih ‘amel işleye, içi tolu ola, ol qulum altuna beñzer, şamu odı hīç (4) kār qılmaya ve dañı şamu odı anuñ yöresine gelmeye, şamu odı andan (5) qaça ve dañı münāfık ve fāsık ve dañı bī-namāz kişiler qalup aqçaya beñzer. (6) Qaçan şırāta qadem başalar şamu odı anları göyündire, şamuya düşeler, (7) ḥor, maǵbūn olalar. İmdi her mü’mine gerekdür kim dāyim bu qorhulardan ayru (8) olmaya, bu beş qorhu içinden gitmeye. Andan Ḥaḳ Te‘ālā eydür: Yā Muḥammed, eyit (9) ümmetüne bu beş qorhudan qurtulmağa sebep vardur. Andan Resül ‘aleyhi’s-selām (10) eyitdi: İy Çalabum, benüm ümmetüm ol biş qorhudan nice qurtulur, ḥaber ver, dedi. (11) Andan ol Cebbār-ı ‘Ālem ḥaber verür, eydür: Yā Muḥammed, eyit ümmetiñe irte namāzın kılsunlar, (12) hīç terk itmesünler tā kim ilk qorhudan anları emīn qılam ve dañı öyle (13) namāzın kılsunlar terk itmesünler, ikinci qorhudan emīn qılam ve dañı ikindü [50b] (1) namāzın kılsunlar hīç terk itmesünler, üçüncü qorhudan emīn qılam ve dañı (2) aḥşam namāzın dāyim kılsunlar, dördüncü qorhudan emīn qılam ve dañı yatsu (3) namāzın dāyim kılsunlari beşinci qorhudan emīn qılam, dedi. Andan ol ‘ālem (4) faḥri bu sözlari işidicek şāz oldı, ol beş vakt namāzı aldı, qabül (5) eyledi. Diledi kim mi‘rācdan

¹⁶ Yazmada: hoş

döne. Yine *hiṭāb* geldi kim iy benüm *ḥabībüm* (6) Muḥammed, *ümmetünj* *qorhulardan emīn* *qıldum*, *dükeli işleri bitdi şanduñ ola mı* (7) dedi. Andan Muḥammed *Muṣṭafā* ‘a.m. eyitdi: *İy pādīşāhum*, *daḥı ne buyurursın?* (8) Yine *Ḥaḳ Te‘ālā* eyitdi: *Yā Muḥammed*, *ḳanı uçmaḳ senünj qoñşulıñuñ*, *ḳanı senünjle* (9) bile *dīzār* görmek, dedi. *Allāhu Te‘ālā* eyitdi: *Yā Muḥammed*, *eyit ümmetünje vitrünj* (10) iki *rek‘atın*¹⁷ *qılmaḳ firdevs uçmağı qıyında senünj qoñşılıñında anlara* (11) *yurt virmek benden üçünci rek‘atın qılmaḳ bunlara senünj-ile bile dīzār* (12) göstermek bendeni dedi. Andan Muḥammed eyitdi: *Qabül qıldum*, dedi. Yine *hiṭāb* (13) *gele kim yā ḥabībüm Muḥammed*, *ḳullarum ne ḳadar günāh işleseler beş nesne-y-ile işlerler*. [51a] (1) *Ol beş nesnenünj birisi işitmek ve birisi dutmaḳ ve birisi yıyılamaḳ, biri görmek*, (2) *biri yıqamaḳdur*.¹⁸ *Allāhu Te‘ālā* eydür: *Bu beş nesne kim vardur. Qullaruma ālet virdüm*. (3) *Qullarum ne dürlü iş olsa bu beş nesne-y-ile işlerler ve eger ḥayır ve eger şer. Yā ḥabībüm* (4) *Muḥammed*, *ümmetünje eyit bu beş vaḳt namāzı bunlara farīza qıldum. Qaçan bu namāzı* (5) *qılsalar ol beş nesne-y-ile qılduḳları günāhların yarlıgāyam, raḥmet qılam, günāhlarına* (6) *bedel şevāb virem. Tefsīr-i Kebīr’de getürmişlerdür kim ‘Alī raḍīyallāhu ‘anhu ḥazret-i* (7) *Risālete şordı kim bu beş vaḳt namāz niçün altı veyā yidi olmadın. Andan Resül* (8) *allāhi eyitdi: Yā ‘Alī*, *ol Tañrı ḥaḳḳı-çün kim beni ḥaḳ peygamber yaratdı, anuñ-çün* (9) *biş vaḳt oldı kim Ādem’e cān girdiği vaḳtın biş ḥāl anuñ üzerine gelür. Birisi* (10) *süd emdüği ḥāl ve birisi oğlanlık ḥāli ve birisi yigitlik ḥāli ve birisi* (11) *qırğıllık ḥāli ve birisi ḳocalık ḥāli. Namāz anuñ çün bişdur. Biş ḥālde olan* (12) *günāhları Allāhu Te‘ālā ol biş vaḳt namāzı qılan ḳula bağışlar*, didi. *Ebū Bekir* (13) *şiddīḳ raḍīyallāhu ‘anhu eyitdi: Yā Resülullāhi*, *namāz niçün biş vaḳt oldı?* [51b] (1) *Resül ‘a.m. eyitdi: İbrāhīm peygambere Ka‘beyi biş tağdan getürdi, yapdı. (2) Ol tağlaruñ birisi dünyā tağı-y-ıdı ve biri Uḥud tağı-y-ıdı, birisi* (3) *Lübeyān tağı-y-ıdı ve biri Baḥa tağı-y-ıdı ve biri Ḥuzi tağı-y-ıdı. Her* (4) *kişi kim bu beş vaḳt namāzı qılsa ol beşi tağlaruñ ağıncı şevāb* (5) *bula, cümle günāhın Allāhu Te‘ālā ‘afv eyleye. ‘Oşmān Kufī bunu İrşād kitābında* (6) *böyle görmüş. ‘Oşmān raḍīyallāhu ‘anhu Resül’e şor[dı] kim niçün namāz biş vaḳt* (7) *oldı? Andan Resül ‘a.m. eyitdi: Anuñ çün biş vaḳt oldı kim Allāhu Te‘ālā* (8) *Ādem peygamberi uçmaḳdan çıkardı, anı bu dünyāya viribidi. Geldi, dünyāda güneş* (9) *ıssıyı anuñ başına doḳandı, saçı döküldi, başı dübdüz oldı demrenü gibi. (10) Andan Ādem peygamber ‘a.m. üç yüz yıl ağladı. Tağlar ve taşlar ve gökde uçan* (11) *ḳuşlar ve yirde yürür cānavarlar Ādem’i esirgeyüp bile ağladılar. Andan Allāhu Te‘ālā* (12) *Cebrā’ıl’e eyitdi: Tīz var, Ādem’e eyit ki eger yidi deñizler şuyınca gözünden yaş*

¹⁷ Yazmada: rik‘atın

¹⁸ Yazmada: yuḳamaḳdur

(13) akarsa tevben çabül olmaz. Meger kim bir iş işleyesin, Mekke yirinde mücâvir olasın, [52a] (1) ayuñ on üç günü oruç dutsın. Eger Ādem peygamber eydürse ki oruç nedür? Sen eyit kim (2) şubh toğduğundan sonra ayruñ yiyesi yimeye ve şu dañı içmeyesin (3) tā gün toluñınca digil. Bu kadar tutduğundan ötürü bizüm hazretümüne gele. (4) Anuñ ağızından oruç koñusı misk, ‘anber koñusından görklüdür.¹⁹ Ol oruç (5) berekâtinde ben anuñ gözünden perdeyi götürem, ‘arşum aña gösterem ve dañı ‘arşumda (6) bir ad yazılmışdur, anı aña gösterem. Andan ol ad hürmetine anuñ tevbesin (7) çabül kılam, didi. Andan Cebrā’ıl geldi Ādem’e eyitdi: Allāhu Te‘ālā saña şöyle (8) buyurdi, didi. Andan Ādem ağlayu ağlayu Ka‘be yirine vardı, andan mücâvir (9) oldı, ayuñ on üçin, on dördin, on beşin oruç dutdı. Ol oruç (10) berekâtinde çararmış yüzi aq oldı. İmdi iy mü’mınler, siz otuz gün (11) ramazān orucın dutsañuz çararmış günāh bitileri aq olup çamu günāhların sevāba (12) dönse ‘aceb degöldür. Andan Allāhu Te‘ālā Ādem peygamberün gözünden hiçābı giderdi, (13) kendü fañlıyla aña ‘arşı gösterdi. Çünki ādem baqđı, görđi kim ‘arşda yazılmış; [52b] (1) Lā ilahe İllallāh Muħammedür Resülullāh. Andan Ādem eyitdi: İlahī şol Muħammed hürmeti-çün (2) kim ‘arşuñ anuñ adıyla bezemişsin, ben za‘ifüñ tevbesin çabül eyle, didi. (3) Andan Allāhu Te‘ālā eyitdi: Yā Ādem, benüm ‘izzetüm haqkı-çün eger eyitseñ ol Muħammed (4) hürmeti-çün kâfirler-idi, çamuya koyma diseñ du‘āñ red olmayadı, didi. (5) İşbu Tevrît’de, İncıl’de, Zebür’da, bizüm kitābımızda yazduğumuzlayın yazulıp durur. (6) Andan Ādem tevbesi çabül olıcaq başındağı demreñüden Cebrā’ıl’e şikāyet (7) eyledi. Cebrā’ıl Allāhu Te‘ālā’ya vardı, ‘arz eyledi. Tañrı Te‘ālā eyitdi: (8) Var, Ādem’e eyit, göstereñ²⁰ eger namāzı öğrenmek isterse kılı vir, sendeñ (9) öğrensün. Geldi, Cebrā’ıl bunı Ādem’e didi. Hemen kim Ādem irte namāzın kıldı. (10) Ol demreñü başından gitdi, göksine indi. Yine Ādem şikāyet itdi. (11) Allāhu Te‘ālā öyle namāzın buyurdi. Ādem kıldı. Demreñü göksinden köbegine indi. (12) Yine Ādem şikāyet itdi. Allāhu Te‘ālā ikindü namāzın buyurdi: Ādem ikindü (13) namāzın kıldı. Ol demreñü dizine indi. Yine Ādem şikāyet itdi. Allāhu Te‘ālā [53a] (1) aħşam namāzın buyurdi. Çün ādem aħşam namāzın kıldı ol demreñü (2) topuğına indi. Yine Ādem şikāyet itdi. Allāhu Te‘ālā yatsu namāzın buyurdi. (3) Çün Ādem yatsu namāzın kıldı ol demreñü teninden gitdi. Mi‘rāc (4) gicesi Haq Te‘ālā Muħammed’e eydür: İy hañbüm Muħammed, ilet bu beş vaqt namāzı (5) ümmetüñe, öğretgil tā kim kıllalar, ‘izzüm, celālüm haqkı-çün. Her kişi kim senüñ (6) ümmetüñden dursa irte namāzın kılsa anuñ gövdesin göksine degin harām (7) kılam çamu odından ve dañı her kim ikindü namāzın kılsa anuñ gövdesin (8)

¹⁹ Yazmada: gereklüdür

²⁰ Yazmada: göstereñ

göbeginden dizine degin harām kılam ve dağı aḥşam namāzın kılsa anuñ (9) gövdesin tamu dizinden topuğındañın tamu odına harām kılam ve dağı (10) yatsu namāzın kılsa dükeli tenini ve cānını tamu odına harām (11) kılam ve beşaret olsun saña yā ḥabībüm didi. Andan ol ‘aşıler ümīzi (12) kesmesünler. Muḥammed ‘a.m. bunu işidicek ‘azīm şāz oldu, ol biş vaqt (13) namāzı Mi‘rāc gicesi Ḥaḫ Te‘ālā ḥazretinden aldı, ümmetlerine armağan [53b] (1) götürdi kim dāyim bu beş vaqt namāzı kıllalar, Ḥaḫ Te‘ālā’nuñ raḥmetinden maḥrüm (2) olmayalar. ‘Oşmān şordi kim iş bu biş vaqt nımāz niçün biş oldu, didiler. (3) Andan ‘Oşmān eyitdi: Ben dağı Tañrı Resül’ine şordum kim ḥacce’l-vida’ (4) gün. Eyitdüm: Yā Resülallāhi, namāz niçün biş vaqt oldu, didüm. Andan (5) Resülullāhi eyitdi: Yā ‘Oşmān, iblis la‘īn ādemīleri azdurmağa biş yañadan (6) gelür: Şağından ve şolıdan ve öñünden ve ardından ve altından gelür. (7) Eger şeytān şağından gelse ırte namāzı komaya ve eger şolıdan gelse (8) öyle namāzı komaya ve eger ardından gelse ikindü namāzı komaya ve eger öñünden (9) gelse aḥşam namāzı komaya ve eger altından gelse yatsu namāzı (10) komaya, dediç Andan yine eyitdi: Yā Resülallāhu, eger yoḫarudan üstinden (11) gelse nice ola, dedi. Andan Resül ‘a.m. eyitdi: Benüm namāzum komaya. ‘Oşmān (12) eyitdi: Yā Muḥammed senüñ namāzuñ nedür? Resülullāh eyitdi: Benüm namāzum vitirdür, (13) vācibdür. Eger şeytān yoḫarudan gelse vitr-i vācib komaya. Bu beş vaqt [54a] (1) namāzı kılan ümmetüme ḥiç şeytān zafer bulmaya, dedi. Andan Resülallāh (2) eyitdi: Yā ‘Oşmān, kaçan bir mü’min ölüm döşegine, cān nez’ine düşe (3) şeytān İmānın almağa gele bu altı namāz ol mü’minüñ altı yanından (4) bekçiler ola. Kañkı yanından şeytān gelse bular kovalar, şeytān ḥor olup (5) gide. Yine Tañrı Resüli eydür: Yā ‘Oşmān, kaçan benüm ümmetümden bir kişi ölse (6) anı sinleye ḫosalar her bir kişi aña dostlık da’visin iderlerdi. Anlar yüz (7) döndereler, ol kişi ḫarañu sin içinde ḫala dağı gözün açā, kendüzin (8) düşvār yirde göre kendüyi. Evden barḫdan, maldan, tavardan, oğuldan ve kızdandan, (9) dostlar ve ḫardaşlar ve ḫonşılar şoḫbetinden maḥrüm olmuş. Andan sin (10) içinde zār zār inleye, gözlerinden yaş döke. Ḥaḫ Te‘ālā Münkir’e ve Nekir’e (11) emir ide. Varuñ, ol ḫuluma suvāl şoruñ diye. Andan Münkir ve Nekir heybet-ile (12) geleler. Şağ yanından ırte namāzı ḫarşu gele, faşīḫ dille söyleye, (13) eyde kim bu kişiye niçün zaḫmet virmek istersiz, ol dünyāda dāyim [54b] (1) ırte namāzın kıllurdi diye. Bu kez şol yanından geleler. Öyle namāzı (2) ḫarşu gele, komaya. Öñünden gelse ikindü namāzı komaya. Ardından geleler aḥşam namāzı (3) ḫarşu gele, komaya. Başından geleler yatsu namāzı komaya. Ayağından geleler (4) vitr-i vācib komaya. Andan firiştelere ilāhī, ol ḫuluna bekçiler ḫomışsın, anı bekler, (5) aña nesne şormağa yaḫın varımaduḫ, diyeler. Ḥaḫ Te‘ālā eyde kim yā ferişteḫlerüm, (6) gerçek siz ol ḫulum biş vaqt namāz ehlidür, siz girü ūruñ, ben kendü (7) fażlum ve raḥmetüm birle anı ūoylayam, diye. Tañrı Te‘ālā ol ḫula sin

içinde (8) rahmetin şaça. Ol beş vakt namâz kılan kıllar sin içinde rahmet yatar, (9) dâyim aña uçmağ қоһuları geli dura. Ebū²¹ Şālih rivāyet kıllur İbn-i ‘Abbās’dan, İbn-i (10) ‘Abbās rivāyet kıllur hāzret-i ‘Alī’den raḍīyallāhu ‘anhu eyitdi: Ben Ka‘be’l- (11) Aḥbār’dan şordum ki yā Ka‘b, hīç beş vakt namâz aḥvālin gökden inen (12) kitāblardan gördün mi, didüm. Andan Ka‘b eyitdi: Gördüm. ‘Alī eyitdi: Nice (13) gördün? Andan Ka‘b eyitdi: İrte namâzın Ādem peygamber ‘a.m. kıldı, öyle namâzın [55a] (1) İbrāhīm peygamber ‘a.m. kıldı, ikindü namâzın Yūnus peygamber ‘a.m. kıldı, (2) aḥşam namâzın ‘İsā Peygamber ‘a.m. kıldı, yatsu namâzın Mūsā Peygamber ‘a.m. (3) kıldı, vitr-i vācib Muḥammed Muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem kıldı. İmdi (4) iy mü’minler, işitdün, irte namâzın Ādem kıldı, tevbesi kabūl oldı. (5) Öyle namâzın İbrāhīm kıldı, oğlu İsmā‘īl’ün gözin bağlayup yüzün (6) yire başmışiken Taḥrī Te‘ālā dükeli guşşadan emīn kıldı. İkindü namâzın (7) Yūnus kıldı. Balık Yūnus’ı yutdı, ol balığı bir balık yine yutdı. İkindü (8) namâzı berekâtinde dört dürlü karañulıqdan kırtuldu: Biri balık ma‘desi, biri (9) <biri> bir balık daḥı ma‘desi, biri yazuğ karañulığı, birisi deñiz karañulığı. (10) Andan Yūnus çıkdı, kıpkızıl at gibi deñizden taşra, deñiz kenārına (11) bıraḳdı. Allāhu Te‘ālā Yūnus’un üzerine kavağ ağacın bitürdi. Anıñ-çün (12) kavağ yaprağından siñek kaçır. Allāhu Te‘ālā Yūnus peygamberi siñek incitme (13) diyü üstine kavağ yaprağın gölge eyledi. Yūnus’un derisin bitince anda [55b] (1) <anda> yatdı. Andan Haḳ Te‘ālā tağda bir giyecek buyurdı, Yūnus’uñ (2) derisin bitince süd-ile emzürdi. Andan Yūnus yüz yigirmi biñ ādem içine (3) viribidi, dīne da‘vet etdi. Dükeli İmān getürdiler, ehl-i uçmağ oldular. (4) Aḥşam namâzın ‘İsā Peygamber kıldı. Bir rek‘at anası için kıldı, (5) bir rek‘at kendü için kıldı, bir rek‘at Taḥrī-içün kıldı. Allāhu Tebāreke (6) ve Te‘ālā aḥşam namâzı berekâtinde ‘İsā peygāberün anası Muḥammed Muştafā’ (7) ya ‘a.m. kābin kıydı, kendüyi dördüncü kat göge çıkardı, yatsu namâzın Mūsā (8) peygāber kıldı. Şol vaḳtin kim ‘avratını oğlan börüsü dutdı, koyunları (9) tağıldı. İraḳdan bir od gördi. Dört rek‘at namâz kıldı. Ol namâz berekā- (10) tinde uçmağ ḥūrīleri geldiler, Mūsā peygāberün ‘avratına māmullıḳ (?) eylediler (11) daḥı firişteler gökden inüp, koyunun güdüp, çobānlıḳ itdiler. Allāhu Te‘ālā (12) ol odı nūra degşürdi. Ol gice aña vaḥyi kıldı, vitr-i vācib Muḥammed’e (13) virdi. Mi‘rāc gicesi Haḳ Te‘ālā tecellisi zevkından ellerini de şeşdi, [56a] (1) girü kendüye geldi. Allāhu ekber dediginden şonra girü bağladı. Vitr-i vācibde (2) elin şeşüp girü bağlamağ andan ötürüdür. Yine Allāhu Te‘ālā eydür: Yā Muḥammed, bu beş (3) peygāberlerün tātaların senün ümmetüne verdüm. Ādem peygāberün erte namâzı (4) ḥürmetine tevbesini kabūl kıldum. İrte namâzın kılan kıllarıma tevbe kapusın (5) yapamayam.

²¹ Yazmada: Eyü

Cān hūlka gelince öyle namāzın kılan kıllaruma İsmā‘īl gibi tāmudan (6) azād eyleyem. İsmā‘īl’e koş virdim-ise benüm namāz kılan kıllarımın fidisi ola. (7) Kāfirler tāmuda namāz kılan kıllarım uçmak içinde dilim rahmet ve rāhat (8) göreler, nükte kāfirlerün mü’minden hīç haberi yok. Kıyāmet güninde (9) mü’mimler dağı uçmak ni‘metlerinden ve ‘işretlerinde olalar. Ve dağı iy benüm (10) habībüm Muhammed, ikindü namāzın kılan kıllarıma Yūnus peygamber gibi tāmı karağu- (11) lıgından kıyāmet karağulıgından kırtaram, yalnızca sin içinden tūrup (12) ‘Araşāt meydānına gelicek ‘arş gölgesinde rāhat ola. Namāz beş (13) vaqt anı- çün ki kıldum. Şeytān şağından gelü[r]se irtē namāzı komaya, [56b] (1) şolından gelirse öyle namāzı komaya, önünden gelirse ikindü namāzı komaya, (2) eger ardından gelirse ağşam namāzı komaya, aşāğadan gelirse yatsu namāzı (3) komaya, yoğarudan gelirse vitr-i vācib namāzı komaya. Anı-çün vitri yoğarudan (4) yađa virdüm ki Muhammed Muştafā ‘a.m. dükeli peygāmblerün ulusıdır, namāz dağı mertebelerün (5) ulu yigregi olsa gerek. Vitir namāzı üç rek‘at oldıgında hikmet budur ki (6) mü’minün üç dürlü tātı var: Biri farīza, ikinci sūnnet, üçünci müsteħablar. (7) Vitrün bir rek‘atı farīzalar eksügin bitürür, ikinci rek‘atı sūnnetler eksügin bitürür, (8) üçüncü rek‘at müsteħablar eksügin bitürür. Zihī mübārek namāz kim dükeli namāzlar (9) anı-ıla tamām olur. Vallāhu a‘lem bi’ş-şavāb.

Sözlük

ābdest (*Far.*): Abdest.

ā. almak 47b/9

ā. 48a/3

‘aceb (*Ar.*): Acaba; şaşma, hayret bildiren ünlem.

‘a. 42b/1, 44b/4, 52a/12

‘āciz (*Ar.*): Çaresiz, zavallı, güçsüz, zayıf.

‘ā. eylemişlerdi 44a/3

‘ā. kılalar 49b/13

aç-: Kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.- a 54a/7

ad: İsim.

a. 52a/6

a.+ ı 44a/10, 44a/7

a.+ ın 46b/11

a.+ ıyla 52b/2

Ādem (*Ar.*): Hz. Âdem, Kuran’a göre ilk peygamber, ilk insan.

ā. 48b/1, 48b/11, 48b/2, 48b/7,

48b/8, 48b/9, 49a/3, 49a/6, 49a/8,

49b/4, 51b/10, 51b/8, 52a/1, 52a/12,

52a/13, 52a/8, 52b/1, 52b/10,

52b/11, 52b/12, 52b/13, 52b/3,

52b/6, 52b/9, 53a/1, 53a/2, 53a/3,

54b/13, 55a/4, 55b/2, 56a/3

ā.+ e 51a/9, 51b/12, 52a/7, 52b/8,

52b/9

- ā.+ i** 51b/11
ā.+ ün 49a/4
- ādemī** (*Ar.*): Âdemoğlu, insan, adam, insan türüne ait.
ā.+ leri 53b/5
- ādem oğlanı**: Ademoğlu, insanoğlu.
ā. 49a/5
ā.+ nuñ 46a/8
- ādem oğlanları**: Ademoğlu, insanoğlu.
ā. 48b/5
ā.+ n 44a/5
ā.+ nuñ 48b/5
- ‘afv** (*Ar.*): Kusurları, günahları bağışlama.
‘a. eyleye 51b/5
- ağaç**: Ağaç.
a. 46b/5
a.+ in 55a/11
a.+ lar 47a/6
- ağır**: Tartıda fazla gelen, hafifin karşıtı.
a.+ inca 51b/4
- ağız**: Ağız.
a.+ indan 52a/4
- ağla-**: Ağlamak.
a.- dı 48b/11, 51b/10
a.- dılar 51b/11
a.- yu durmağ 49a/2
a.- yu 41b/11, 52a/8
- aħir** (*Ar.*): Sonuncu, en son.
a. 46b/9
- āħiret** (*Ar.*): İslam’a göre öldükten sonra sonsuza dek yaşanılacağına inanılan yer, öbür dünya.
ā.+ de 46a/6, 46a/8
ā.+ e 46a/3
- aħşam**: Akşam.
a. 50b/2, 53a/1, 53a/8, 53b/9, 54b/2, 55a/2, 55b/4, 55b/6, 56b/2
- aħvāl** (*Ar.*): Hal veya haller, durumlar.
a.+ dūr 41a/10
a.+ in 54b/11
- ağ**: Beyaz, kara ve siyah karşıtı.
a. 49a/1, 52a/10, 52a/11
a.+ dur 48b/9
a.+ ları 48b/10
- ağ-**: Akmak, damlamak.
a.- arsa 51b/13
- ağça**: Gümüş para.
a.+ ya 50a/5
- al-**: Almak.
a. 49b/10
a.- dı 50b/4, 53a/13
a.- mağa 49a/5, 54a/3
ābdest a.- mağ 47b/9
a.- sa 49a/8
a.- ur 49a/7
- aldur-**: Kaptırmak.
a.- ur 46b/6
- ‘ālem** (*Ar.*): Kâinat, bütün yaratılmışlar.
‘ā. 44a/3

‘ālem fahri: Âlemin, kâinatın iftihar kaynağı, övünme sebebi olan Hz. Muhammed.

‘ā. 41a/3, 41a/8, 50b/3

ālet (*Ar.*): Bir işi yapmak için kullanılan nesne, makine.

ā. 51a/2

‘aleyhi’l-la‘ne (*Ar.*): “Lanet onun üzerine olsun” anlamında Arapça ifade.

‘a. 43b/13, 44a/12, 44a/5, 49a/4

‘aleyhi’s-selām (*Ar.*): “Selam onun üzerine olsun” anlamında Arapça ifade.

‘a. 41b/10, 41b/4, 44b/2, 44b/4, 44b/9, 45a/3, 50a/9

‘Alī (*Ar.*): İslam’da dört halifeden sonuncusu, Hz. Muhammed’in amcasının oğlu ve damadı.

‘A. 51a/6, 51a/8, 54b/12

‘A.+ den 54b/10

‘ālim (*Ar.*): Bilen, bilgin, bilici.

‘ā.+ ler 43a/9, 47b/6

Allāh (*Ar.*): İslam’a göre her şeyi yaratan, tek varlık, Tanrı.

a.+ a 42b/10

a.+ ı 47b/6

Allāhu ekber (*Ar.*): “Allah en büyüktür” anlamında Arapça cümle, ezanın ilk cümlesi.

a. 47b/4, 56a/1

Allāhu Te‘ālā (*Ar.*): “Allah’ın şanı yüce olsun” anlamındaki Arapça duanın nazma uygun söylenişi.

a. 41a/8, 42a/4, 44b/6, 46b/8, 47a/12, 48b/11, 48b/4, 49b/13, 50b/9, 51a/12, 51a/2, 51b/11, 51b/5, 51b/7, 52a/12, 52a/7, 52b/11, 52b/12, 52b/13, 52b/3, 53a/2, 55a/11, 55a/12, 55b/11, 56a/2

a.+ dan 45b/1

a.+ ya 52b/7

Allāhu Tebāreke ve Te‘ālā (*Ar.*): “Mübarek ve yüce Allah” anlamında Arapça bir ifade.

a. 42a/12, 42a/5, 55b/5

alt: Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.

a.+ ında 44a/1

a.+ ından 53b/6, 53b/9

altı: Altı.

a. 41a/12, 51a/7, 54a/3

altun: Altın, zer.

a. 42b/11

a.+ a 50a/3

‘am (*Ar.*): bk. ‘aleyhi’s-selām

‘a. 41b/13, 42a/3, 42a/6, 43a/8, 44a/1, 44b/12, 44b/8, 45a/12, 45a/6, 50b/7, 51b/1, 51b/10, 51b/7, 53a/12, 53b/11, 54b/13, 55a/1, 55a/2, 55b/7, 56b/4

‘amel (*Ar.*): Dini emirleri yerine getirmek için yapılan fiil, iş.

‘a. 47a/13, 50a/1, 50a/3

‘a.+ i 42a/4, 47b/1, 49b/6

‘a.+ in 42a/2

‘a.+ ler 47a/13

ağa: “Ol” zamirinin yönelme hâli, ona.

a. 42a/11, 42a/12, 42b/1, 43b/3, 44a/10, 45b/3, 45b/4, 45b/5, 46a/6, 46b/6, 47b/2, 48a/2, 48a/6, 48a/7, 48a/8, 48a/9, 52a/13, 52a/5, 52a/6, 54a/6, 54b/5, 54b/9, 55b/12

ana: Anne, valide.

a.+ sı 55b/4, 55b/6

‘anber (*Ar.*): Amber, bal mumu kıvamında, eridiğinde güzel kokan bir nesne.

‘a. 52a/4

anda: Orada.

a. 42a/12, 44a/7, 44b/11, 55a/13, 55b/1

andan: 1. Sonra, ondan sonra.

a. 41b/1, 42a/2, 42a/6, 42a/8, 42b/12, 42b/13, 43a/1, 43a/13, 43a/6, 43b/4, 43b/5, 44a/11, 44a/6, 44a/8, 44b/12, 44b/8, 45a/2, 48b/11, 48b/2, 48b/8, 49a/6, 50a/11, 50a/4, 50a/8, 50a/9, 50b/12, 50b/3, 50b/7, 51a/7, 51b/10, 51b/11, 51b/7, 52a/12, 52a/6, 52a/7, 52a/8, 52b/1, 52b/3, 52b/6, 53a/11, 53b/10, 53b/11, 53b/3, 53b/4, 54a/1, 54a/11, 54a/9, 54b/12, 54b/13, 54b/4, 55a/10, 55b/1, 55b/2

2. “Ol” zamirinin ayrılma hâli, ondan.

a. 47a/13, 56a/2

anı: “Ol” zamirinin yükleme hâli, onu.

a. 41a/5, 43a/9, 44b/13, 45a/6, 45b/6, 46a/3, 46b/11, 51b/8, 52a/6, 54a/6, 54b/4, 54b/7

anıç: bk. anuç

a.+ çün 55a/11, 56a/13, 56b/3

anlar: “Ol” zamirinin çokluğu, onlar.

a. 54a/6

a.+ a 50b/10

a.+ ı 50a/12, 50a/6

a.+ uñ 47a/11

anuç: “Ol” zamirinin ilgi hâli, onun.

a. 41a/13, 42a/12, 43b/6, 43b/7, 44a/10, 44a/7, 47a/13, 47a/3, 47a/4, 47a/5, 49a/5, 49b/7, 50a/4, 51a/11, 51a/9, 51b/7, 51b/9, 52a/4, 52a/5, 52a/6, 52b/2, 53a/6, 53a/7, 53a/8

a.+ çün 46b/10, 51a/8

a.+ ıla 56b/9

a.+ la 43b/5

ara: İçinde, arasında.

a.+ sında 41a/5

‘Araşât (*Ar.*): Mahşer yeri, haşır ve neşir meydanı.

‘A. 42b/12, 43a/1, 43a/4, 56a/12

‘A.+ a 43a/11

ard: Art, arka taraf, geri.

a.+ ndan 53b/6, 53b/8, 54b/2, 56b/2

arı: Temiz, pak.

a. 43b/11

armağan: Armağan, hediye.

a. 53a/13

‘arş (*Ar.*): İslam’a göre göğün en yüksek katı, dokuzuncu felek.

‘a. 56a/12

‘a.+ da 44a/12, 52a/13

‘a.+ dan 43a/13, 43b/5

- ‘a.+ ı 52a/13
‘a.+ um 47a/3, 47a/8, 52a/5
‘a.+ umda 52a/5
‘a.+ uñ 52b/2
- ‘arz** (*Ar.*): Sunma, bir büyüğe takdim etme, gösterme.
‘a. eyledi 52b/7
- aş-**: Bir şeyi yüksek bir yere iliştip sarkıtmak.
a.- a kodı 41a/12
- aşıl-**: Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak.
a.- ur 41b/1
- aşşı**: Fayda, kâr, kazanç, menfaat.
a. 48b/12
- ‘āşī** (*Ar.*): Asi, isyan eden, isyankâr.
‘ā.+ ler 53a/11
- aşağa**: Bir şeyin alt bölümü,
a.+ dan 56b/2
- at-**: Atmak, fırlatmak.
a.- anuñ 42a/10
a.- dı 42a/12, 42a/7
- at**: At.
a. 48a/3, 55a/10
- ata**: Baba, ata, cet.
a. 44a/11, 44a/4, 44a/7, 44a/8
a.+ m 41b/12
- atıl-**: Bir şey bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılmak.
a.- ur 46b/2
- avāz** (*Far.*): Ses, seda.
a. 43a/13, 43b/5
- ‘avrat** (*Ar.*): Kadın.
‘a.+ ina 55b/10
‘a.+ mı 55b/8
- ay**: Yılın on iki bölümünden biri.
a. 47a/6, 49b/7
a.+ uñ 52a/1, 52a/9
- ayak**: Ayak.
a. 47b/5
a.+ ın 46b/3
a.+ ından 54b/3
- ‘ayn** (*Ar.*): Arap alfabesinin on sekizinci harfi.
‘a.+ ı 45b/3
- ayru**: Ayrı, farklı, değişik, başka.
a. 50a/7
- ayruk**: Başka, gayri, maada, diğer.
a. 52a/2
a.+ lara 43a/5
- ayu**: Ayı.
a. 49b/5
- ‘azāb** (*Ar.*): Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek ceza.
‘a. 42a/5
‘a.+ a 49b/2
- azād** (*Ar.*): Serbest, özgür.
a. eyleyem 56a/6
- ‘azamet** (*Ar.*): Büyüklük, ululuk, yücelik.

- ‘a.+ üm 48a/11
- azdur-**: Yoldan çıkarmak, kışkırtmak, küfre götürmek.
a.- mağa 53b/5
- ‘**azīm** (*Ar.*): 1. Azim, büyük, yüce.
‘a. 43b/2
2. Şiddetli.
‘a. 53a/12
- azīz** (*Ar.*): Yüce, kıymetli, değerli.
a. eyleyem 45b/7
- ‘**Azrā’īl** (*Ar.*): Dört büyük melekten, ölüm meleği.
‘A. 45a/13
‘A.+ den 45a/13
- bağışla-**: Bağışlamak.
b. 43a/7
b.- dum 43a/1, 43a/4
b.- r 51a/12
b.- sun 42b/13, 43a/3
b.- ya 43a/8
- bağla-**: Bağlamak.
b.- dı 56a/1
b.- mağ 56a/2
b.- yup 55a/5
- bahādur** (*Far.*): Yiğit, cesur, cengâver.
b.+ ıdur 47b/12
- bahādurlık**: Yiğitlik, kahramanlık.
b. eylese 48a/2
- bağçe** (*Far.*): Bahçe.
b.+ lerin 48a/7
- bağ-**: Bakmak.
b.- alar 43a/12
b.- ar 49a/5, 49a/6
b.- dı 48b/9, 52a/13
- bākīlık**: Ebediyet, ölümsüzlük, ebedilik.
b.+ ima 45b/8
- balık**: Balık.
b. 55a/7, 55a/8, 55a/9
b.+ ı 55a/7
b.+ lar 47a/10
- bağa**: “Ben” zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi, bana.
b. 41b/7, 42b/13, 43a/3, 43a/5, 3a/7, 46b/13, 47a/1, 47a/10, 48b/12, 48b/13, 48b/4
- baş-**: Basmak.
b.- alar 50a/2, 50a/6
b.- mışiken 55a/6
b.- up 49b/12
- baş**: Baş.
b. 47b/7
b.+ a 47b/9
b.+ ı 51b/9
b.+ ina 47a/11, 48a/4, 51b/9
b.+ ındağı 52b/6
b.+ ından 52b/10, 54b/3
- Bağha** (*Ar.*): Dağ adı.
b. 51b/3
- bāṭıl** (*Ar.*): Doğru olmayan, sonradan uydurulmuş.
b.+ dı 45a/1
- bayağı**: Eskisi gibi.

- b. 41b/13
- bayık:** Açık, aşikâr.
b. 45a/7
- becid:** Münhemik, düşkün.
b. 47a/2
- bedel** (*Ar.*): Bedel.
b. 51a/6
- bedir** (*Ar.*): Dolunay.
b. 49b/7
- beg:** Bey, küçük devlet başkanı.
b. 48a/2
- bekçi:** Bekçi.
b.+ ler 54a/4, 54b/4
b.+ si 42a/13
- bekle-:** Beklemek.
b.- mek 47b/11
b.- r 54b/4
b.- ye 42a/11
- belā** (*Ar.*): Tehlike, kötü iş, musibet.
b. 46a/1, 49a/13
- ben:** Teklik 1. şahıs zamiri, ben.
b. 43a/6, 45a/13, 45b/10, 45b/3,
5b/4, 45b/5, 45b/6, 45b/8, 46a/6,
46a/7, 47a/2, 49b/13, 52a/5, 52b/2,
53b/3, 54b/10, 54b/6
b.+ den 48b/3, 50b/11, 50b/12
b.+ i 51a/8
b.+ üm 42a/10, 43a/7, 44a/6, 44b/7,
45a/7, 45b/10, 45b/11, 45b/13,
45b/2, 45b/3, 45b/5, 45b/8, 46b/10,
- 46b/12, 46b/9, 47a/12, 47b/9, 48a/1,
48a/10, 48a/11, 48a/12, 48a/3,
48b/3, 50a/10, 50b/5, 52b/3, 53b/11,
53b/12, 54a/5, 56a/6, 56a/9
- beñiz:** Yüz, yüz rengi.
b.+ i 42b/1
- beñze-:** Benzemek.
b.- r 50a/3, 50a/5
- berekāt** (*Ar.*): Bereketler, feyizler,
bolluklar.
b. 41a/7
b.+ inde 52a/10, 52a/5, 55a/8, 55b/6,
55b/9
- berü:** Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye.
b. 43b/2, 44b/11
- bes:** O hâlde, öyle ise, öyle iken.
b. 49a/10
- besirek:** Tüylü ve besili erkek deve, hecin.
b. 43a/9
- beş:** Beş.
b. 47a/8, 48a/13, 50a/8, 50a/9,
50b/13, 50b/4, 51a/1, 51a/2, 51a/3,
51a/4, 51a/5, 51a/7, 51b/4, 53a/4,
53b/1, 53b/13, 54b/11, 54b/8,
56a/12, 56a/2
b.+ i 51b/4
- beşaret** (*Ar.*): Müjde, iyi haber.
b. olsun 43b/11
b. 53a/11
- beşinci:** Beşinci.
b. 49b/11, 50b/3

Beyzā (*Ar.*): Şeytanın oğlu.

- b. 44a/11, 44a/13, 44a/6, 44a/8,
44b/11, 44b/3, 44b/7, 44b/9
b.+ dur 45a/1

beze-: Süslemek, donatmak.

- b.- mişsin 52b/2

bırak-: Bırakmak.

- b.- dı 44b/10, 55a/11

bi: Arap alfabesinin ikinci harfi.

- b.+ sin 45b/7

bī-çāre (*Far.*): Çaresiz.

- b. 49a/4, 49a/8

bil-: Bilmek.

- b.- gıl 47b/9, 48a/12
b.- mez 49a/1
b.- mezler 49b/4
b.- sünler 47a/2
b.- üñ 45a/7
b.- ürsiz 42b/9

bil: Bel.

- b. 47b/7

bildür -: Bildirmek.

- b. 47a/1
b.- em 47a/2

bile: İle, birlikte, beraber.

- b. 41a/7, 45b/12, 50b/11, 50b/9,
51b/11

bilik: Ok ve yay kuburu, sadak.

- b.+ in 48a/3

bi'llāhi (*Ar.*): “Allah için, Allah hakkı için” anlamında bir yemin sözü.

- b. 46b/1

bin-: Binmek.

- b.- eler 43a/11, 43b/7
b.- üp 43a/10, 48a/7

bī-namāz (*Far.*): Namaz kılmaz kimse, beynamaz.

- b. 50a/5
b.+ dur 42a/4
b.+ lara 41b/9

bindür -: Bindirmek.

- b.- meyeler 43b/7

bir: Bir.

- b. 41a/6, 41a/9, 41b/11, 41b/5,
41b/6, 42a/11, 42a/7, 43a/2, 43b/10,
43b/2, 44a/13, 44a/4, 44a/6, 44a/7,
44a/9, 44b/10, 45b/6, 46a/10,
46a/12, 46a/9, 46b/1, 47b/2, 48a/2,
49a/11, 49a/13, 49a/7, 49b/6,
51b/13, 52a/6, 54a/2, 54a/5, 54a/6,
55a/7, 55a/9, 55b/1, 55b/4, 55b/5,
55b/9, 56b/7
b.+ i 42a/4, 47a/13, 47b/1, 51a/1,
51a/2, 51b/2, 51b/3, 55a/8, 55a/9,
56b/6
b.+ isi 47a/13, 51a/1, 51a/10,
51a/11, 51a/9, 51b/2, 55a/9

biregü: Bir kimse, birisi.

- b. 46b/5

birle: İle, birlikte, beraber.

- b. 41b/11, 42b/5, 54b/7

bi-smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm (Ar.):
“Rahman ve rahim olan Allah’ın adı ile”
anlamında bir söz.

b. 40b/13

biş: Beş.

b. 43b/1, 50a/10, 51a/11, 51a/12,
51a/13, 51a/9, 51b/1, 51b/6, 51b/7,
53a/12, 53b/2, 53b/4, 53b/5, 54b/6
b.+ dur 51a/11

bit-: Bitmek, tükenmek.

b.- di 50b/6

b.- ince 55a/13, 55b/2

biti: Mektup, yazı.

b.+ leri 52a/11

bitür-: 1. Bitmesini sağlamak, sona
erdirmek, tamamlamak.

b.- ür 56b/7, 56b/8

2. Bitki vb. şeyler yetişmek,
büyüme, yeşermek.

b.- di 55a/11

biz: Çokluk birinci kişiyi gösteren söz.

b.+ e 42a/5

b.+ üm 42b/9, 49a/9, 52a/3, 52b/5

börü: Kurt.

b.+ si 55b/8

böyle: Böyle.

b. 51b/6

bu: Bu.

b. 41a/10, 41a/8, 41b/7, 42a/2,
42b/2, 42b/6, 42b/7, 42b/8, 43a/12,
43b/6, 47a/8, 47b/1, 47b/8, 50a/7,
50a/8, 50a/9, 50b/4, 51a/2, 51a/3,

51a/4, 51a/7, 51b/4, 51b/8, 52a/3,
53a/4, 53b/1, 53b/13, 53b/2, 54a/13,
54a/3, 54b/1, 56a/2

b.+ dur 46a/12, 56b/5

b.+ lar 43a/13, 48b/13, 54a/4

b.+ laruñ 46a/11

b.+ ña 42a/5

b.+ nda 44a/4

b.+ nı 51b/5, 52b/9, 53a/12

b.+ nlar 43b/4, 47a/2, 48b/12

b.+ nlara 50b/11, 51a/4

b.+ nlardan 48a/9

b.+ nları 43a/6

b.+ nların 47a/6

b.+ nlaruñ 48a/11

b.+ nuñ 42a/3

bul-: Bulmak.

b.- a 51b/5

b.- amayalar 41b/10

zafer b.- maya 54a/1

b.- ur 46b/13

bulun-: Bulunmak.

b.- diysa 43b/6

b.- madiysa 43b/7

bulut: Bulut.

b.+ lar 47a/6, 47a/9

bunca: Bu kadar, bu derece, birçok.

b. 46b/7

Burāk (Ar.): Hz. Muhammed’in, üzerine
binerek miraca çıkması için emrine verilen
semâvî binek. b.+ a 43a/10

b.+ ların 48a/7

buyur-: Emir vermek.

b.- am 50a/2

b.- dı 42a/5, 42a/6, 44b/7, 46a/3,
48b/1, 48b/7, 52a/8, 52b/11, 52b/12,
53a/1, 53a/2, 55b/1
b.- dum 45b/8
b.- gil 45a/4
b.- mağdur 47b/12
b.- ur 45a/2, 45a/6, 45a/9
b.- ursın 50b/7

bükül-: Bükülmek.

b.- mekdür 47b/7

cān (*Ar.*): Can, ruh.

c. viresi 49a/3
c. 51a/9, 54a/2, 56a/5
c.+ ı 49a/4
c.+ ın 49a/7
c.+ ını 53a/10
c.+ lar 48b/6
c.+ lardan 49a/9
c.+ lardanmıdır 49a/1
c.+ ları 48b/5

cān alıcı: Can alan, öldüren.

c. 49a/5, 49a/7

cānavar (*Far.*): Canlı, yaratık, yabani,
yırtıcı hayvan.

c.+ lar 47a/10, 51b/11

Cebbār-ı ‘ālem (*Ar.*): Kuvvet ve kudret
sahibi, Allah.

c. 50a/11

Cebra’īl (*Ar.*): Allah tarafından
peygamberlere vahiy getirmekle
görevlendirilen, dört büyük melekten biri.

c. 44b/1, 44b/11, 44b/13, 44b/3,
44b/8, 45a/12, 45a/2, 52a/7, 52b/7,
52b/9

c.+ den 45a/12

c.+ dür 44a/10

c.+ e 44b/7, 45b/8, 51b/12, 52b/6

c.+ i 44a/11, 44a/12, 44b/4, 44b/5

celāl (*Ar.*): Yücelik, büyüklük, ululuk.

c.+ üm 53a/5

cem[‘] (*Ar.*): Toplama, toplanma.

c. etdüm 46b/11

cemā[‘]at (*Ar.*): Topluluk.

c. 48a/4

c.+ e 47b/11

c.+ ile 43b/1

cenābet (*Ar.*): Cünüplük.

c. 47b/10

cenāze (*Ar.*): Ölü, ölmüş kimse.

c. 42a/1

cevāb (*Ar.*): Yanıt, bir soruya verilen
karşılık.

c. virmezse 49b/2

c. virürse 49b/1

cezīre (*Ar.*): Ada.

c.+ de 44b/10

cim (*Ar.*): Arap alfabesinin beşinci harfi.

c.+ in 46a/6

cömerdlük: Cömert olma durumu, eli
açıklık.

c.+ dür 47b/1

cümle (*Ar.*): Bütün, hepsi.

c. 46b/10, 51b/5

c.+ ŋüz 48b/7

- c.+ sine 46b/4
- çağrış-**: Hep beraber seslenmek.
ç.- dılar 48b/6
- çal-**: Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak.
ç.- salar 44a/2
- Çalab**: Tanrı, Allah.
ç. 43a/7
ç.+ dan 43a/6
ç.+ um 50a/10
- çalğu**: Müzik aleti, çalgı aleti, enstrüman.
ç.+ lar 44a/2
- çek-**: Çekmek.
ç.- er 46a/11, 46a/13
- çekin-**: Çekinmek.
ç.- e 43a/2
- çekün-**: bk. çekin-
ç.- ürsüz 43a/2
- çeri**: Asker.
ç.+ sin 48a/1, 48a/6
ç.+ sine 48a/4
ç.+ ye 47b/11, 48a/2
- çık-**: Çıkmak.
yoldan ç.- arsavuz 44a/5
ç.- dı 48b/8, 55a/10
ç.- savuz 44a/5
ç.- uñ 48b/7
- çıkar-**: Çıkarmak.
ç.- a 42a/9
ç.- ayım 48a/12
- ç.- dı 51b/8, 55b/7
ç.- dılar 48b/2
ç.- ur 46b/4
- çıyan**: Zehirli bir böcek.
ç. 49a/13
- çirkin** (*Far.*): Göze veya kulağa hoş gelmeyen, güzel karşıtı.
ç. 42a/3
- çobānlık** (*Far.*): Çoban olma durumu.
ç. itdiler 55b/11
- çok**: Çok.
ç.+ isa 46a/13
- çuķal**: Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi.
ç.+ ın 48a/3, 47b/10
- çün** (*Far.*): -dığında, -ince.
ç. 51a/11, 51b/7, 53a/1, 53a/3
- çünkü** (*Far.*): Çünkü.
ç. 52a/13
- dahı**: Dahi, bile, da/de.
d. 41a/5, 41b/3, 41b/7, 42a/12, 42b/2, 42b/3, 43a/6, 43b/9, 45a/11, 45a/12, 45a/4, 46a/3, 46a/8, 47a/11, 47a/2, 47b/13, 47b/3, 47b/5, 47b/6, 48a/2, 48a/9, 48b/1, 49a/13, 49a/7, 49b/1, 49b/8, 50a/12, 50a/13, 50a/4, 50a/5, 50b/1, 50b/2, 50b/7, 52a/2, 52a/5, 53a/7, 53a/8, 53a/9, 53b/3, 54a/7, 55a/9, 55b/11, 56a/9, 56b/4
- dāri's-selām** (*Ar.*): “Selâmet evi” Cennet.

d. 45b/12

daş: Taş.

d.+ ı 42a/9

da'vet (*Ar.*): Dine çağırarak.

d. etdi 55b/3

da'vi (*Ar.*): Dava, iddia.

d.+ sin 54a/6

dāyim (*Ar.*): Devamlı, sürekli.

d. 46a/11, 46a/12, 49a/2, 49b/10,
50a/7, 50b/2, 50b/3, 53b/1, 54a/13,
54b/9

de-: bk. di-

d.- di 47a/12, 47a/3, 48b/4, 48b/5,
48b/7, 50a/10, 50b/12, 50b/3, 50b/7,
50b/9, 53b/10, 53b/11, 54a/1
d.- diginden 56a/1
d.- diler 48b/6
d.- r 42b/3

degin: Bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir, -e kadar, e dek.

d. 41a/7, 42a/11, 42a/13, 46b/4,
48b/3, 53a/6, 53a/8

degme: Her, her bir, herhangi bir.

d. 46a/10

değsür-: Değiştirmek, değişmek.

d.- di 55b/12

degül: Olumsuzluk edatı, değil.

d.+ dür 41b/8, 52a/12

dem (*Far.*): Zaman, an, vakit.

d.+ de 49b/9

demreñü: Mızrak ucundaki sivri demir.

d. 51b/9, 52b/10, 52b/11, 52b/13,
53a/1, 53a/3
d.+ den 52b/6

deñiz: Deniz.

d. 43b/2, 43b/8, 55a/10, 55a/9
d.+ de 47a/10
d.+ den 55a/10
d.+ e 43b/3, 43b/7
d.+ inden 45b/13, 46a/1
d.+ ine 43b/4
d.+ ler 51b/12
d.+ lerindendir 43b/8

depren-: Hareket etmek, kımıldanmak, sarsılmak.

d.- meye 42b/12

derhāl (*Far.*): Hemen.

d. 44a/13

deri: Deri.

d.+ sin 55a/13, 55b/2

deriñlik: Derinlik.

d.+ i 43b/2

deyü: Diye.

d. 49b/10

di-: Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek, demek.

d.- di 41a/10, 41a/11, 41a/8, 41b/12,
41b/8, 42b/7, 42b/8, 43b/3, 44a/10,
44a/5, 44a/6, 44a/8, 44a/9, 44b/5,
45a/8, 46a/4, 47a/1, 51a/12, 52a/7,
52a/8, 52b/2, 52b/4, 52b/9, 53a/11
d.- diler 42a/3, 42a/5, 53b/2

d.- düm 53b/4, 54b/12
d.- gil 52a/3
d.- mek 43b/11, 43b/12
d.- mekdür 47b/4
d.- se 45b/11, 45b/12, 45b/2, 45b/3,
45b/5, 45b/6, 45b/7, 45b/9, 46a/1,
46a/2, 46a/4, 46a/5, 46a/6, 46a/7,
46b/1, 46b/2
d.- seņ 52b/4
d.- ye 43a/1, 43a/4, 43a/6, 43a/7,
54a/11, 54b/1, 54b/7
d.- yeler 41b/10, 42b/10, 42b/13,
42b/9, 43a/13, 43a/3, 43b/1, 43b/4,
43b/5, 54b/5
d.- yüp 42b/10

dīdār (*Far.*): Yüz.

d.+ um 45b/3, 46a/8, 48a/6

dil: Dil.

d.+ inden 45a/10, 45a/5
d.+ le 54a/12
d.+ lerinden 45a/5
d.+ üņ 47b/5
d.+ üņden 45a/4
2. Konuşma biçimi, lisan.

dile-: İstemek, ummak, dilemek.

d.- di 42a/8, 50b/5
d.- dügidür 47b/13
d.- yem 43a/6, 43b/11

dilim: Çok, birçok, ziyade.

d. 56a/7

din (*Ar.*): bk. dīn

d. 47b/12
d.+ de 55b/13

dīn (*Ar.*): İnsanların kabul ettikleri yaratıcıya inanış yolu.

d. 48a/5
d.+ e 55b/3

dinil-: Denilmek, söylenmek.

d.- mez 46b/6, 46b/8

dinle-: Söylenilene önemsemek, dikkate almak, anlamak.

d.- mekdür 47b/6

ditre-: Titremek, sarsılmak.

d.- di 42a/1

dīv (*Far.*): Dev.

d.+ üņ 46b/3

diyü: Diye, öyle olduğu için.

d. 55a/13

diz: Diz.

d.+ inden 53a/9
d.+ ine 52b/13, 53a/8
d.+ ler 47b/7

dīzar (*Ar.*): bk. dīzār

d. 50b/9

dīzār (*Ar.*): Didar, yüz.

d. 50b/11

doğun-: Dokunmak, değmek.

d.- dı 42a/8, 51b/9
d.- madı 42a/8

dost (*Far.*): Güvenilir arkadaş.

d.+ lar 54a/9
d.+ um 48a/12

dostlık: Dostluk, arkadaşlık.
d. 54a/6

dök-: Dökmek.
d.- e 54a/10

dökül-: Dökülmek, boşalmak.
d.- di 51b/9

dön-: Dönmek.
d.- di 44b/11
d.- e 43a/8, 50b/5
d.- miş 41b/13
d.- se 52a/12

dönder-: Dönmek, çevirmek.
yüz d.- eler 54a/6

dördünci: Dördüncü.
d. 49b/3, 50b/2, 55b/7

dört: Dört.
d. 41a/11, 55a/8, 55b/9

dört yüz biç: Dört yüz bin.
d. 46b/2, 46b/3, 46b/4

döşek: Yatak.
d.+ ine 54a/2

du‘ā (Ar.): Yakarış.
d. kıldı 41b/13
d. kılmak 47b/13
d.+ ŋ 52b/4
d.+ ya 44b/6

dur-: Durmak.
d.- a 44b/6
geli d.- a 54b/9

d.- dı 41a/12
namāza d.- duğı 47b/13
d.- mağ 49a/11, 49b/3
ağlayu d.- mağ 49a/2
namāza d.- mağdur 47b/5
d.- sa 53a/6
namāza d.- sa 47b/2
d.- sun 42a/10
d.- urken 44a/12, 49a/13
d.- urlar 42a/2

dut-: Tutmak.
d.- arlardı 42a/7
d.- dı 55b/8
oruç d.- dı 52a/9
d.- mağ 51a/1
oruç d.- mağdur 47a/13
oruçın d.- sañuz 52a/11
oruç d.- sın 52a/1

dutsağ: Tutsak.
d.+ dur 44b/11

dübdüz: Dümdüz.
d. 51b/9

dükeli: Hep, cümle, hepsi, bütün, herkes.

d. 44a/13, 45a/11, 45a/6, 46b/11,
46b/12, 47a/10, 47a/6, 48b/9, 50a/2,
50b/6, 53a/10, 55a/6, 55b/3, 56b/4,
56b/8
d.+ n 46b/13
d.+ ni 48b/4
d.+ si 47b/8, 48b/9

dükkān (Ar.): Dükkan.
d.+ lar 41a/12
d.+ ları 41a/13

dünyā (*Ar.*): Yeryüzü, üzerinde yaşanılabilen yer.

d. 42b/5, 43b/4, 45b/13, 48a/1, 51b/2

d.+ da 42b/9, 43b/5, 43b/6, 43b/7, 51b/8, 54a/13

d.+ dan 42b/7, 46a/2, 49a/11, 49a/8

d.+ ya 44a/4, 51b/8

dürlü: Türlü, birkaç çeşit.

d. 47a/13, 48a/13, 48a/9, 51a/3, 55a/8, 56b/6

düş-: Düşmek.

ķurt d.- di 41a/12

d.- e 54a/2

d.- eler 50a/6

düşmān (*Far.*): Düşman, hasım.

d.+ dan 45a/6

d.+ ı 45a/1, 45a/8

d.+ ıñuzdur 45a/10, 45a/7

d.+ ların 45b/7

düşvār (*Far.*): Zor, güç.

d. 54a/8

Ebū Bekir (*Ar.*): İlk Müslümanlardan, Hulefa-yi Raşidin'in birincisi.

e. 51a/12

Ebū Şālih (*Ar.*): Hadis hâfızı.

e. 54b/9

efsūn (*Far.*): Büyü, sihir.

e. 44a/13

eger (*Far.*): Eğer, şayet.

e. 41a/4, 42b/5, 49a/7, 49b/1, 51a/3, 51b/12, 52a/1, 52b/3, 52b/8, 53b/10, 53b/13, 53b/7, 53b/8, 53b/9, 56b/2

ehl (*Ar.*): Bir yere mensup bulunanlar.

e.- i uçmak 55b/3

e.+ idür 54b/6

eksük: Bilinenden az.

e.+ in 56b/7, 56b/8

el: El.

e. götürüp 47b/4

e.+ in 56a/2

e.+ leri 55b/13

e.+ ün 47b/4

elçi: Elçi.

e.+ si 44a/9

el-ayn (*Ar.*): Arap alfabesinin on sekizinci harfi.

e.+ ı 45b/2

em-: Bir şeyi dil, dudak ve nefesle içine çekmek, soğurarak içmek.

e.- dügi 51a/10

emīn (*Ar.*): Güvenilir.

e. eyleyem 45b/10

e. kıla 45a/6

e. kılam 50a/12, 50a/13, 50b/1, 50b/2, 50b/3

e. kıldı 55a/6

e. kıldum 50b/6

e. 44b/5

emir (*Ar.*): Buyruk, ferman.

e. ite 54a/11

emzür-: Sütünü vermek, emzirmek.

e.- di 55b/2

erlik: Yiğitlik, kahramanlık.

e. 46b/6, 46b/8

erte namāzı: bk. irte namāzı

e. 56a/3

es- (*Ar.*): Hava için bir yönden diğer yöne hareket etmek.

e.-er 43a/11

esirge-: Korumak, muhafaza etmek.

e.- yüp 51b/11

eşek: Eşek.

e. 41b/12

et-: bk. it-

da^ʿvet e.- di 55b/3

cem^ʿ e.- düm 46b/11

e^ʿūzi (*Ar.*): bk. e^ʿūzü billāhimine^ʿ-şeytāni^ʿr-racīm

e. 46a/7

e.+ nūḡ 45b/7

e^ʿūzü (*Ar.*): bk. e^ʿūzü billāhimine^ʿ-şeytāni^ʿr-racīm

e. 43b/10, 46b/1

e.+ nūḡ 45b/11, 45b/12, 45b/2,

45b/9, 46a/1, 46a/4, 46a/5

e^ʿūzü billāhi (*Ar.*): bk. e^ʿūzü billāhimine^ʿ-şeytāni^ʿr-racīm

e. 43b/11, 45a/10, 45a/5

e.+ nūḡ 43b/13

e^ʿūzü billāhimine^ʿ-şeytāni^ʿr-racīm (*Ar.*):

“Taşlanmış ve kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım” anlamında besmele cümlesinin adı.

e. 43b/9, 45a/8

e.+ i 45a/3

ev: Ev.

e. 41a/6, 41a/7

e.+ denbarkdan 54a/8

e.+ e 41a/6

e.+ üḡ 42a/13

evvel (*Ar.*): Birinci, ilk.

e. 48a/13

eyit-: Söylemek, demek, konuşmak.

e. 50a/11, 50a/8, 50b/9, 51a/4, 51b/12, 52a/1, 52b/8

e.- di 41a/10, 41a/3, 41b/1, 41b/11,

41b/2, 41b/7, 42a/9, 44a/11, 44a/6,

44a/7, 44a/8, 44a/9, 44b/12, 44b/13,

44b/4, 45a/13, 45a/4, 45b/1, 47a/1,

47a/12, 47a/3, 48b/11, 48b/2, 48b/5,

50a/10, 50b/12, 50b/7, 50b/8, 50b/9,

51a/13, 51a/8, 51b/1, 51b/12, 51b/7,

52a/7, 52b/1, 52b/3, 52b/7, 53b/10,

53b/11, 53b/12, 53b/3, 53b/5, 54a/2,

54b/10, 54b/12, 54b/13

e.- diler 41a/8, 42a/2, 42a/3

e.- düm 53b/4

e.- e 42b/13, 43a/13, 43a/3, 43a/5,

54a/13, 54b/5

e.- eler 42b/12, 42b/8, 43a/12, 43a/2,

43a/7, 43b/4

e.- gil 47a/12

e.- i 44a/13

e.- seḡ 52b/3

e.- ür 41a/9, 43a/8, 43b/2, 44a/4,

45a/12, 46b/8, 48a/10, 49b/13,

50a/11, 50a/8, 51a/2, 53a/4, 54a/5,
56a/2
e.- ürse 52a/1

eyle-: “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil.

ķabūl e. 52b/2
e.- di 41a/12
‘arz e.- di 52b/7
gölge e.- di 55a/13
ķabūl e.- di 50b/4
maħbūs e.- di 44b/10
şikāyet e.- di 52b/6
ta‘accüb e.- di 44b/5
māmulīķ e.- diler 55b/10
ğusūl e.- mekdür 47b/10
‘āciz e.- mişlerdi 44a/3
ķahr e.- ŋ 45a/8
bahādurlīķ e.- se 48a/2
‘afv e.- ye 51b/5
ikrām e.- ye 44b/6
e.- yem 46a/5
azād e.- yem 56a/6
azīz e.- yem 45b/7
emīn e.- yem 45b/10
ħor e.- yem 45b/7
raħmet e.- yem 46a/6, 46a/8
tamām e.- yem 46a/8
fāni e.- yüp 45b/4
secde e.- yüp 47b/8

eyle: O denli, o kadar, o derece.
e. 44b/10

eyü: İyi.
e. 48a/2, 48a/3

Faķıye (*Ar.*): Kişi adı.
f. 43a/8

fāni (*Ar.*): Ölümlü.
f. eyleyüp 45b/4

fāriğ (*Ar.*): Gaile ve gürültüden uzak, rahat, asude.
f. olmaķ 47b/13

farīza (*Ar.*): İslam dininde yapılması gereken ibadet yükümlülüğü.
f. ķıldum 51a/4
f. 56b/6
f.+ lar 56b/7

fāsīķ (*Ar.*): Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen.
f. 50a/5

faşīħ (*Ar.*): Açık, anlaşılır.
f. 54a/12

fayda (*Ar.*): Fayda, yarar.
f.+ lar 43b/10

fazl (*Ar.*): Fazilet, erdem, üstünlük.
f.+ ıyla 52a/13
f.+ um 48a/9, 54b/7
f.+ uñıla 47a/1, 48b/4
f.+ uñula 49a/9

feriştēh (*Far.*): Melek.
f.+ lerüm 54b/5

feryāz (*Far.*): Haykırış.
f. ķıldılar 41a/13

fesād (*Ar.*): Bozgunculuk.
f. 44a/2

fısk (*Ar.*): Ahlaksızlık, günah işlemeyi alışkanlık haline getirme.

f. 44a/2

fidi (Ar.): Bir şey uğruna değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

f.+ si 56a/6

fi'il (Ar.): İş, hareket.

f.+ lerin 50a/1

fikir (Ar.): Düşünce.

f.+ de 49a/2

firdevs(Ar.): Cennet, bahçe.

f. 50b/10

firişte (Ar.): bk. ferişteh

f. 46a/12

f.+ durur 46a/12

f.+ ler 43b/4, 47a/6, 54b/4, 55b/11

f.+ lere 48b/1

f.+ nüñ 46a/13

firişteh (Ar.): bk. ferişteh

f.+ ler 41b/9, 42b/11, 42b/12

f.+ leridür 43b/1

f.+ lerimi 43a/13

fülân (Ar.): Falan filan, söylenmesi gerekmeyen şeyleri niteler.

f. 41a/11

ġarb (Ar.): Batı.

ġ.+ dan 46b/4

ġarġ (Ar.): Suya batma.

ġ. olalar 43b/8

ġazā (Ar.): İslam dininde, din için yapılan savaş.

ġ. kılmaġdur 47b/1

geç-: Geçmek.

g.- dügi 47b/12

g.- erdiñüz 43b/4

g.- erdük 43b/5

g.- medin 49a/7

g.- mege 49b/12

g.- se 41a/6

geçür-: Bir yerden başka bir yere geçmesini sağlamak.

g.- e 45b/9

gel-: Gelmek.

g.- di 41b/6, 42a/9, 44b/1, 44b/11,

44b/3, 44b/5, 44b/7, 44b/9, 50b/5,

51b/8, 52a/7, 52b/9, 56a/1

g.- diler 41a/13, 55b/10

g.- diyise 42b/13, 43a/5

g.- e 43a/1, 43a/13, 43a/4, 43b/5,

45a/11, 50b/13, 52a/3, 54a/12,

54a/3, 54b/2, 54b/3

g.- eler 41b/9, 42b/11, 43b/9,

54a/12, 54b/1, 54b/2, 54b/3

g.- en 43a/12

g.- i dura 54b/9

g.- ıcek 56a/12

g.- ince 56a/5

g.- iser 49b/9

g.- iserdür 48b/3

g.- medi 44b/5

g.- meye 50a/4

g.- mez 41a/7

g.- mezsın 42b/13

g.- mişdür 42b/7

g.- se 43a/4, 49a/4, 53b/11, 53b/13,

53b/7, 53b/8, 53b/9, 54a/4, 54b/2

g.- üp 48a/5, 49b/1, 50a/2

g.- ür 44a/10, 49a/5, 51a/9, 53b/6

g.- ürken 43a/3, 43a/6

g.- ürse 56a/13, 56b/1, 56b/2, 56b/3

gemi: Gemi.

g. 43b/5, 43b/6

g.+ ye 43b/7

geñez: Kolay, rahat.

g. 45a/11

gerçek: Hakiki.

g. 54b/6

gerek: Lâzım.

g. 42b/5, 44b/8, 49a/11, 49a/2,
56b/5

g.+ dür 49b/10, 49b/3, 50a/7

getür-: Bir şeyin veya birinin bir yere gelmesini sağlamak, ulaştırmak.

g.- di 51b/1

îmân g.- diler 55b/3

g.- ler 43b/6

g.- mişlerdür 51a/6

g.- ür 44a/10

gey-: Giyinmek, sarınmak, donanmak.

g.- mek 47b/10

g.- mekdür 47b/10, 47b/9

g.- miş 41b/7

g.- üp 48a/3

gezdür-: Gezdirmek, dolaştırmak.

g.- diler 48b/2

gılığış (Ar.): Gizli kin ve düşmanlık, gönül fesadı, karışıklık.

ğ. 49b/8

gilmân (Ar.): İslam'a göre cennette var olduğu bilinen delikanlılar.

ğ.+ ı 48a/8

gibi: Benzetme edatı.

g. 43a/11, 43b/3, 44b/3, 49b/7,
51b/9, 55a/10, 56a/10, 56a/5

gice: Gece.

g. 55b/12

g.+ si 48a/10, 53a/13, 53a/4, 55b/13

gider-: Ortadan kaldırmak, yok etmek.

g.- di 52a/12

g.- me 45a/4

g.- mese 45a/10, 45a/5

g.- mesünler 45a/5

gir-: Girmek.

g.- di 41b/11, 44b/1

g.- digi 51a/9

g.- diginden 48b/13

g.- düklerinden 48b/12

g.- mekdür 47b/12

g.- meyeler 43b/3

g.- se 48a/2

g.- üp 48a/5

g.- ürdi 44a/13

giriftar (Far.): Müptelâ, tutkun.

g. olup 49a/12

g. olur 49b/2

girü: 1. Yine, tekrar, bir daha, sonra

g. 41b/13, 42b/7, 49b/4, 54b/6,
56a/1, 56a/2

2. Geri, ileri zıttı.

g. 41b/9, 43a/8

git-: Gitmek.

- g.- di 44b/13, 52b/10, 53a/3
g.- e 54a/5
g.- ecek 46a/2
g.- er 44a/10, 49a/8
g.- erken 42a/1
g.- mekdür 47b/11
g.- meye 50a/8
- giyecek:** Giysi.
g. 55b/1
- göbek:** Göbek.
g.+ inden 53a/8
- gögüs:** Göğüs.
g.+ inden 52b/11
g.+ ine 52b/10, 53a/6
- gök:** Gök yüzü, sema.
g.+ de 51b/10
g.+ den 54b/11, 55b/11
g.+ e 55b/7
g.+ ler 47a/5, 47a/9
g.+ lere 48b/2
- gölge:** Gölge.
g. eyledi 55a/13
g.+ sinde 56a/12
- gönder-:** Yollamak, salmak.
g.- em 46a/3
- gönül:** Yürek, kalbin manevi yönü.
g.+ inden 48a/12
- gör-:** Görmek.
g.- di 44b/3, 44b/9, 48b/9, 52a/13,
55b/9
g.- diler 41b/12, 42a/1
- g.- düğün 44a/11
g.- düm 54b/12
g.- düğ 54b/13
g.- düğmi 54b/12
g.- e 54a/8
g.- eler 56a/8
g.- ıcek 44b/13, 48b/10
g.- mek 50b/9, 51a/1
g.- miş 51b/6
g.- mişdi 44a/12
g.- sün 48b/7
g.- ür 49a/6
g.- ürven 48a/10
- görklü:** Güzel, gösterişli.
g. 47a/13, 49b/1, 50a/1
g.+ dür 52a/4
- görün-:** Görünmek.
g.- di 44b/4
g.- se 43a/2
- görüş-:** Görüşmek.
g.- di 44b/12
- göster-:** Göstermek.
g. 48b/4
g.- di 52a/13
g.- em 45b/3, 46a/8, 48a/9, 52a/5,
52a/6
g.- mek 50b/12
g.- sün 52b/8
- götür-:** Götürmek.
g.- di 53b/1
g.- diler 41b/13, 48b/2
g.- em 52a/5
el g.- üp 47b/4

gövde: Beden, vücut.

g.+ sin 53a/6, 53a/7, 53a/9

g.+ sine 49a/13

göyün-: Yanmak.

g.- ürsin 48a/11

göyündür-: Yakmak.

g.- e 50a/6

göz: Göz.

g.+ in 46b/3, 54a/7, 55a/5

g.+ lerinden 54a/10

g.+ ün 47b/4

g.+ ünden 51b/12, 52a/12, 52a/5

gözet-: Gözetlemek, bakmak.

g.- mekdür 47b/4

ğuşşa (*Ar.*): Üzüntü, endişe.

ğ.+ dan 55a/6

ğ.+ ların 48a/12

ğ.+ sından 48a/11

ğusül (*Ar.*): Gusül, boy abdesti.

ğ. eylemekdür 47b/10

ğ. 48a/3

güç: Güç.

g.+ i yitmese 42b/1

gül-: Gülmek.

g.- erdi 44a/3

gülāb (*Far.*): Gül suyu.

g. 41b/6, 41b/7

gün: 1. Gün.

g. 41a/12, 41b/11, 41b/8, 42a/7,

44a/4, 52a/10, 53b/4

g.+ e 41a/6

g.+ i 41a/7, 42b/11, 43a/9, 49b/11,
52a/1

g.+ inde 42b/8, 45b/8, 49b/5, 56a/8

g.+ ine 42a/13, 48b/3

2. Güneş.

g. 52a/3,

günāh (*Far.*): Allah'ın emrine aykırı davranış.

g. işleseler 50b/13

g. 52a/11

g.+ ın 51b/5

g.+ ları 51a/12

g.+ ların 51a/5, 52a/11

g.+ larına 51a/5

güneş: Güneş.

g. 47a/6, 51b/8

güt-: Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.

g.- se 46b/5

g.- üp 55b/11

güven-: Güvenmek.

g.- ür 49a/5

ħabaṭ (*Ar.*): Boş olma, boşa gitme, fasit ve bätül olma.

ħ. 42b/6

ħaber (*Ar.*): Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dair orada olmayanlara erişen bilgi.

ħ. 44a/10, 46b/8, 50a/10, 50a/11

ħ.+ i 56a/8

ḥabīb (*Ar.*): Sevgili, dost.

ḥ.+ üm 45b/11, 46b/9, 47a/12,
47a/3, 47b/9, 48a/1, 48a/10, 49b/13,
50b/13, 50b/5, 51a/3, 53a/11, 53a/4,
56a/10
ḥ.+ üme 44b/7

ḥacce'l-vida' (*Ar.*): Hz. Muhammed'in hicretin 10. yılında yaptığı ve müminlere veda ettiği hac.

ḥ. 53b/3

ḥad (*Ar.*): Şeriat hükmünce suçluyu sopa ile döverek öldürme.

ḥ. 46b/5

ḥak (*Ar.*): Doğru, gerçek.

ḥ. 51a/8

ḥakk (*Ar.*): Hak, hukuk.

ḥ.+ çün 48a/11
ḥ.+ için 42a/10, 51a/8, 52b/3, 53a/5

Ḥak Te'ālā (*Ar.*): Namı büyük Allah.

Ḥ. 44a/10, 45a/5, 45b/1, 46a/3,
46b/6, 47a/3, 48b/7, 50a/8, 50b/8,
53a/13, 53a/4, 54a/10, 54b/5, 55b/1,
55b/13
ḥ.+ nuḥ 53b/1

ḥāl (*Ar.*): Davranış, tutum, tavır, durum.

ḥ. 51a/10, 51a/9
ḥ.+ de 49b/10, 51a/11
ḥ.+ den 49a/10
ḥ.+ i 51a/10, 51a/11

ḥalīm (*Ar.*): Yumuşak huylu, yumuşak.

ḥ. 49b/13

ḥalk (*Ar.*): Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.

ḥ. 44a/2
ḥ.+ ı 41b/2
ḥ.+ ın 44a/3

ḥarām (*Ar.*): Dinin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azabı, inkar edilmesi küfrü gerektiren (şey, hareket veya davranış).

ḥ. kılam 53a/10, 53a/6, 53a/8, 53a/9
ḥ. yimege 46a/11
ḥ.+ dur 47b/3

ḥarām yiyici: Haram yiyen.

ḥ.+ dür 42a/4

ḥāş (*Ar.*): bk. ḥāş

ḥ. 48a/12

ḥāş (*Ar.*): Seçkin, temayüz etmiş.

ḥ. 50a/1

ḥattā (*Ar.*): “Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de” gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

ḥ. 44a/3

hava (*Ar.*): Hava.

h.+ da 47a/9

ḥayır (*Ar.*): İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

ḥ. 51a/3

ḥayrān (*Ar.*): Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse.

ḥ. 49b/12

h azret (Ar.): 1. Y uce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

h.+ i 44b/4, 44b/6, 54b/10

h.+ ine 44b/1

2. (Bilhassa Allah için) Kat, huzur, nezt.

h.+ inden 44a/10, 53a/13

h.+  m ne 52a/3

h azret-i Ris let (Ar.): Hz. Muhammed'in bir ismi.

h.+ e 51a/6

h el l (Ar.): Dinin kurallarına aykırı olmayan, din  bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı.

h. 48a/9

hele: Madem, madem ki.

h. 41b/13

hemen (Far.): Derhal.

h. 52b/9

hep (Far.): Hiçbiri veya hiçbir kimse dışarıda kalmamak üzere, bütün, tamamen.

h. 48b/11, 48b/12

her (Far.): Bütün, c mlle.

h. 46a/4, 46a/7, 49b/6, 50a/2, 50a/7, 53a/7, 54a/6

her kim: Her kimse ki, hangi kimse ki.

h. 45a/10, 47a/8

h.+  n 49b/8

her kişi: Herkes.

h. 41a/3, 45a/5, 45b/11, 45b/12, 45b/2, 45b/3, 45b/5, 45b/6, 45b/7, 45b/9, 46a/1, 46a/2, 46a/6, 46a/7, 49a/10, 51b/3, 53a/5

h.+ ye 49a/2, 49b/10, 49b/2

heybet (Ar.): İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, azamet.

h.+ ile 54a/11

h.+ ime 45b/10

hışım (Ar.): bk. hışm

h. 42a/7

hışm (Ar.): Öfke, kızgınlık, gazap.

h.+ ıyla 42a/11

hi (Ar.): Arap alfabesinin altıncı altı.

h.+ sin 45b/9

hic b (Ar.): Utanma, sıklılma.

h.+ ı 52a/12

hiç (Far.): Hiç, yok denecek kadar az olan.

h. 42b/12, 44a/11, 44a/8, 50a/12, 50a/3, 50b/1, 54a/1, 54b/11, 56a/8

hiç kimse: Hiçbir insan, hiçbir şahıs.

h. 48b/13

hikmet (Ar.): Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep.

h. 56b/5

hil'at (Ar.): Kaftan, padişahların verdikleri süslü elbise.

h. 48a/2, 48a/6

Hind (Ar.): Hindistan.

h. 44b/10

his bsuz: Sayılamayacak kadar çok.

h. 45b/3

hı̇tāb (*Ar.*): Sözlü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme.

h. kıldı 48b/4

h. 49b/9, 50b/12, 50b/5

hızmetkār (*Far.*): bk. hı̇zmetkār

h.+ ı 44a/9

hızmetkār (*Far.*): Hizmet eden kimse.

h. 48a/8

hor (*Far.*): bk. hōr

h. eyleyem 45b/7

hor (*Far.*): Değersiz, bayağı, hakir.

h. 50a/7

h. olup 54a/4

hoş (*Far.*): Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen.

h. 49b/1

hūb (*Far.*): Güzel, hoş, iyi.

h. 44b/11

hulq (*Ar.*): Yaratılış, tabiat.

h.+ a 49a/4, 56a/5

hūrī (*Ar.*): Cennet kızı.

h.+ ler 47a/5

h.+ leri 55b/10

hūrī (*Ar.*): bk. hūrī

h.+ lerin 48a/8

Huzi: Dağ adı.

h. 51b/3

hürmet (*Ar.*): Saygı.

h. kıluñ 43b/9

h.+ için 52b/1, 52b/4

h.+ ine 52a/6, 56a/4

ılduz: Yıldız.

ı.+ lar 47a/6, 47a/9

ırak: Uzak.

ı.+ dan 55b/9

ıssı: Sıcaklık, hararet.

ı.+ yı 51b/9

ışık: Demir başlık, miğfer.

ı. 47b/10

ı.+ ın 48a/4

‘ibādet (*Ar.*): Bir dinin buyruklarını yerine getirme.

‘i. kıldıysa 43a/7

‘i.+ de 43b/6

‘i.+ ini 42b/6

ıblis (*Ar.*): Şeytan.

ı. 44a/11, 44a/4, 44a/5, 44a/7, 44a/9, 45a/1, 47b/13, 49a/4, 53b/5

İbn-i ‘Abbās (*Ar.*): Hz. Peygamber’in amcası Abbas’ın oğlu ve büyük bir İslam alimidir.

ı. 54b/9

ı.+ dan 54b/9

İbrāhīm (*Ar.*): Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.

ı. 42a/6, 42a/8, 42a/9, 51b/1, 55a/1, 55a/5

ı.+ e 42a/7, 42a/8

iç: Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dahil.

- i.+ i 50a/3
- i.+ inde 41a/12, 41b/2, 42a/5, 43a/10, 43b/6, 43b/7, 45b/12, 47b/2, 47b/3, 48a/8, 49a/12, 49a/13, 49b/6, 49b/8, 54a/10, 54a/7, 54b/7, 54b/8, 56a/7
- i.+ indedür 47b/8
- i.+ inden 50a/8, 56a/11
- i.+ ine 55b/2
- i.+ ümde 43a/7
- i.+ ümüzde 42b/9

iç-: Sıvıyı ağza alarak yutmak.

- i.- mege 46a/11
- i.- mek 47b/2
- i.- meyesin 52a/2

içerü: İçte kalan yer, iç mekan.

- i. 41b/11

içün: İçin; sebep bildirir.

- i. 55b/4, 55b/5

ihlâş (*Ar.*): Riyasız ve yapmacıksız inanış, çok samimi bağlılık.

- i. 49b/6

ihlâş (*Ar.*): bk. ihlâş

- i. 49b/7

ihsân (*Ar.*): Bağışlama, bağışta bulunma.

- i. itmege 46a/13

iki: İki.

- i. 42a/1, 47b/5, 47b/8, 50b/10

ikinci: İkinci.

- i. 42a/4, 49a/2, 50a/13, 56b/6, 56b/7

ikindü: Öğle ile akşam arasındaki zaman.

- i. 44b/2, 50a/13, 52b/12, 53a/7, 53b/8, 54b/2, 55a/1, 55a/6, 55a/7, 56a/10, 56b/1

iklim (*Ar.*): Ülke, diyar.

- i.+ ine 44b/10

ikrām (*Ar.*): Ağır lama, kıymet vererek hürmet etme, misafirperverlik gösterme.

- i. eyleye 44b/6

ilāhī (*Ar.*): Allah'la ilgili, Allah'a ait, Allah'a has.

- i. 43a/7, 47a/1, 48b/2, 49a/9, 52b/1, 54b/4

ilan: Yılan.

- i. 42a/1, 49a/13
- i.+ lara 42a/2, 42a/3

ilet-: Ulaştırmak, yetiştirmek, götürmek.

- i. 53a/4
- i.- eler 41a/8, 42b/12

ilk: İlk.

- i. 50a/12

imām (*Ar.*): Cemaatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse.

- i. 47b/12
- i.+ a 48a/4
- i.+ lar 43a/10

īmān (*Ar.*): Allah'a inanma, dini inanç.

- ī. getürdiler 55b/3
- ī. 42a/11, 42a/12, 42a/13
- ī.+ ıla 46a/3, 49b/7

- Ī.+** in 49a/5, 49a/7, 54a/3
Ī.+ umuzı 49a/9
Ī.+ uñı 46b/7
- Īmānsuz:** İmanın olmama durumu.
Ī. 49a/8
- imdi:** Şimdi.
i. 42a/11, 43b/8, 46b/5, 46b/6, 47b/8, 48a/1, 48a/3, 48b/13, 49a/1, 49a/10, 49b/10, 49b/2, 50a/1, 50a/7, 52a/10, 55a/3
- in-:** Bulunduğu yerden daha aşağı bir yere gitmek.
i.- di 52b/10, 52b/11, 52b/13, 53a/2
i.- en 54b/11
i.- üp 55b/11
- İncİL (Ar.):** Dört kutsal kitaptan Hz. İsa'ya indirileni.
i.+ de 52b/5
- incit-:** Zarar vermek, rahatsız etmek.
i.- e 41b/2, 41b/3
i.- me 55a/12
- inle-:** İnlemek, acısını ifade etmek için ses çıkarmak.
i.- r 49a/6
i.- ye 54a/10
- ir-:** Varmak, ulaşmak, gitmek, ermek.
i.- eler 43a/11
- iriş-:** Ulaşmak, erişmek, yetişmek.
i. 44b/7
i.- di 44b/8
- irşād kitābı (Ar.):** Hak yolunu gösteren kitap, Kur'an-ı Kerim.
i. nda51b/5
- irte namāzı:** Sabah namazı.
i. 53b/7, 54a/12, 56a/13
i.+ n kılan 56a/4
i.+ n kıldı 52b/9
i.+ n kılsa 53a/6
i.+ n kılsunlar 50a/11
i.+ n kılordı 54b/1
i.+ n 54b/13, 55a/4
- İsā (Ar.):** Kur'an-i Kerim'de geçen ulu'l azm peygamberlerinden.
İ. 55a/2, 55b/4, 55b/6
- İsmā'İL (Ar.):** İsmi Kur'an-ı Kerim'de zikredilen Hz. İbrahim'in oğlu ve peygamberimizin atası.
İ. 56a/5
i.+ e 56a/6
i.+ üñ 55a/5
- İsrāfİL (Ar.):** Dört büyük melekten, öttüreceği boru ile kıyamet gününü bildirmekle görevli olan.
İ. 45b/1
İ.+ den 45a/13
İ.+ e 45b/1
- iste-:** İstemek, dilemek.
i.- rse 52b/8
i.- rsiz 54a/13
- iş:** Bir maksatla yapılan faaliyet.
i. 51a/3, 51b/13, 53b/2
i.+ i 45a/11
i.+ ini 46a/7
i.+ ler 44a/2

- i.+ leri 46a/12, 50b/6
- işbu:** İşte bu.
i. 52b/5
i.+ nı 45a/4
- işit-:** Duymak, kulakla hissetmek.
i.- düm 45a/12, 45a/13
i.- düñ 55a/4
i.- en 43b/10
i.- ıcek 50b/4, 53a/12
i.- mek 51a/1
i.- mekdür 47b/7
- işle-:** Yapmak, yerine getirmek.
i.- rler 50b/13, 51a/3
i.- seler 44a/2
günāh i.- seler 50b/13
i.- ye 50a/3
i.- yen 50a/2
i.- yesin 51b/13
- ‘işret (Ar.):** İçki içme, içki.
‘i.+ lerinde 56a/9
- it-:** Bir iş yapmak, gerçekleştirmek.
şikāyet i.- di 52b/10, 52b/12, 2b/13
toprak i.- di 45b/4
çobānlık i.- diler 55b/11
emir i.- e 54a/11
i.- er 42b/6, 46a/7
i.- erlerdi 54a/6
i.- erlerse 47a/11
i.- erse 47a/10
i.- evüz 42a/5
iḥsān i.- mege 46a/13
zīna i.- mege 46a/10
ziyāret i.- mege 42b/13
mesiḥ i.- mek 47b/9
- zikir i.- mekdür 47b/6
terk i.- mesünler 50a/12, 50a/13, 50b/1
sefer i.- se 49a/11
- iy:** “Ey” anlamında seslenme bildirir
i. 43b/8, 44a/6, 44a/8, 45a/7, 46b/5, 46b/9, 47b/9, 48a/1, 48a/12, 48b/5, 49b/9, 50a/10, 50b/5, 50b/7, 52a/10, 53a/4, 55a/4, 56a/9
- ‘izz (Ar.):** Değer, kıymet.
‘i.+ üm 53a/5
- ‘izzet (Ar.):** Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik.
‘i.+ im 42a/10
‘i.+ üm 48a/11, 52b/3
- Ka‘b (Ar.):** bk. Ka‘be’l-Aḥbār
k. 54b/12, 54b/11, 54b/13
- Ka‘be (Ar.):** Müslümanların ibadet merkezi.
k. 42b/12, 42b/2, 43a/1, 43a/2, 43a/3, 43a/4, 52a/8
k.+ ye 42a/8
k.+ yi 42a/11, 42a/6, 42b/12, 51b/1
- Ka‘be’l-Aḥbār (Ar.):** Benî İsrail’e dair rivayetleriyle tanınan tabii.
k.+ dan 54b/10
- kābin (Ar.):** Damadın geline verdiği ağırlık, para, eşya, kafin.
k. kıydı 55b/7
- ķabūl (Ar.):** Bir şeyin gerçekleşmesini onama.
ķ. eyle 52b/2
ķ. eyledi 50b/4

ķ. kılam 52a/7
ķ. kıldum 50b/12, 56a/4
ķ. oldı 55a/4
ķ. olıcaķ 52b/6
ķ. olmaz 51b/13

ķaç-: Bir amaç doğrultusunda bir yerden hızlıca uzaklaşmak.

ķ.- a 50a/5
ķ.- ar 55a/12
ķ.- tılar 41a/13

ķaç: Bir şeyin niceliğini sormaya yarayan soru sıfatı, ne kadar, nice.

ķ. 43b/10

ķaçan: Ne zaman, her ne zaman.

ķ. 41a/6, 41a/8, 41b/8, 42b/11,
43a/2, 43a/4, 43a/8, 46b/1, 46b/12,
48a/3, 49b/11, 50a/6, 51a/4, 54a/2,
54a/5

ķadar (*Ar.*): Ölçüsünde, derecesinde.

ķ. 44a/1, 46b/13, 46b/4, 48b/3,
50b/13, 52a/3

ķadem (*Ar.*): Ayak, adım.

ķ. 49b/12, 50a/2, 50a/6

ķāfir (*Ar.*): Tanrı'nın varlığını ve birliğini inkâr eden kimse.

k. 42a/11, 42a/7
k.+ ler 42a/7, 56a/7
k.+ leridi 52b/4
k.+ lerünj 56a/8

ķahr (*Ar.*): İnsanın içine işleyen derin üzüntü, keder.

ķ. eyleş 45a/8

ķal-: Kalmak.

ķ.- a 54a/7
ġāciz ķ.- alar 49b/13
ķ.- dı 42a/12, 42a/8
ķ.- up 50a/5

ķale'n-nebiyyü (*Ar.*): “Peygamber dedi” anlamında Arapça ibare.

ķ. 41a/1, 41b/3

ķalem (*Ar.*): Yazı yazmaya mahsus genel, genellikle çubuk biçiminde alet.

ķ. 47a/8

ķalk-: Kalkmak.

ķ.- a 43a/1

ķalkān: Eskiden savaşlarda kullanılan savunma aleti.

ķ. 46a/5
ķ.+ ıla 46b/7

ķamu: Bütün, hep, her.

ķ. 41b/8, 46b/9, 48b/6, 52a/11

ķan: Yaşam sıvısı, kan.

ķ.+ ında 46a/9

ķanat: Kanat, uçma organı.

ķ.+ ıyla 44b/9

ķanı: Hani, nerede.

ķ. 50b/8

ķankı: Hangi.

ķ. 54a/4

ķapķara: Çok kara, her yanı kara, simsiyah.

ķ. 41b/6, 49b/9
ķ.+ dur 48b/9

ķapu: Belli bir maksatla belli bir Şey elde etmek için baŐvurulan, bağlanılan yer.
ķ.+ sın 56a/4

ķār (*Far.*): Kazanç.
k. 50a/4

ķara: Kōmūr rengine de olan rengin adı.
ķ. 42a/1, 49a/1, 49a/8, 49b/9
ķ.+ ları 48b/10

ķaraņu: Karanlık.
ķ. 49a/12, 54a/7

ķaraņulık: Karanlık.
ķ.+ dan 55a/8
ķ.+ ı 55a/9
ķ.+ ından 56a/10, 56a/11

ķarar-: Kara bir renk almak.
ķ.- miş 52a/10, 52a/11

ķardaŐ: KardeŐ.
ķ.+ lar 54a/9
ķ.+ larum 45a/7

ķarın: Karın.
ķ.+ ın 46b/3
ķ.+ ların 41a/11

ķarŐu: Bir Şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yzünün ilerisi.
ķ. 41a/5, 54a/12, 54b/2, 54b/3
ķ.+ dan 43a/12

ķaŐd (*Ar.*): Amaç, istek, maksat.
ķ. ķılup 43a/3

ķat: Nezt, yan, huzur, makam.

ķ. 43b/13, 55b/7
ķ.+ ına 44b/11
ķ.+ umda 46b/10, 46b/12, 46b/9,
47a/12

ķatı: Katı, sert, Şiddetli.
ķ. 42a/5, 43a/11, 48a/11, 48b/10,
49b/2

ķavak: Sulak yerlerde yetiŐen bir ağaç ttrü.
ķ. 55a/11, 55a/12, 55a/13

ķazā (*Ar.*): Allah'ın dilemesinde olan, kader.
ķ.+ sına 46a/5

ķeleci: Sōz, lakırdı, laf.
ķ.+ sinden 42b/5

ķenār (*Far.*): Bir bitiŐ kısmı, bitiŐ yeri, yan taraf.
ķ.+ ına 55a/10

ķendü: Kendi.
ķ. 41b/1, 47a/1, 48b/4, 49a/9,
52a/13, 54b/6, 55b/5
ķ.+ ne 49b/10
ķ.+ ye 56a/1
ķ.+ yi 54a/8, 55b/7

ķendüz (<ķendü ōz): Kendisi.
ķ.+ in 54a/7

ķerem (*Ar.*): İyilik, cōmertlik, lütuf.
ķ. ķıl 47a/1

ķerīm (*Ar.*): Soylu.
ķ.+ ūm 49b/13

ķes-: Kesmek.

ümîzi k.- mesünler 53a/11

keşf (*Ar.*): Ortaya çıkarma, meydana çıkarma.

k. olmuş 45b/1

keşk (*Ar.*): Leğen.

k.+ ine 46b/2

kez: Defa, kere.

k. 43a/2, 54b/1

kible (*Ar.*): Müslümanların namazda yöneldiği cihet.

ķ.+ ye 41a/5

kıl:- Kılmak, etmek, eylemek, yapmak.

kerem ķ. 47a/1

emîn ķ.- a 45a/6

ķ.- alar 53a/5

namāzı ķ.- alar 53b/1

emîn ķ.- am 50a/12, 50a/13, 50b/1, 50b/2, 50b/3

ħarām ķ.- am 53a/10, 53a/6, 53a/8, 53a/9

ķabūl ķ.- am 52a/7

raħmet ķ.- am 45b/4, 51a/5

irtenamāzın ķ.- an 56a/4

namāz ķ.- an 46b/13, 47a/11, 54b/8, 56a/6, 56a/7

namāzı ķ.- an 51a/12, 54a/1

namāzın ķ.- an 56a/10, 56a/5

ṭā‘at ķ.- anlar 43a/10

ķ.- anlardur 43b/1

ķ.- dı 42a/13, 52b/11, 52b/13, 54b/13, 55a/1, 55a/2, 55a/3, 55a/4, 55a/5, 55a/7, 55b/4, 55b/5, 55b/8

du‘ā ķ.- dı 41b/13

emîn ķ.- dı 55a/6

ħiṭāb ķ.- dı 48b/4

irtenamāzın ķ.- dı 52b/9

namāz ķ.- dı 55b/9

namāzın ķ.- dı 53a/1, 53a/3

vaħyi ķ.- dı 55b/12

feryāz ķ.- dılar 41a/13

ķ.- dılarsa 46b/13

‘ibādet ķ.- dıysa 43a/7

ķ.- duķları 51a/5

ķ.- dum 56a/13

emîn ķ.- dum 50b/6

farīza ķ.- dum 51a/4

ķabūl ķ.- dum 50b/12, 56a/4

rūzī ķ.- dum 46b/11

rūzi ķ.- dum 47b/2

şefā‘at ķ.- ğıl 43a/5

ķ.- ı vir 52b/8

ķ.- ıcaķ 46b/12

rüsvāy ķ.- maġa 50a/1

ķ.- maķ 50b/10, 50b/11

du‘ā ķ.- maķ 47b/13

ġazā ķ.- maķdur 47b/1

namāz ķ.- maķdur 47b/1

namāzın ķ.- maņ 41a/4

namāz ķ.- masa 41a/3

ķ.- maya 50a/4

ķ.- maz 41b/3

namāz ķ.- maz 41a/6, 41b/10

ķ.- mişca 46b/13

irtenamāzın ķ.- sa 53a/6

namāzı ķ.- sa 47a/8, 51b/4

namāzın ķ.- sa 53a/10, 53a/7, 53a/8

namāzı ķ.- salar 51a/4

ķ.- sunlar 50b/2, 50b/3

irtenamāzın ķ.- sunlar 50a/11

namāzın ķ.- sunlar 50a/13, 50b/1

ħürmet ķ.- uņ 43b/9

ṭā‘at ķ.- uņ 43b/9

ķaşd ķ.- up 43a/3

- namāzı k̄.- up 47b/13
zahımlı k̄.- up 48a/5
rivāyet k̄.- ur 54b/10, 54b/9
irtenamāzın k̄.- urdı 54b/1
namāz k̄.- urdı 42b/9
ṭāʿat k̄.- ursa 42b/2
- kılıç:** Kılıç.
k̄.+ ıyıl 45a/8
k̄.+ ıyıl 48a/5
- kına-:** Cezalandırmak.
k̄.- mayam 41a/9
- kıpkızıl:** Her yanı kızıl, çok kızıl.
k̄. 55a/10
- kırğıllık:** Sakalına ak düşme zamanı ve durumu.
k̄. 51a/11
- kırk:** Kırk.
k̄. 41a/6, 41a/7, 42b/6
- kıs-:** Sıkmak, sıkıştırmak.
k̄.- alar 43b/3
- kıy-:** (Nikâh için) Yapmak, akdetmek.
kābin k̄.- dı 55b/7
- kıyām (Ar.):** Ayağa kalkma, ayakta durma.
k̄.+ dadur 47a/4, 47a/6
- kıyāmet (Ar.):** Dünya hayatının sona erip ahiret hayatının başlaması.
k̄. 41a/7, 41b/8, 42a/13, 42b/11, 42b/8, 43a/11, 43a/2, 43a/9, 43b/3, 45b/10, 45b/8, 48b/3, 49b/11, 49b/5, 56a/11, 56a/8
k̄.+ de 41b/2
- k̄.+ e 42a/10
- kıyın (Ar.):** Yan.
k̄.+ da 50b/10
- kız:** Kız.
k̄.+ dan 54a/8
- kızıl:** Parlak kırmızı renk.
k̄. 43a/9
- ki (Far.):** Ki bağlacı.
k. 41a/9, 42b/13, 43a/12, 43a/13, 43a/5, 43a/7, 43b/7, 44b/7, 49a/10, 49a/11, 49b/2, 51b/12, 52a/1, 54b/11, 56a/13, 56b/4, 56b/5
- kibrük:** Kirpik.
k.+ in 49b/8
- kim:** Ki (bağlaç).
k. 41a/3, 42a/8, 42a/9, 42b/1, 42b/13, 43a/1, 43a/3, 43a/4, 43a/5, 43a/7, 43b/13, 43b/7, 44a/1, 44b/10, 44b/3, 44b/6, 44b/8, 44b/9, 45a/11, 45a/5, 45b/11, 45b/12, 45b/2, 45b/3, 45b/5, 45b/6, 45b/7, 45b/9, 46a/1, 46a/13, 46a/2, 46a/4, 46a/5, 46a/6, 46a/7, 46b/1, 46b/10, 46b/12, 46b/4, 48a/12, 48b/1, 48b/3, 49a/1, 49a/2, 49a/3, 49b/11, 49b/4, 49b/6, 49b/8, 50a/12, 50a/2, 50a/7, 50b/13, 50b/5, 51a/2, 51a/6, 51a/7, 51a/8, 51a/9, 51b/13, 51b/4, 51b/6, 51b/7, 52a/1, 52a/13, 52b/2, 52b/9, 53a/5, 53a/7, 53b/1, 53b/2, 53b/3, 54a/13, 54b/5, 55b/8, 56b/8
k.+ den 45b/4
k.+ i 48b/7, 48b/8, 49b/5

k.+ üñ 49b/6

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

k. 41a/6, 41a/9, 44a/7, 46a/5, 47b/2,
48a/2, 49a/11, 49a/8, 54a/5,
54a/6, 54a/7

k.+ ler 41b/10, 41b/2, 43b/10, 50a/5

k.+ lerden 46a/4

k.+ lerle 41b/3

k.+ nün 41b/12, 42a/2, 44a/8, 49b/6

k.+ ye 54a/13

k.+ yi 41a/9

kitāb (*Ar.*): Kitap.

k.+ ımuzda 52b/5

k.+ lardan 54b/12

ko-: Bırakmak.

aşa k.- dı 41a/12

k.- dılar 42a/1

k.- mañ 41a/5, 41a/6

k.- maya 53b/10, 53b/11, 53b/13,

53b/7, 53b/8, 53b/9, 54b/2, 54b/3,

54b/4, 56a/13, 56b/1, 56b/2, 56b/3

k.- mışsın 54b/4

k.- salar 54a/6

koçalık: İhtiyarlık.

k. 51a/11

koç: Damızlık erkek koyun.

k. 56a/6

koñu: Koku.

k.+ ları 54b/9

k.+ larıla 44b/12

k.+ sı 52a/4

k.+ sından 52a/4

koñı: bk. koñu

k.+ lar 54a/9

koñılık: bk. koñsulık

k.+ ında 50b/10

koñu: Komşu.

k. 41b/3

k.+ larından 41a/7

koñsulık: Komşu olma durumu.

k.+ üñ 50b/8

kop-: Zuhur etmek, birdenbire ortaya çıkmak.

k.- ar 49b/6

k.- arlar 49b/4

k.- ısar 49b/7

k.- ucağ 49b/4

korh-: bk. korğ-

k.- aram 44a/8

k.- arsin 44a/7

korhu: bk. korhu

k.+ sından 49b/3

korhu: Korku.

k. 49a/11, 49a/3, 49b/11, 49b/3,
50a/8

k.+ da 49b/10

k.+ dan 50a/10, 50a/12, 50a/13,
50a/9, 50b/1, 50b/2, 50b/3

k.+ lardan 50a/7, 50b/6

k.+ larından 45b/10

k.+ m 44a/6

k.+ sıdur 48a/13

korğ-: Korkmak.

k.- a 49a/10, 49b/3

- ķ.- acak 48a/13
- ķov-:** Takip etmek, izlemek, kovalamak.
ķ.- alar 54a/4
ķ.- maķdur 48a/1
ķ.- sa 48a/6
- ķoy-:** Bırakmak, terk etmek.
ķ.- ma 52b/4
- ķoyun:** Koyun.
ķ. 43b/3, 46b/5
ķ.+ ı 41a/11
ķ.+ ın 46b/6, 55b/11
ķ.+ ları 55b/8
- ķöbek:** Köpek.
ķ.+ ine 52b/11
- ķöpri:** Köprü.
ķ.+ si 49b/12
ķ.+ sine 49b/12
- ķul:** Allah tarafından yaratılmış olan insan.
ķ. 45b/11
ķ.+ a 51a/12, 54b/7
ķ.+ lar 54b/8
ķ.+ larıma 50a/2, 56a/10, 56a/4
ķ.+ larımdan 45b/2
ķ.+ larımuķ 48a/12, 49b/13, 56a/6
ķ.+ larum 48a/3, 50a/1, 50b/13, 51a/3, 56a/7
ķ.+ laruma 51a/2, 56a/5
ķ.+ um 45b/13, 45b/5, 45b/8, 45b/9, 46b/13, 50a/2, 50a/3, 54b/6
ķ.+ uma 46a/6, 46a/8, 47b/3, 48a/6, 54a/11
ķ.+ umı 45b/10, 45b/8, 46a/1, 46a/2
ķ.+ umuķ 46a/7
- ķ.+ una 54b/4
- ķulak:** Kulak.
ķ. 47b/6
- ķur'ān (Ar.):** Allah tarafından Hz. Muhammed'e gönderilen kutsal kitap.
ķ. 47b/5, 47b/6
ķ.+ da 45a/1, 45a/9, 46a/3
- ķurıl-:** Yapılmak, parçalar birleştirilerek hazırlanmak.
ķ.- ur 46b/1
- ķurt:** Kurt.
ķ. düşdi 41a/12
ķ.+ a 46b/6
- ķurtar-:** Kurtulmasını sağlamak, birini veya bir şeyi kötü bir durumdan uzaklaştırmak.
ķ.- am 45b/6, 46a/1, 56a/11
ķ.- dum 45b/13
- ķurtıl-:** bk. ķurtul-
ķ.- ur 50a/10
- ķurtul-:** Kötü bir durumdan uzaklaşmak, halas olmak.
ķ.- dı 55a/8
ķ.- maķa 50a/9
- ķuş:** Kuş.
ķ.+ lar 47a/10, 51b/11
- ķuşan-:** Bele bir şey bağlamak, takmak.
ķ.- up 48a/4
- ķülhān (Far.):** Hamamlarda döşeme altında bulunan ve ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak.

- k. 41b/6
- kürsü** (*Ar.*): Kürsü, taht.
k.+ m 47a/4, 47a/8
- la‘īn** (*Ar.*): Lanetlenmiş, melun, kovulmuş.
l. 53b/5
- laṭīf** (*Ar.*): Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan.
l. 44b/12
- lāyık** (*Ar.*): Uygun, yaraşır, münasip.
l. 41b/8
l.+ dur 41b/9
- lāzum** (*Ar.*): Gerekli, lüzumlu.
l.+ dur 49a/10, 49b/2
- levh** (*Ar.*): Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey.
l.+ i 47a/8
l.+ üm 47a/5
- libās** (*Ar.*): Elbise.
l. 41b/6
- luṭf** (*Ar.*): İyilik, yumuşaklık.
l.+ um 48a/9
- Lübeyān** (*Ar.*): Dağ adı.
l. 51b/3
- ma‘de** (*Ar.*): Mide.
m.+ si 55a/8, 55a/9
- mağbūn** (*Ar.*): Aldatılmış, kandırılmış.
m. olalar 50a/7
- maḥbūs** (*Ar.*): Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş.
m. eyledi 44b/10
- maḥlūk** (*Ar.*): Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.
m.+ ı 43a/12
m.+ ların 43b/3
- maḥrum** (*Ar.*): bk. maḥrūm
m. olalar 41b/10
- maḥrūm** (*Ar.*): Yoksun olma.
m. olmayalar 53b/1
m. olmuş 54a/9
- maḳām** (*Ar.*): Mevki, kat, yer.
m. 48a/6
- māl** (*Ar.*): Mal, eşya.
m.+ dan 54a/8
- māmullık**: Yapılmış iş.
m. eylediler 55b/10
- mancılık** (*Ar.*): Taşları uzağa atabilen eski bir savaş aleti.
m. 46b/1
- maymūn** (*Ar.*): Maymun.
m. 49b/5
- meded** (*Ar.*): Yardım.
m. 43b/9
- meger** (*Far.*): Oysa ki, halbuki.
m. 51b/13
- Mekke** (*Ar.*): Arabistan’da Hz. Muhammed’in doğduğu ve içinde

Müslümanların kibleleri olan Kabe'nin bulunduğu şehrin adı.

M. 42b/13, 51b/13

mekr (Ar.): Hile, düzen, aldatma.

m.+ inden 49a/10

mel'ūn (Ar.): Lanetlenmiş olan, lanetli.

m. 44a/13, 44a/2, 44b/11, 44b/13,
44b/3, 44b/7
m.+ ı 44b/9

merdūd (Ar.): Kovulmuş, defedilmiş.

m. olmuş 43b/12
m. 45a/1

mertebe (Ar.): Kademe, derece.

m.+ lerüj 56b/4

mescid (Ar.): Genellikle minaresiz, minberi olmayan küçük cami.

m. 43a/10, 48a/5
m.+ e 47b/11, 47b/12, 47b/5
m.+ ler 42b/2, 42b/6, 42b/8, 43a/6,
43a/9
m.+ lerde 42b/2, 42b/5, 42b/8
m.+ lere 43b/8
m.+ leri 43b/5

mesih (Ar.): Abdest alırken ıslak eli başın en az dörtte birine veya mest üzerine sürme.

m. itmek 47b/9
m. 48a/4

meşgūl (Ar.): Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.

m. oldı 44b/6

m. olmuşdu 44b/2

mejdān (Ar.): Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, saha.

m. 48a/13
m.+ a 47b/12, 47b/13
m.+ ına 48a/5, 56a/12

Mıṣr (Ar.): Büyük bir kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi Asya'da yer alan ülke.

M. 41b/5

mi'rāc (Ar.): İslam inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenabıhakk'ın daveti üzerine yedi kat semayı aşır Allah'ın huzuruna yükselerek Onunla görüşmesi mucizesi.

m. 48a/10, 53a/13, 53a/3, 55b/13
m.+ dan 50b/5

mihrāb (Ar.): Makam.

m.+ a 47b/12

Mikā'il (Ar.): Dört büyük melekten kulların rızıklarını taksim etmekle görevli olanı.

m. 45a/12
m.+ den 45a/12

mim (Ar.): Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

m.+ in 45b/11, 46a/7

mine'sseytāni'r-racīm (Ar.): "Taşlanmış ve kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım" anlamına gelen bismelenin bir bölümü.

m. 43b/12, 46b/2

misk (Ar.): Erkek ceylanın karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden

elde edilen güzel kokulu siyah madde.

m. 52a/4

miskîn (Ar.): Tembela, uyuşuk.

m. 49a/3, 49a/5, 49a/6

Muhammed (Ar.): Son peygamber Hz. Muhammet.

M. 43a/5, 45a/4, 46b/9, 47a/12, 47a/3, 47a/7, 48a/12, 48a/3, 49b/13, 50a/11, 50a/8, 50b/12, 50b/13, 50b/6, 50b/8, 50b/9, 51a/4, 52b/1, 52b/3, 53a/12, 53a/4, 53b/12, 56a/10, 56a/2

M.+ dūr 44a/8

M.+ e 45a/3, 45b/11, 46b/8, 53a/4, 55b/12

M.+ ümle 45b/12

Muhammed Muşafā (Ar.): “Seçilmiş, güzide Muhammed” anlamında Hz. Peygamberin bir adı.

M. 41a/3, 43a/8, 44a/1, 44b/1, 50b/7, 55a/3, 56b/4

m.+ ya 43a/4, 55b/6

mukarreb (Ar.): Yaklaşmış, dost kabul edilmiş (kimse), yakın.

m. 43a/12, 43b/1

Mūsā (Ar.): İsrailoğulları’na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.

M. 55a/2, 55b/10, 55b/7

mü'min (Ar.): Allah’ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet’in diğer iman esaslarına inanan, iman sahibi kimse.

m. 46b/1, 46b/5, 54a/2

m.+ den 56a/8

m.+ e 50a/7

m.+ i 42b/9

m.+ ler 43b/8, 52a/10, 55a/4, 56a/9

m.+ lere 41b/8

m.+ leri 49b/11, 49b/12

m.+ üj 54a/3, 56b/6

mü'ezzin (Ar.): Ezan okumakla görevli kimse.

m.+ ler 43a/10

mübârek (Ar.): Çok saygıdeğer, hürmete layık.

m. 56b/8

mücâvir (Ar.): Komşu.

m. olasin 51b/13

m. oldı 52a/8

münâfık (Ar.): İçi başka, dışı başka olan.

m. 50a/5

Münkir (Ar.): İnsanı ölümden sonra sorguya çeken iki melekten biri.

M. 49b/3, 54a/11

M.+ e 54a/10

mürsel (Ar.): Gönderilmiş, yollanmış.

m. 43a/12, 43a/13

Müslimân (Ar.): bk. Müslümân

M.+ lar 41a/5

Müslümân (Ar.): Müslüman.

M.+ lara 41b/6

müstehab (Ar.): Hakkında kesin bir emir bulunmadığı halde dinin temel prensiplerine uygun olduğu için beğenilen, tavsiye edilen, sevap kazandıran, dince makbul iş ve davranış.

m.+ lar 56b/6, 56b/8

Nakıya (*Ar.*): Dil âlimi, edip ve şair.

N. 43b/2

namâz (*Far.*): İslam'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

n. kılan 46b/13, 47a/11, 54b/8, 56a/6, 56a/7

n. kıldı 55b/9

n. kılmakdur 47b/1

n. kılmasa 41a/3

n. kılmaz 41a/6, 41b/10

n. kılordı 42b/9

n. 41b/3, 46b/11, 47a/1, 47b/2,

47b/3, 47b/8, 51a/11, 51a/13, 51a/7,

51b/6, 53b/2, 53b/4, 54a/3, 54b/11,

54b/6, 55b/9, 56a/12, 56b/4, 56b/8

n.+ a durduğı 47b/13

n.+ a durmakdur 47b/5

n.+ a dursa 47b/2

n.+ a 47a/2

n.+ ı kıllalar 53b/1

n.+ ı kılan 51a/12, 54a/1

n.+ ı kılsa 47a/8, 51b/4

n.+ ı kılsalar 51a/4

n.+ ı kılp 47b/13

n.+ ı 43b/1, 46b/12, 50b/4, 51a/4,

52b/8, 53a/13, 53a/4, 53b/8, 53b/9,

54b/1, 54b/2, 54b/3, 55a/8, 55b/6,

56b/1, 56b/2, 56b/3, 56b/5

n.+ ın kılan 56a/10, 56a/5

n.+ ın kıldı 53a/1, 53a/3

n.+ ın kılmaj 41a/4

n.+ ın kılsa 53a/10, 53a/7, 53a/8

n.+ ın kılsunlar 50a/13, 50b/1

n.+ ın 50b/2, 50b/3, 52b/11, 52b/12,

52b/13, 53a/1, 53a/2, 54b/13, 55a/1,

55a/2, 55a/5, 55a/6, 55b/4, 55b/7

n.+ ına 44b/2

n.+ lar 56b/8

n.+ um 53b/11, 53b/12

n.+ uş 53b/12

namâzsuz: Namaz kılmayan kişi.

n. 41b/2

ne: Soru edatı, sıfatı veya zamiri.

n. 41a/10, 41b/9, 42b/1, 42b/9,

43a/13, 43a/2, 43b/1, 44a/1, 46b/13,

46b/4, 48b/3, 50b/13, 50b/7, 51a/3

n.+ den 44a/7

n.+ dür 47a/1, 52a/1, 53b/12

n.+ yise 49b/6

Nekir (*Ar.*): İnsanları ölümden sonra sorguya çeken iki melekten biri.

N. 49b/3

Nekir (*Ar.*): bk. Nekir

N. 54a/11

N.+ e 54a/10

nesne (*Ar.*): Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, her şey.

n. 51a/2, 54b/5

n.+ nüş 51a/1

n.+ yile 50b/13, 51a/3, 51a/5

neyle-: Ne yapmak?

n.- rsin 44a/4

nez' (*Ar.*): Can çekişme, ihtizar.

n.+ ine 54a/2

ni'met (*Ar.*): Lütuf eseri olan iyilik, ihsan.

n.+ lerin 48a/7

n.+ lerinden 56a/9

nice: Çok, pek çok.

n. 42b/7, 43b/4, 44a/12, 46a/13,
46b/4, 49b/4, 50a/10, 53b/11,
54b/12

niçün: Neden, hangi sebeple.

n. 42b/13, 51a/13, 51a/7, 51b/6,
53b/2, 53b/4, 54a/13

nidā (Ar.): Seslenme, çağırma.

n. 42a/9, 43a/1, 43a/4

nitekim: Gerçekten, hakikaten.

n. 45a/1, 45a/9, 45b/13, 46a/3,
47b/2

nol-: Ne olmak.

n.- dıñuz 41b/1

Nūh (Ar.): Kuran'da geçen peygamber ismi.

N.+ ı 45b/13

N.+ uma 45b/13

nun (Ar.): Arap alfabesinin yirmi beşinci harfi.

n.+ ın 45b/12

nūr (Ar.): Gözle görülen aydınlık.

n.+ a 55b/12

nükte (Ar.): Espri.

n. 56a/8

nüzul (Ar.): İnme.

n.+ i 43b/13

od: Ateş.

o. 47a/9, 55b/9

o.+ ı 50a/3, 50a/4, 50a/6, 55b/12

o.+ ma 53a/10, 53a/9

o.+ ından 53a/7

oğlan: Oğlan, çocuk, delikanlı, evlat.

o. 55b/8

o.+ ları 42a/10, 44a/3

o.+ larına 42a/13

o.+ larumdan 48b/3

oğlanlık: Çocukluk.

o. 51a/10

oğul: Oğul, çocuk, evlat.

o. 44a/6

o.+ dan 54a/8

o.+ ı 44a/4, 45a/1, 55a/5

oķı-: bk. oķu-

o.- maķdur 47b/6

oķu-: Okumak, kıraat etmek.

o.- dı 44a/13

ol: İşaret sıfatı ve zamiri, o.

o. 41a/3, 41a/6, 41b/1, 41b/12,
41b/7, 42a/10, 42a/12, 42a/13,
42a/3, 42a/9, 43a/10, 43b/11,
43b/13, 43b/7, 43b/8, 44a/1, 44a/11,
44a/2, 44a/8, 44b/10, 44b/13, 44b/7,
45a/1, 45a/7, 45b/10, 45b/11,
45b/13, 45b/5, 45b/8, 45b/9, 46a/1,
46a/12, 46a/13, 46a/2, 46a/5, 46a/7,
46a/8, 46b/12, 46b/13, 47a/11,
47b/3, 48a/2, 48a/6, 48b/10, 48b/5,
48b/6, 49a/1, 49a/10, 49a/12, 49a/2,
49a/8, 49a/9, 49b/10, 49b/7, 49b/8,
49b/9, 50a/10, 50a/11, 50a/3,
50b/3, 50b/4, 51a/1, 51a/12, 51a/5,
51a/8, 51b/2, 51b/4, 52a/4, 52a/6,
52a/9, 52b/10, 52b/13, 52b/3, 53a/1,

53a/11, 53a/12, 53a/3, 54a/11,
54a/13, 54a/3, 54a/7, 54b/4, 54b/6,
54b/7, 54b/8, 55a/7, 55b/12, 55b/9
o.+ dur 43b/13, 49a/11, 49a/3,
49b/11, 49b/4

ol-: Olmak, meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

o.- a 45b/12, 49b/11, 50a/3, 53b/11,
54a/4, 56a/12, 56a/6
o.- alar 43a/9, 56a/9
ğarq o.- alar 43b/8
mağbūn o.- alar 50a/7
maħrum o.- alar 41b/10
razi o.- am 48a/10
o.- amı 50b/6
o.- an 51a/11
o.- anları 43a/3
mücāvir o.- asın 51b/13
o.- dı 41b/13, 51a/13, 51a/9, 51b/7,
51b/9, 52a/10, 53a/12, 53b/2, 53b/4
qabūl o.- dı 55a/4
meşgūl o.- dı 44b/6
mücāvir o.- dı 52a/8
şāz o.- dı 48b/10, 50b/4
o.- dıgında 56b/5
o.- duqda 41a/7
o.- dular 55b/3
qabūl o.- ıcaq 52b/6
o.- ısar 42b/8, 49b/9
o.- madın 51a/7
fāri o.- maq 47b/13
o.- maqdur 45a/11
o.- maq 41b/3
o.- maya 50a/8
red o.- mayadı 52b/4
maħrūm o.- mayalar 53b/1
qabūl o.- maz 51b/13
keşf o.- miş 45b/1
maħrūm o.- miş 54a/9

merdūd o.- miş 43b/12
meşgūl o.- mişdı 44b/2
o.- sa 41b/8, 42b/11, 43a/9, 49b/11,
51a/3, 56b/5
o.- sun 53a/11
beşāret o.- sun 43b/11
o.- up 47a/2, 49a/2, 52a/11
giriftār o.- up 49a/12
hūr o.- up 54a/4
şayru o.- up 49a/3
şāz o.- up 43a/8
vāqı^c o.- up 47b/10
o.- ur 43b/11, 43b/12, 49a/8, 49a/9
giriftār o.- ur 49b/2
tamām o.- ur 56b/9
o.- urdı 43b/5, 44a/1
o.- ursa 41a/4

oloq sā^cat: O anda, o dakikada.
o. 44b/8

omuz: Omuz.
o.+ larına 48b/2

on beş: On beş.
o.+ in 52a/9

on dört: On dört.
o.+ in 52a/9

on üç: On üç.
o. 52a/1
o.+ in 52a/9

oruç (Far.): Oruç.
o. dutdı 52a/9
o. dutmaqdur 47a/13
o. dutsın 52a/1
o. 47b/3, 52a/1, 52a/4, 52a/9

o.+ in dutsarjuz 52a/11

‘Osmān (Ar.): Dört halifeden üçüncüsü, Hz. Osman.

‘O. 51b/6, 53b/11, 53b/2, 53b/3, 53b/5, 54a/2, 54a/5

‘Osmān Kufī (Ar.): bk. ‘Osmān

‘O. 51b/5

otur-: Oturmak.

o.- dı 41b/11

o.- maḳ 42b/5

o.- maḳdur 47b/7

o.- masa 42b/5

o.- ur 46a/10

otuz: Otuz.

o. 52a/10

öğren-: Bilmeye çalışmak, anlamak.

ö.- mek 52b/8

ö.- sün 52b/9

öğret-: Öğrenmesini sağlamak.

ö.- ğil 53a/5

öl-: Ölmek.

ö.- di 41b/12

ö.- diyise 43a/6

ö.- miş 41a/11

ö.- se 54a/5

ö.- ürse 41a/4

ölüm: Ölüm.

ö. 54a/2

ölümlük: Ölüm.

ö. 45b/6

öñ: Ön taraf, arkanın zıttı.

ö.+ inden 41a/6

ö.+ ünde 48a/2

ö.+ ünden 53b/6, 53b/8, 54b/2, 56b/1

ötürü: Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden, dolayı.

ö. 52a/3

ö.+ dür 56a/2

öyle: Öğle.

ö. 50a/12, 52b/11, 53b/8, 54b/1, 54b/13, 55a/5, 56a/5, 56b/1

pādişāh (Far.): Hükümdar, sultan.

p.+ ları 48a/1

p.+ um 50b/7

perde (Far.): Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü.

p.+ yi 52a/5

peygāmbēr (Far.): İnsanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse, elçi, yalvaç.

p. 41b/13, 45a/12, 55b/8

p.+ e 42a/6

p.+ ile 44b/12

p.+ lerden 46b/9

p.+ lermi 43a/12

p.+ lerün 56a/3, 56b/4

p.+ ün 55b/6, 56a/3

peygāmbēr (Far.): bk. peygāmbēr

p. 42a/6, 44b/1, 44b/9, 45a/6, 48b/7, 51a/8, 51b/10, 52a/1, 54b/13, 55a/1, 55a/2, 55b/4, 56a/10

p.+ dür 43a/13

- p.+ e 51b/1
p.+ i 48b/1, 51b/8, 55a/12
p.+ üñ 52a/12, 55b/10
- rađiyallāhu ‘anhu** (Ar.): “Allah ondan razı olsun” anlamında bir dua sözü.
r. 51a/13, 51a/6, 51b/6, 54b/10
- rāhat** (Ar.): Sıkıntısız olma durumu.
r. 56a/12, 56a/7
- rahmān** (Ar.): Kafir-mümin ayırımı yapmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah.
r. 46a/12
- rahmāni** (Ar.): Allah’a ait, Allah’la ilgili.
r. 46a/10
- rahmet** (Ar.): Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.
r. eyleyem 46a/6, 46a/8
r. kılam 45b/4, 51a/5
r. 41b/10, 41b/8, 41b/9, 54b/8, 56a/7
r.+ in 54b/8
r.+ inden 53b/1
r.+ üm 54b/7
r.+ ün 47a/2
- ramazān** (Ar.): Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay.
r. 52a/11
- rayihā** (Ar.): Koku, güzel koku.
r.+ sından 41a/13
- razi** (Ar.): Kabul eden.
r. olam 48a/10
- re** (Ar.): Arap alfabesinin onuncu harfi.
r.+ sın 46a/5
- red** (Ar.): Geri çevirme.
r. olmayadı 52b/4
- rek’at** (Ar.): Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.
r. 55b/4, 55b/5, 55b/9, 56b/5, 56b/8
r.+ ı 56b/7
r.+ in 50b/10, 50b/11
- resül** (Ar.): Peygamber, nebi.
r. 41b/1, 41b/10, 41b/2, 42a/3, 44b/11, 44b/12, 44b/4, 44b/6, 50a/9, 51a/7, 51b/1, 51b/7, 53b/11
r.+ e 41a/13, 51b/6
r.+ i 54a/5, 51a/7
r.+ ine 53b/3
- Resülallāh** (Ar.): bk. Resülullāh
R. 41b/11, 42a/2, 54a/1
R.+ i 53b/4
R.+ u 53b/10
- Resülullāh** (Ar.): Allah’ın peygamberi.
R. 41a/10, 42a/3, 47a/1, 53b/12
R.+ i 51a/13, 53b/5
- rivāyet** (Ar.): Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.
r. kıllur 54b/10, 54b/9
- rūzī** (Far.): Kısmet, nasip.
r. kıldum 46b/11
- rūzi** (Ar.): bk. rūzī
r. kıldum 47b/2

rükû (Ar.): Namazda elleri dizlere dayayıp vücudun belden yukarı kısmı yere paralel gelecek şekilde eğilme, namazın beş erkânından kıyamla secde arasında olanı.

r. 47a/11

r.+ a 47b/7

r.+ dadur 47a/3

rüsvây (Far.): Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepaze kimse.

r. kıılmağa 50a/1

sâ'at (Ar.): Günün yirmi dörtte biri; vakit.

s. 49a/7

saç-: bk. saç-

s. 41b/7

s.- ardı 41b/6

saç: Başı kaplayan kıllar.

s.+ ı 51b/9

saç-: Dağıtmak, etrafa yaymak.

ş.- a 54b/8

sağ: Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

ş. 44b/2, 44b/5, 44b/9, 48b/11,

48b/8, 54a/12

ş.+ ina 49a/5

ş.+ indan 53b/6, 53b/7, 56a/13

şahābe (Ar.): Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.

ş.+ ler 41a/8, 41b/11, 41b/12, 42a/2

sağla-: Korumak, muhafaza etmek.

s. 49a/10

şālih (Ar.): Dine uygun iş.

ş. 50a/3

şallallāhu 'aleyhi ve sellem (Ar.): "Salât ve selâm Hz. Muhammed'in üzerine olsun" anlamında Arapça dua sözü.

ş. 55a/3

şan-: Zannetmek, sanmak.

ş.- dı 44b/4

ş.- dum 44b/13

ş.- duş 50b/6

şağa: "Sen" zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi, sana.

s. 46b/6, 52a/7, 53a/11

şarart-: Sararmasına sebep olmak, renginin sarıya dönmesine yol açmak.

ş.- up 42b/1

şarp: Çetin, güç, sert, keskin, güç yetmez.

ş. 45b/9

şataş-: Rastlamak, tesadüf etmek.

ş.- a 43a/5

şavaş: Kavga, muharebe, mücadele, harp.

ş.+ a 47b/11

şayru: Hasta.

ş. olup 49a/3

ş. 41a/3

sebeb (Ar.): Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.

s. 50a/9

s.+ den 43a/2

secde (*Ar.*): Allah'ın huzurunda yere kapanma.

s. eyleyüp 47b/8

s. 47b/4

s.+ dür 47a/5

sefer (*Ar.*): Yolculuk.

s. itse 49a/11

selām (*Ar.*): Sağlık, esenlik, hayır dua sözü.

s. virdi 44b/2, 44b/3

s. virmekdür 47b/8

Selmān (*Ar.*): bk. Selmān-ı Fārisi

S. 41a/10

Selmān-ı Fārisi (*Ar.*): İslāmîyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahabe.

S.+ ye 41a/10

semūr-: Besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak.

s.- ürdi 44a/3

sen: Teklik ikinci şahıs zamiri, sen.

s. 43a/5, 44a/11, 46b/9, 52a/1

s.+ den 52b/8

s.+ i 44b/13

s.+ ün 41b/7, 44b/8, 46b/10, 46b/11, 47a/2, 47a/8, 47b/1, 50b/10, 50b/8, 53a/5, 53b/12, 56a/3

s.+ ünile 50b/11

s.+ ünle 50b/8

sevāb (*Ar.*): İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

ş. 46b/13, 47a/12, 51a/6, 51b/4

ş.+ a 52a/11

ş.+ ın 47b/3

ş.+ ınca 47a/11

sevgülü: Sevgi duyulan, sevilen.

s.+ dür 46b/10

s.+ sin 46b/10

sevin-: Mutlu olmak.

s.- ür 49a/4

ş1-: 1. Kırmak.

ş.- r 46b/3

2. Yenmek, mağlup etmek.

ş.- yup 48a/1, 48a/6

şiddik (*Ar.*): İlk halife Hz. Ebû Bekir'in lakabı.

ş. 51a/13

şıgın-: Himayesine girmek, korumasında olmak.

ş.- dum 43b/11

ş.- mağdur 45a/11

şın-: Kırılmak, parçalanmak.

ş.- ısar 49b/7

şırāt (*Ar.*): Sırat köprüsü.

ş. 49b/11, 49b/12

ş.+ a 50a/2, 50a/6

ş.+ dan 43b/2

silāh (*Ar.*): 1. Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç.

s.+ ıyla 46b/5

s. 46b/6, 47b/9

s.+ ıla 46b/7

2. *mec.* Savunmak veya saldırmak için kullanılan nesne, etken araç

sin: Ölü gömülen yer, mezar, kabir.

s. 41b/2, 42a/5, 49a/12, 54a/7,
54a/9, 54b/7, 54b/8, 56a/11
s.+ i 41a/5
s.+ inden 49b/4
s.+ leye 54a/6

sişek: Sinek.

s. 55a/12

sişir: Kas kiriş ve zarı.

s.+ iyile 41b/1

siz: Çokluk ikinci şahıs zamiri, siz.

s. 41b/1, 42b/9, 52a/10, 54b/6

s.+ e 43b/9

s.+ i 48b/7

s.+ üñ 41b/9, 45a/10, 45a/7

şoşbet (*Ar.*): İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal.

ş.+ inden 54a/9

şokul-: Sokma işine konu olmak.

s.- mışlar 42a/1

şol: Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

ş. 44b/3, 44b/5, 48b/12, 48b/8,
48b/9, 54b/1

ş.+ ina 49a/6

ş.+ indan 53b/6, 53b/7, 56b/1

şonra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

ş. 45b/4, 52a/2, 56a/1

şor-: Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

ş. 51b/6

ş.- dı 42a/3, 51a/7, 53b/2

ş.- duklarına 49b/1

ş.- dum 53b/3, 54b/11

ş.- ğıl 42a/2

ş.- mağa 54b/5

ş.- mağıl 41a/4

ş.- uñ 54a/11

şorucu: Soru soran.

ş.+ lar 49b/1

şökel: Hasta, hastalanmış.

s. 41a/4

şöyle-: Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, ifade etmek.

s.- mege 46a/11

s.- rse 42b/6

s.- ye 54a/12

s.- yelüm 43b/10

şöz: Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelimeler, laf, kavil.

s.+ i 41a/8

s.+ in 47b/6

s.+ leri 50b/4

şu: Su.

ş. 47a/9, 52a/2

ş.+ yı 41b/7

ş.+ yınca 51b/12

ş.+ yunı 41b/6

şubş (*Ar.*): Sabah.

ş. 52a/2

şun-: Takdim etmek, nezaketle vermek, uzatmak.

ş.- u virdi 45a/3

şūret (*Ar.*): Dış görünüş.

ş.+ de 49b/4

ş.+ e 44a/13

ş.+ i 41b/12

ş.+ ile 44b/12, 49b/6

ş.+ inde 49b/5

ş.+ ine 41b/13, 44b/1

ş.+ ünde 44b/8

s.+ ler 56b/7

şūretlü: Dış görünüşe göre.

ş. 43b/6

ş.+ dür 44a/12

sūñü: Süngü.

s. 46b/7

sūr-: Yürütmek, önüne katmak.

s.- di 44b/1

s.- eler 43a/10, 49b/12

suvāl (*Ar.*): Sorma, soru, sual.

s. 54a/11

sūrül-: Kovulmak, uzaklaştırılmak.

s.- miş 43b/12

şākīr (*Ar.*): Şükreden kimse.

ş.+ lerden 46a/1

sūbhāne rabbiye’l-‘alā (*Ar.*): “Yüce olan Allah her türlü noksan sıfatlardan uzaktır” anlamında Arapça ibare.

s. 42b/10

s.+ dur 47a/4, 47a/5

şākirt (*Far.*): Öğrenci, talebe.

ş.+ i 44a/9

şark (*Ar.*): Doğu.

ş.+ a 46b/4

sūbhāne rabbiye’l-‘azīm (*Ar.*): “Büyük olan Allah (rabbim) her türlü kusur ve eksiklikten uzaktır” anlamında Arapça ibare.

s.+ dür 47a/4

şāz (*Far.*): Sevinçli, neşeli.

ş. oldı 48b/10, 50b/4

ş. olup 43a/8

ş. 53a/12

sūci: Şarap.

s. 46a/11

şefā‘at (*Ar.*): Bir suçun bağışlanması için aracı olma.

ş. kılığıl 43a/5

sūcūd (*Ar.*): Secde etme, secde.

s. 47a/11

şehādet (*Ar.*): Şahitlik etme, tanıklık yapma.

ş. 42a/11

sūd: Süt.

s. 51a/10

s.+ ile 55b/2

şehr (*Ar.*): Yerleşim merkezi, kent.

ş.+ inde 41b/5

sūnnet (*Ar.*): Hz. Muhammed’in yaptıklarını yapma.

s. 56b/6

şer (*Ar.*): Kötülük.

ş. 51a/3

şeş-: Çözmek.

ş.- di 55b/13

ş.- üp 56a/2

şeytân (Ar.): Allah'ın rahmetinden huzurundan kovulan asi varlık.

ş. 43b/12, 43b/13, 45a/10, 45a/7, 46a/10, 46a/13, 46b/4, 48a/1, 49a/7, 49a/9, 53b/13, 53b/7, 54a/1, 54a/3, 54a/4, 56a/13

ş.+ a 46b/7

ş.+ ı 48a/5, 49a/6

ş.+ ın 46a/9

şın: Arap alfabesinin on üçüncü harfi.

ş.+ ın 46a/1

şikâyet (Ar.): Durumdan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.

ş. eyledi 52b/6

ş. itdi 52b/10, 52b/12, 52b/13, 53a/2

şimdi: İçinde bulunduğumuz zaman dilimi.

ş. 48b/4

şol: İşaret sıfatı, şu.

ş. 41a/10, 49a/13, 49a/3, 49b/6, 52b/1, 55b/8

şöyle: Öyle, onun gibi, olduğu gibi.

ş. 41b/2, 41b/3, 52a/7

ş.+ dür 46b/12

tâ (Far.): Kadar, değin, ta ki, -incaya kadar, dek, yeter ki, sonunda.

t. 50a/12, 52a/3, 53a/5

ta'accüb (Ar.): Şaşırma, şaşakalma, hayret etme.

t. eyledi 44b/5

ta'am (Ar.): Yemek, aş, yiyecek.

ţ. 48a/7

ta'at (Ar.): Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme.

ţ. kılanlar 43a/10

ţ. kıluş 43b/9

ţ. kılırsa 42b/2

ţ. 46b/13

ţ.+ e 46a/12

ţ.+ ı 56b/6

ţ.+ ini 46a/5

ţ.+ ları 46b/11

ţ.+ ların 56a/3

ta'cîl (Ar.): Acele ettirme.

t. 44b/6

tağ: Dağ.

ţ.+ da 55b/1

ţ.+ dan 51b/1

ţ.+ ıydı 51b/2, 51b/3

ţ.+ lar 47a/9, 51b/10

ţ.+ laruş 51b/2, 51b/4

tağıl- Dağılmak, ayrılmak.

ţ.- dı 55b/9

tahıyyât (Ar.): Namazda kadelerde okunan ve "et-tahıyyâtü" sözüyle başlayan dua.

t.+ a 47b/7

taṃaḫ: Damak.

ţ.+ ını 42a/1

tamām (Ar.): Tam, bütün hep, eksiksiz.

t. eyleyem 46a/8

t. olur 56b/9

t. 46a/7

ṭamar: Damar.

ṭ.+ da 46a/12

ṭ.+ ı 46a/10, 46a/9

ṭamu (*Soğd.*): Cehennem.

ṭ. 43b/8, 47a/9, 49b/9, 50a/3, 50a/4,
50a/6, 53a/10, 53a/7, 53a/9,
56a/10

ṭ.+ da 56a/7

ṭ.+ dan 56a/5

ṭ.+ ya 41a/7, 48b/13, 49b/9, 50a/6,
52b/4

ṭamulıq: Cehennemlik.

ṭ. 49a/8

ṭ.+ dur 48b/13

Taṅrı: Allah.

T. 45a/1, 51a/8, 53b/3, 54a/5

T.+ içün 55b/5

T.+ nuṅ 42b/2, 42b/3

T.+ van 49b/13

T.+ ya 43b/11, 45a/11

T.+ yıla 45a/11

Taṅrılıq: Uluhiyet.

T.+ ima 45b/2

Taṅrı Te'ālā: “Yüce Tanrı” anlamında Arapça bir ifade.

T. 45a/9, 48a/10, 48b/1, 52b/7,
54b/7, 55a/6

t.+ dan 42a/9

ṭanuklıq: Şahitlik, şahadet.

ṭ. virür 45b/10, 45b/11, 45b/13,
45b/5, 45b/8

ṭ. 45b/2, 45b/4

ṭartil- Çekilmek, sıyrılmak.

ṭ.- ur 46b/2

ṭaş: Taş.

ṭ. 42a/10, 42a/11, 42a/12, 49a/12

ṭ.+ ı 42a/10

ṭ.+ ıla 42a/7

ṭ.+ lar 47a/9, 51b/10

ṭaşra: Dışarı, dışarıya.

ṭ. 55a/10

ṭ.+ sına 49b/7, 49b/8

ṭavar: Mal, mülk.

ṭ.+ dan 54a/8

tavḥāne (*Far.*): Fakir hastaların iyileştikten sonra nekahet devresini geçirdikleri hayır kurumu.

t.+ ler 42b/7

ṭe (*Ar.*): Arap alfabesinin üçüncü harfi.

ṭ.+ sin 46a/2, 46a/4

tecelli (*Ar.*): Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme.

t.+ si 55b/13

teferrücgāh (*Far.*): Gezinti yeri, mesire.

t. 48a/8

tefsir (*Ar.*): Yorumlama, yorum.

t.+ inde 43b/10

Tefsir-i Kebir: Eser adı.

t.+ de 51a/6

tehlil (*Ar.*): Kelime-i tevhidi, “Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme.

- t. 47a/10
- ten:** İnsan vücudunun dış yüzü; can, beden.
t.+ inden 53a/3
t.+ ini 53a/10
t.+ üne 41b/8
t.+ ünüze 41b/9
- terk** (*Ar.*): Bırakma.
t. itmesünler 50a/12, 50a/13, 50b/1
- tesbih** (*Ar.*): Allah'ı takdis ve tenzih etme.
t. 47a/10
t.+ i 47a/3, 47a/4, 47a/5
t.+ leri 47a/6
- tevāzu**^c (*Ar.*): Açıklığa kavuşma, açık duruma gelme.
t. 42b/5
- tevbe** (*Ar.*): Suç veya günahattan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.
t. 56a/4
t.+ ŋ 51b/13
t.+ si 52b/6, 55a/4
t.+ sin 52a/6, 52b/2
t.+ sini 56a/4
- Tevrīt** (*Ar.*): Hz. Musa'ya indirilen kitabın ismi.
t.+ de 52b/5
- tımarçı:** Tımar yapan kimse.
t. 41b/12
- tīz** (*Far.*): Çabuk, hızlı, tez, hemen.
t. 44b/7, 51b/12
- toğ-**: 1. Ay, güneş, yıldız, vs. ortaya çıkmak.
t.- duğundan 52a/2
2. Dünyaya gelmek.
t.- ardı 44a/3
t.- up 48b/3
- tolu:** Dolu olan.
t. 50a/3
- tolun-**: Bedir hâline gelmek.
t.- inca 52a/3
- toğuz:** Domuz.
t. 49b/5
- toprak:** Toprak.
t. itdi 45b/4
t. 47a/9, 49a/12
t.+ a 42b/10
- topuk:** Topuk.
t.+ ina 53a/2
t.+ ındağın 53a/9
- toyla-**: Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.
t.- yam 54b/7
- tur-**: Kıyam etmek, ayağa kalkmak.
t.- uŋ 41b/9, 54b/6
t.- up 56a/11
- tut-**: Oruç tutmak.
t.- duğundan 52a/3
- uç-**: Havalanmak, kanat açmak.
u.- an 47a/10, 51b/10
- uçmak** (*Soğd.*): Cennet.
u. 47a/9, 48a/7, 48a/8, 50b/8, 54b/9, 55b/10, 56a/7, 56a/9

ehl-i u. 55b/3
u.+ a 42b/7, 48b/12
u.+ da 42b/7
u.+ dan 42b/6, 51b/8
u.+ ı 48a/6, 50b/10
u.+ lar 42b/9, 47a/5

uçmaklık: Cennetlik.
u.+ dur 48b/11

uğra-: Bir yere veya kimseye kısa bir süre gitmek.
u.- saıuz 43b/4

Uğud (*Ar.*): Sudi Arabistan'da yer alan bir dağ.
u. 51b/2

ulaş-: Kavuşmak, varmak.
u.- maıdur 47b/11
u.- up 48a/4

ulu: Büyük, yüce, ulu.
u. 56b/5
u.+ sıdur 56b/4

ululuk: Büyüklük, yücelik, izzet.
u. 46a/6

ur-: 1. Vurmak.
u.- dı 44b/10
u.- ısar 49b/8
u.- up 42b/10
u.- urlar 46b/5
2. İfade etmek, beyan etmek, bildirmek.
u.- dum 46b/11

urın-: Takınmak.
u.- up 48a/4

utan-: Mahcup olmak.
u.- urvan 50a/1

uy-: Cemaatin namaz kıldıran imama tabi olması.
u.- up 48a/5

üç: Üç.
ü. 42a/3, 47b/1, 56b/5, 56b/6

üç biç: Üç bin.
ü. 43b/2

üçünci: Üçüncü.
ü. 42a/4, 49a/11, 50b/1, 50b/11, 56b/6, 56b/8

üç yüz: Üç yüz.
ü. 51b/10

üç yüz altmış altı: Üç yüz altmış altı.
ü. 46a/9

ümiz (*Far.*): Arzu edilen, olması istenen beklenti.
ü.+ i kesmesünler 53a/11

ümmet (*Ar.*): Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana getirdiği topluluk.
ü.+ ije 45a/4, 50a/11
ü.+ lerden 46b/10
ü.+ lerine 53a/13
ü.+ lerün 46b/12
ü.+ üm 50a/10
ü.+ ümden 54a/5
ü.+ üme 47a/2, 54a/1
ü.+ üñ 46b/10, 48a/11
ü.+ üñden 47a/8, 53a/6

ü.+ üne 46b/11, 47a/11, 47b/1,
50b/9, 51a/4, 53a/5, 56a/3

ü.+ üne 50a/9

ü.+ üni 50b/6

üst: Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü.

ü.+ inden 53b/10

ü.+ ine 49a/12, 49b/12, 55a/13

üş-: Üşüşmek.

ü.- üp 49a/13

üzeri: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.

ü.+ nde 47b/2

ü.+ ne 46a/10, 51a/9, 55a/11

vācib (Ar.): Dini bakımdan farzdan sonra gelen ve yapılması zaruri, terki caiz olmayan ilahi emir.

v.+ dür 53b/13

vahy (Ar.): Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilahi haber.

v.+ i kıldı 55b/12

vāki (Ar.): Olan, vuku bulan.

v. olup 47b/10

vaqt (Ar.): Vakit, zaman.

v. 43b/1, 43b/13, 44a/1, 47a/8,
48a/13, 48b/5, 49a/1, 49a/9, 50b/4,
51a/12, 51a/13, 51a/4, 51a/7, 51a/9,
51b/4, 51b/6, 51b/7, 53a/12, 53a/4,
53b/1, 53b/13, 53b/2, 53b/4, 54b/11,
54b/6, 54b/8, 56a/13

v.+ en 44b/10

v.+ in 51a/9

v.+ in 55b/8

v.+ inde 49a/4

vallāhu a'lem bi's-şavāb (Ar.): “En iyisini Allah bilir” anlamında Arapça ifade.

v. 56b/9

var-: Ulaşmak, gitmek, varmak.

v. 51b/12, 52b/8

v.- alar 43a/11

v.- dı 41a/11, 52a/8, 52b/7

v.- dılar 41b/12

v.- imaduğ 54b/5

v.- isardur 42b/7

v.- mağa 42b/1, 44a/6

v.- mağ 47b/11, 47b/12

v.- mağdur 47b/5

v.- sa 42b/1

v.- savuz 44a/4

v.- uñ 54a/11

v.- up 41a/4

var: Kainatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).

v. 44a/6, 56b/6

v.+ dı 41b/5, 42a/4

v.+ dur 43b/2, 44a/7, 44a/9, 46a/10,

46a/9, 47a/13, 48a/13, 50a/9, 51a/2

v.+ isa 42b/7, 46b/4, 49b/6, 49b/8

v.+ midur 44a/11, 44a/9

varlık: Var olma durumu.

v.+ ima 45b/3

vāv (Ar.): Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

v.+ in 45b/5

ve (Ar.): Ve bağlacı.

v. 41a/4, 41a/5, 43b/1, 43b/9, 44a/2, 4a/9, 44b/12, 45a/4, 46a/13, 46b/10, 47a/1, 47a/10, 47a/11, 47a/6, 47a/8, 47a/9, 47b/3, 47b/6, 48a/9, 48b/10, 48b/3, 48b/8, 49a/13, 49a/7, 49b/1, 49b/3, 50a/12, 50a/13, 50a/4, 50a/5, 50b/1, 50b/2, 51a/1, 51a/10, 51a/11, 51a/3, 51b/10, 51b/11, 51b/2, 51b/3, 52a/2, 52a/5, 53a/10, 53a/11, 53a/7, 53a/8, 53a/9, 53b/6, 53b/7, 53b/8, 53b/9, 54a/10, 54a/11, 54a/8, 54a/9, 54b/7, 56a/7, 56a/9

velī (*Far.*): Amma, fakat, lakin.

v. 43b/1

ver-: bk. vir-

v. 50a/10

v.- di 44a/13

v.- düm 56a/3

v.- medi 41b/8

v.- ür 50a/11

vesvese (*Ar.*): Nefsin gönle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu, şüphe, işkil.

v. 44b/8

veyā (*Far.*): Ya da.

v. 51a/7

vilāyet (*Ar.*): İl, şehir.

v.+ ime 45b/5

vildān (*Ar.*): Cennetteki hizmetçiler.

v.+ ı 48a/8

vir-: Vermek.

ķılı v. 52b/8

v.- di 42a/12, 42a/13, 46b/6, 46b/7, 46b/8, 55b/13

selām v.- di 44b/2, 44b/3

şunu v.- di 45a/3

v.- dimise 56a/6

v.- düm 47b/3, 51a/2, 56b/4

v.- e 42b/1, 44b/8

v.- em 42a/11, 45b/6, 46a/7, 47a/12, 48a/6, 48a/7, 48a/8, 48a/9, 51a/6

cān v.- esi 49a/3

v.- mek 47b/3, 50b/11

zaħmet v.- mek 54a/13

selām v.- mekdür 47b/8

cevāb v.- mezse 49b/2

v.- seņ 46b/7

v.- ür 45b/3, 45b/4, 48a/2, 48a/3

ŗanuķlık v.- ür 45b/10, 45b/11, 45b/13, 45b/5, 45b/8

cevāb v.- ürse 49b/1

viribi-: Göndermek.

v.- di 51b/8, 55b/3

vitir (*Ar.*): bk. vitr

v. 56b/5

v.+ dür 53b/12

vitir (*Ar.*): Yatsı namazından sonra kılınan üç rekâtlı namaz, salât-ı vitir.

v.+ i 56b/3

v.+ üņ 50b/9, 56b/7

vitir-i vācib (*Ar.*): bk. vitr

v. 53b/13, 54b/4, 55a/3, 55b/12, 56b/3

v.+ de 56a/1

yā (*Ar.*): Ey, hey anlamlarında bir seslenme sözü.

y. 41a/10, 41b/11, 42a/2, 42a/3, 42a/9, 42b/9, 43a/5, 44a/11, 44a/4, 44a/7, 44b/13, 45a/4, 47a/12, 47a/3, 47a/7, 48a/10, 48a/3, 48b/11, 49b/13, 50a/11, 50a/8, 50b/13, 50b/8, 50b/9, 51a/13, 51a/3, 51a/8, 52b/3, 53a/11, 53b/10, 53b/12, 53b/4, 53b/5, 54a/2, 54a/5, 54b/11, 54b/5, 56a/2

ya (*Far.*): Ya, veya, ya da, yahut.

y. 42b/1, 43a/11, 43a/6

ya'nī (*Ar.*): Demek, şu demek ki anlamlarında bir söz.

y. 42b/5, 43a/9, 45a/10, 45a/7, 48a/13

yağ-: Çok miktarda, arka arkaya gelmek.

y.- a 41b/9

yakın: Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.

y. 54b/5

yalan: Doğru olmayan.

y. 46a/11

yalancı: Yalan söylemeyi huy edinmiş olan kimse.

y.+ dur 42a/4

yalıñuz: Yalnız.

y. 47a/11

yalnıcağ: Çıplak, üryan.

y. 56a/11

yalvar-: Allah'tan dilemek.

y.- urdı 42b/10

yan: Bir yerin ön veya arka kabul edilen kısmına göre sağ yahut solda olan tarafı.

y.+ ına 44b/2, 44b/3, 47b/8, 48b/8, 48b/9

y.+ ından 44b/9, 48b/8, 54a/12, 54a/3, 54a/4, 54b/1

y.+ umdan 44b/5

y.+ undağılar 48b/11, 48b/12

yaña: -e- doğru, taraf.

y. 49a/13, 56b/4

yañadan: Taraf, tarafta, taraftan, tarafına.

y. 53b/5

yap-: 1. Oluşturmak, meydana getirmek, gerçekleştirmek.

y.- amayam 56a/5

y.- arken 42a/7

y.- dı 42a/6, 51b/1

2. Kapamak, kapatmak.

y.- dılar 41a/13

yapış-: Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.

y.- dı 42a/8

yapraq: Bitkilerin şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı.

y.+ ın 55a/13

y.+ ından 55a/12

yar-: Kesip açmak, delip açmak.

y. 41a/11

y.- a 46b/3

yaradıl-: Yaratmak işi yapılmak, Allah tarafından var edilmek.

y.- mış 46b/12

- y.- mışidi 48b/6
- arak:** Hazırlık, levazım, teçhizat.
y.+ m 47b/11
- aramaz:** Faydasız, boş, uygunsuz, zararlı, fena, kötü.
y. 50a/1
- arat-:** Yoktan var etmek, halk etmek.
y.- dı 48b/1, 51a/8
- ardımcı:** Yardım eden kimse.
y.+ sıdur 46b/1
- arlığa-:** Tanrı, birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek, affetmek.
y.- yam 51a/5
- aş:** Göz yaşı.
y. 51b/12, 54a/10
- at-:** Yatmak.
y.- alar 54b/8
y.- dı 55b/1
y.- ıcağ 49a/12
- yatsu:** Yatsı namazı, beş vakit namazdan yatsı vaktinde kılınanı.
y. 50b/2, 53a/10, 53a/2, 53a/3, 53b/9, 54b/3, 55a/2, 55b/7, 56b/2
- yavlağ:** Pek, çok, gayet.
y. 48a/10
- yavuz:** Fena, kötü.
y. 44a/2
- yaz-:** Yazı yazmak, kalemle anlamlı kelimeler çizmek.
- y.- am 46a/2, 46a/4
y.- duğumuzlayın 52b/5
- yazıl-:** Bir yere kaydı yapılmak, kaydedilmek.
y.- mış 52a/13
y.- mışdur 52a/6
- yazuk:** Günah, cürüm, suç.
y. 55a/9
y.+ ıyıla 41a/9
- yazul-:** bk. yazıl-
y.- ıpdurur 52b/5
- yığ-:** Tepeleme bir yığın hâline gelecek şekilde üst üste koymak.
y.- alar 49a/12
- yıgıl-:** Toplanmak, birikmek.
y.- alar 43b/3
- yık-:** Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.
y.- amağdur 51a/2
- yıl:** On iki aylık dönem.
y. 51b/10
- yıldırım:** Gök gürlemesi.
y. 43a/11
- yıllık:** Üzerinden bir yıl geçmiş.
y. 42b/6, 43b/2
- yıyıla-:** Koklamak.
y.- mağ 51a/1
- yi-:** Ağızda çiğneyerek yutmak, yemek.
harām y.- mege 46a/11

- y.- mek 47b/2
y.- meye 52a/2
- yidi:** Yedi.
y. 41a/12, 51a/7, 51b/12
- yidinci:** Yedinci.
y. 43b/13
- yigit:** Genç, yiğit, delikanlı.
y. 41b/11
y.+ i 41b/6
- yigitlik:** Gençlik.
y. 51a/10
- yigrek:** Daha iyi, daha üstün.
y.+ i 56b/5
- yil:** Yel, rüzgâr.
y. 43a/11, 47a/9
y.+ ler 47a/6
- yine:** Yeniden, bir daha, tekrar, gene.
y. 43a/1, 47a/12, 50b/12, 50b/5,
50b/8, 52b/10, 52b/12, 52b/13,
53a/2, 53b/10, 54a/5, 55a/7, 56a/2
- yinil-** Yenilmek, mağlup olmak.
y.- enler 42b/8
- yir:** Alan, mekan, nesnenin kapladığı alan.
y. 44a/1
y.+ de 41a/11, 47a/10, 51b/11, 54a/8
y.+ e 42a/1, 55a/6
y.+ i 42b/6, 43a/2, 49a/11, 49a/3,
49b/11, 49b/3
y.+ in 47b/4
y.+ inde 51b/13
- y.+ ine 42b/12, 43a/1, 43a/4, 52a/8
y.+ lardan 45b/9
y.+ leri 48a/13
- yirin-:** Kederlenmek, üzölmek, mahzun olmak, tasalanmak.
y.- di 48b/10
- yir yüzi:** Üzerinde yaşadığımız yer küresinin kabuğu, arz.
y.+ nde 44a/7
- yit-:** İtmek, kakmak.
y.- eler 43a/10, 43a/9
güci y.- mese 42b/1
- yitmiş biş:** Yetmiş bin.
y. 42b/11
- yiyesi:** Yiyecek şey, yemek, taam.
y. 52a/2
- yiysi-:** Kokmak, teaffün etmek.
y.- di 41a/13
- yoşsa:** Aksi takdirde anlamında kullanılan bir söz.
y. 43a/12, 49a/1
- yoş:** Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.
y. 41b/12, 48b/12, 48b/13, 56a/8
y.+ dur 47a/13, 47b/3
- yoşaru:** Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşğı karşıtı.
y.+ dan 53b/10, 53b/13, 56b/3
- yol:** Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer.

- y.+ da 43a/3
y.+ dan çıkarırsavuz 44a/5
y.+ dur 43b/3
- yöre:** Etraf, çevre, civar, daire, muhit.
y.+ sine 50a/4
- yu-:** Yıkamak.
y.- dılar 41b/13
- Yūnus** (*Ar.*): Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamber ismi.
Y. 55a/1, 55a/10, 55a/12, 55a/7, 55b/2, 56a/10
Y.+ ı 55a/7
Y.+ un 55a/11, 55a/13
Y.+ uñ 55b/1
- yurt:** Vatan.
y. 50b/11
- yut-:** Yemek, yenilen bir şeyi boğazından mideye indirmek.
y.- dı 55a/7
- yūri-:** bk. yürü-
y.- ye 43a/1
- yürü-:** Ayaklarıyla hareket etmek, yol almak.
y.- r 47a/10, 51b/11
- yüz-:** Soymak, çıkarmak.
y. 41a/11
- yüz:** Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat.
y. döndereler 54a/6
y.+ i 49b/7, 49b/9, 52a/10
- y.+ in 42b/10, 55a/5
- yüz biç:** Yüz bin.
y. 46b/3
- yüzlü:** Yüzü olan.
y.+ leri 49b/10
- yüz yigirmi biç:** Yüz yirmi bin.
y. 55b/2
- zā'if** (*Ar.*): Gücsüz kuvvetsiz.
z.+ uñ 52b/2
- zafer** (*Ar.*): Savaşta kazanılan başarı.
z. bulmaya 54a/1
- zahımlu:** Yaralı.
z. kırup 48a/5
- zāhid** (*Ar.*): Dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riayet eden.
z. 41b/5, 41b/7
- zahmet** (*Ar.*): Sıkıntı, eziyet.
z. virmek 54a/13
- zamān** (*Ar.*): Vakit, devir.
z.+ da 46b/9
z.+ ıydı 44a/1
- zār zār** (*Far.*): Ağlamak, inlemek vb. fiillerin önüne gelerek anlamı kuvvetlendirir.
z. 49a/6, 54a/10
- Zebūr** (*Ar.*): Davut peygambere indirilen ve münacatları ihtiva eden ilâhî kitap.
Z.+ da 52b/5

zekât (*Ar.*): Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkıta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri.

z. 47b/3

z.+ 1 47b/4, 47b/5, 47b/6, 47b/7

zel (*Ar.*): Arap alfabesinin dokuzuncu harfi.

z.+ in 45b/6

zelîllik: Alçaklık.

z.+ den 45b/6

zencir (*Far.*): Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

z.+ lerile 42b/11

zevk (*Ar.*): Hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu.

z.+ inden 55b/13

zihî (*Far.*): Ne güzel, ne hoş, ne iyi.

z. 56b/8

zikir (*Ar.*): Allah'ı sürekli anma; tekrar ederek belirtme, ifade etme, bahsetme.

z. itmekdür 47b/6

zîna (*Ar.*): Nikahsız birleşme.

z. itmege 46a/10

zinhâr (*Far.*): Sakın, asla.

z. 41b/3

zîrâ (*Far.*): Çünkü, şundan dolayı.

z. 42b/6, 45a/11

ziyân (*Ar.*): Zarar.

z. 48b/13

ziyâret (*Ar.*): Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme.

z. itmege 42b/13

z.+ e 42b/1

Sonuç

İslam dininin temel ibadetlerinden biri namazdır. İslam'ın beş şartından biri olan namaz ibadeti Kur'an en sık zikredilen ibadetlerden biridir. En'âm (6/162), A'râf (7/170), Enfâl (8/3), Tevbe (9/71) Yûnus (10/87), İbrâhîm (14/31), Nisâ (4/101) gibi surelerde namaz hakkında pek çok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde namaz kılmanın emredildiği, namaz kılanların ahirette büyük bir mükafata kavuşacakları, namaz kılanların cennete girecekleri, namaz kılmayanların cehenneme gidecekleri, namazı ihlasla kılmanın önemi, namazı cemaatle kılmanın sevabı gibi namazla ilgili pek çok bilgi yer almaktadır. Bu ayetlerde insanların namaz ibadetine hassasiyet göstermeleri önemle vurgulanmıştır. Bu gerçek, namazın ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Fatih Millet Kütüphanesi 34 Ae Şeriyye 24/5'te yer alan namaz konulu mensur eser ele alınmıştır. Namaz konusunun ele alındığı eser, genel olarak namaz kılanların elde edecekleri mükafatlar ile namazı terk edenlerin karşılaşacakları akıbetler hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Çalışmada ilk olarak eser Latin harflerine aktarılmış, daha sonra eserin dizinli sözlüğünün oluşturulmuş ve metnin gramer özellikleri tespit edilmiştir. Harekeli nesihle yazılmış olan metin oldukça açık ve okunaklıdır.

Dil özellikleri bakımından ele alındığında eserin büyük ölçüde Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri taşıdığı görülür. Eserde yer alan söz varlığı ve dil özellikleri Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde görülen söz varlığı ve dil özellikleriyle benzerlik gösterir: “*Ayrıık, becid, besirek “erkek deve”, beze-, biti, çuıal, degşür-, depren-, geıez, gey-, görklü, göyün-, ıssı, ışıık “demir başlık, miğfer”, ir-, ırte, kaçan, kamu, kanı, kanıı, karııulık, kelecı, kına- “cezalandırmak”, kırğıllık, şayru, şın-, sökel, süıü, tamu, tolun-, toyla-, uçmak, viribi-, yalnıcaık, yarak, yarlıga-, yavlaık, yavuz, yazuk*” gibi Eski Anadolu Türkçesi dönemine özgü kabul edilebilecek söz varlığı eserde sıklıkla kullanılmıştır. Yine genel olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminin karakteristik eklerinden olan; *gelecek zaman eki -IsAr, teklik 1. şahıs emir eki -AyIm, çokluk 1. şahıs emir eki -AlUm, teklik 2. şahıs emir eki GIl, bildirme eki dUrUr, zarf-fiil eki -mAdIn, zarf-fiil eki -ıcAK, zarf-fiil eki -IncA, teklik 1. şahıs eki -Am, -In*, gibi ekler yaygın olarak eserde geçmektedir.

Eser genel olarak Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini taşısa da metinde geç dönem istinsah edildiğini gösteren imlâ özellikleri görülür. *yazulıp durur 52b/5, olduıında 56b/5, varlıııma 45b/3, kullarımdan 45b/2, Taıırılıııma 45b/2*, girdiııi 51a/9, oldular 55b/3 gibi çeşitli kullanımlar bu kapsamda değerlendirilecek dil özellikleridir. Yine metinde dikkat çekici bir diğer dil özelliği $k > h$ sızıcılaşmasının oldukça yaygın olmasıdır. Çeşitli Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde de görülen bu ses olayı eserde genellikle $k > h$ sızıcılaşması şeklinde gerçekleşmiştir: *koıuları 54b/9, yoıısa 43a/12, aıışam 50b/2, koııusıdur 48a/13, koıııaram 44a/8* gibi.

Kaynakça

AKKUŞ, M. (1995). *Kitab-ı Gunya*, Ankara: TDK Yayınları.

AKSOY, Ö. (2018). İlhamî Baba Jepçevî'nin Türkçe Namaz Risalesi: Tuhfetü'l-Musallin ve Zübdetü'l-Haşıin, ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: III, Sayı: 6, s. 169-191.

APAYDIN, H. Y. (1999). *Namaz, İlmihal I*, İstanbul: TDV Yayınları, 217-378.

ARAT, R. R. (1987). *Türkçe Metinlerde e/i Meselesi*, Ankara: Makaleler, Cilt: I, 334-341.

BALCI, İ. (2017). *Hız. Peygamber ve Namaz*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 196.

BAYRAKTAR, N. (2008). *Ebu'l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin el-İznikî Kasasü'l-Enbiya Tercümesi (Metin-Dizin)*, Ankara: Ebabil Yayıncılık.

BİLGİN, A. (1998). *Nazmü'l-Hilâfiyat Tercümesi Giriş-Metin-Dil Özellikleri*, Ankara: TDK Yayınları.

- CEMİLOĞLU, İ. (1994). 14. Yüzyıla Ait Bir Kıssas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, Ankara: TDK Yayınları.
- ÇAĞATAY, S. (1977). Türk Lehçeleri Örnekleri, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- DEMİRCİ, Y. (2017). Kıssa-i Mûsâ (İnceleme-metin-tercüme-dizin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- DEVELİ, H. (1998). Ağız Özellikleri Taşıyan Bir Eski Türkiye Türkçesi Metni: Fatıha Suresi, İlmî Araştırmalar, Sayı: 6, 63-81.
- DOĞAN, A. F. (2013). Tasavvuf Ehlinin Namaz Hakkındaki Görüşleri ve İki Örnek, Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 1, 69-95.
- DÖNMEZ, İ. K. (1997). Namaz, İstanbul: İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşam Ansiklopedisi, C. III, TDV Yayınları, 427-446.
- DUMAN, M. (1999). Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde e/i Meselesine Dair, İlmî Araştırmalar Dergisi, S. 7, 65-103.
- el-Karadâvî, Y. (1974). İbadet, (çev. Hüsameddin Cemal), İstanbul: Çağır Yayınları.
- EMRE, A. C. (1946). Türkçede Bulanık e (é) Fonemi, Türk Dili Belleten, seri III/6-7, 487-497.
- ERDEM M. D. ve Gül, M. (2006). Kapalı e Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi Anadolu Ağızları İlişkisi, Karadeniz Araştırmaları, Sayı: 11 (Güz), 111-148.
- ERGİN, M. (2006). Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2007). Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. ve Boz, E. (2013). Eski Anadolu Türkçesi, 3. baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- GÜVEN, Ö. ve Keskin, B. (2017). Birkaç Sure Tefsir ve Tercümesi Üzerine, The Journal of Social Sciences, 17(17), 635-673.
- KAMİLİ, F. (2006). İslâm Fıkında Namaz İbadeti, Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- KARATAŞ, A. (2013). Hindî Mahmûd Peygamber Kıssaları Kıssas-ı Enbiyâ, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 19.
- KOCAOĞLU, T. (2003). Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı e/i Meselesi, Türk Kültürü, S. 483-484, 266-281.
- KORKMAZ, Z. (1968). Eski Bir Kudûrî Tercümesi. XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, 225-231.

- KORKMAZ, Z. (2005). Eski Anadolu Türkçesi'nde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, 491-505.
- MANSUROĞLU, M. (1956). Ahmet Fakih-Çarhnâme, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- MANSUROĞLU, M. (1958). Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- OKUMUŞ, M. (2004). Semantik ve Analitik Açıdan Kur'an'da 'Salât' Kavramı, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, III/6, 1-30.
- ÖZKAN, A. (2018). Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkindî Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler Tıpkıbasım, Konya: Palet Yayınları.
- ÖZKAN, M. (2009). Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, 4. bs., İstanbul: Filiz Kitabevi.
- SEYHAN, T. O. (2004). Mübeyyen Der Fıkh (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ŞAHİN, H. (2018). Eski Anadolu Türkçesi, Ankara, Akçağ Yayınları.
- TABAKLAR, Ö. (2003). Anadolu Sahasında Yazılmış Bir Sûre Tefsiri, İlmî Araştırmalar, Sayı: 16, 97-116.
- TİMURTAŞ, F. K. (2012), Eski Türkiye Türkçesi, İstanbul: Kapı Yayınları.
- TOPARLI, R. (2017). İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtîn, 2. bs. Ankara: TDK Yayınları.
- TULUM, M. (1968). Şerhü'l-Menâr Hakkında, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi S. XVI, 133-138.
- YAŞAROĞLU, M. K. (2006). Namaz, İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, 350-357.
- YILMAZ, E. C. (1991). Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü, Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları, 151-165.
- YILMAZ, E., Demir N. ve Küçük, M. (2013). Kısas-ı Enbiya, Ankara: TDK Yayınları.
- YİĞİT, M. (2011). Bir İbadet Biçimi Olarak Namazın Tarihçesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınları Genel Müdürlüğü Yayını, Cilt: 47, Sayı: 1, 19-30.
- YÜKSEK, A. (2018). Namaz İbadetinin Tarihi Süreci, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 111-125.

The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)

2022, 7(3)

ISSN: 2536-4510

TIBKIBASIM

